

P. AMBROŽ M. SVATOŠ O. P.

BLAHOSLAVENÁ ZDISLAVA

1948

Dominikánská Edice Krystal, Olomouc

PŘEDMLUVA
J. E. NEJD. P. BISKUPA LITOMĚŘICKÉHO
Dr. STEPANA TROCHTY

Litoměřická diecése má štěstí chovat na svém území ve staroslavném dominikánském chrámě v Jablonném v Podještědí hrob s posvátnými ostatky naší národní světice blahoslavené Zdislavy. Bylo to zajisté zvláštní řízení Boží prozřetelnosti, že tato světice zbožně žila, apoštolsky působila a svatě zemřela právě v klínu hor severočeského pohraničí. Bůh viděl naše budoucí duchovní potřeby i pastorační těžkosti a poslal nám svou milovanou dceru k příkladu, povzbuzení i pomoci. Plyne z toho pro nás mnoho povzbuzení, neboť víme, že máme u trůnu Božího mocnou přímluvkyni, jež má živý zájem o náboženský život našeho kraje i záchranu duší, žijících na místech posvěcených jejím životem. Je to i důkazem Boží lásky k českému národu, z něhož dovedla vybrati pro své cíle tolik privilegovaných duší, a zároveň dokladem důsledně prožívaného křesťanského života našich zbožných předků.

Majíce v nynější době na zřeteli pastorační těžkosti a duchovní potřeby diecése i všeobecné náboženské a mravní problémy celého českého pohraničí, měli bychom si skvělého příkladu blahoslavené Zdislavy zvláště všimati a oživovati její památku všemi způsoby. Blahoslavená Zdislava rozvíjela tak plodný apoštolát lásky, modlitby, činu i oběti v kraji severočeského Podještědí, že se mi zdá, jako by sama prozřetelnost Boží nás vybízela jejím zjevením, abychom postavili celé to obtížné dílo duchovní obnovy českého pohraničí pod její mocnou ochranu a dožadovali se mocné její přímluvy v nebesích.

Dnešní mravní a náboženské poměry pohraničních krajů si vynucují, aby všichni, kdož porozuměli Božímu rozkazu a cítí dostatečně ve svědomí jeho závaznost, podnikali dle svých sil všechno pro obnovení a rozšíření kultu blahoslavené Zdislavy, který jí po zásluze patří. Vždyť náš národ je vlastně zavázán odčinit mnohou netečnost po této stránce a splatiti blahoslavené ještě mnohý dluh, který jí pro nepřízeň doby i pro nedostatek správného chápání doposud nebyl splacen. Znalost jejího života a úcta k ní měla by býti šířena všemi prostředky a Jablonné mělo by se státi opět vytouženým cílem sebezposvěcení a duchovní obrody nejširších zástupů zbožných pouťníků.

Blahoslavená Zdislava, narozená na západní Moravě, stala se sňatkem s urozeným pánem Havlem Markvarticem na Lemberku uskutečňovatelkou Boží vůle a šířitelkou účinné lásky Boží v severočeském kraji. Tam vyrůstala v křesťanských ctnostech až k výškám strhující svatosti, tam

rozvíjela svůj bohatý apoštolát křesťanské lásky i příkladu tak, že se stala podivuhodným nástrojem k uskutečnění Božích plánů. Touto zvláštní okolností je dokumentována nejenom prastará duchovní spřízněnost Čech a Moravy, nýbrž blahoslavené Zdislavě zůstává již na začátku 13. století jedinečná zásluha o křesťanský ráz a život celého severočeského kraje, který byl v té době ještě opravdu český. Vliv její osobnosti, vyplývající ze spříznění i společenského styku s nejčelnějšími staročeskými rody, umístění hradu Lemberku na jedné z nejfrekventovanějších mezinárodních cest, účast jejího manžela v historickém dění, to všechno přispělo nemálo nejen k upevnění křesťanství v těchto končinách, nýbrž mělo i vliv na politickou konsolidaci, ochranu českého jazyka a zabezpečení státního pomezí severních Čech. Připomínám jen, jak zbožně se modlila, přinášeje oběti nejtuzšího pokání v době, kdy její manžel stál v čele vojska bránícího české hranice proti pustošivým vpádům tatarských hord. Svou modlitbou a odříkáním svolávala na česká vojska ochranu a pomoc Boží, vědouc, že válku nevyhrává toliko fyzická síla, nýbrž její začlenění v plány prozřetelnosti Boží. Již proto můžeme nazývat blahoslavenou Zdislavu nejen patronkou severočeského kraje, nýbrž i strážkyní a ochránkyní našich národních hranic.

Myslím však, že je dnes pro nás mnohem důležitější ten mravní význam jejího dějinného zjevu a síla jejího příkladu a její přímluvy v našich duchovních potřebách. V životě této světice je tak přesvědčivě sladěna náboženská, vnitřní, rozjímavá činnost Marie i zevní aktivní činnost Marty, že nemůžeme ani hledat lepšího vzoru pro všechny, kdož chtějí přispět svým apoštolátem k duchovní obrodě vlasti a jejího lidu. V životním vzoru blahoslavené Zdislavy lze zřetelně vidět účinnost každého apoštolátu, v kterém je uskutečněn dokonalý soulad lidské vůle s vůlí Boží.

Tak jako již jiní velcí světci, ano jako sám Syn Boží Ježíš Kristus, připravuje se i ona na svou misijní činnost skrytým životem, modlitbou, rozjímáním, sebezposvěcováním a kajícíností. Připravuje se pro účinný křesťanský apoštolát ve škole Kristova kříže. Chtějíc upevňovati a rozšiřovati Kristovo království ve svém okolí, upevňuje a zdokonaluje je nejdříve ve svém nitru a propracovává se kajícím životem a modlitbou k dokonalému chápání Boží lásky k lidstvu, aby vystoupila na výšiny nadpřirozené lásky k Bohu i k bližnímu. Bez této dobrovolné školy kříže nelze pochopiti dobře Božích úmyslů a uměti je ochotně uskutečňovati. Tím méně lze pomýšleti na plodný výsledek zevnějšího křesťanského apoštolátu, neboť strom nemůže přinést dobré ovoce, neměl-li času zapustiti své kořeny do úrodných hloubek živné půdy.

Zdislava vyšla z této jedinečné dobrovolně volené školy kříže a přísné osobní sebekázně. Pokorným a tichým podřizováním své vůle okolnostem i lidem svého okolí, vypěstila ve své duši pravý a odosobněný cit pro vnímání Boží vůle. Proto si ji Bůh mohl uzpůsobiti za nástroj tak bohatého a plodného apoštolátu, jehož příklad musí působiti podnětně i na nás, kteří v jiných poměrech jsme povoláni konat dílo téhož apoštolátu.

Její apoštolát začíná, jak u každé spořádané katolické akce, nejdříve v jejím nejbližším okolí: láskyplným a trpělivým vlivem na manžela, výchovou účinnosti dobrého příkladu svých vlastních dětí, trpělivým poučováním a mateřskou péčí o domácí čeleď, moudrým a rozšafným vedením celého domu. Avšak účinek jejího zaníceného apoštolátu jde dále a strhuje v síť Boží lásky všechny potřebné, nevědomé a trpící nejšířšího okolí, všímajíc si hlavně chudáků a trpících, pracujících lidu. Vrchol této činnosti projevuje se zvláště v účincích její obětavé lásky, která se sklání nad všemi duševně i tělesně ubohými a potřebnými. Všem chce pomoci skutky milosrdenství duchovního i hmotného a nikoho ze své lásky charitní a katechetické nevyklučuje.

Aktivita této světice přesahuje ovšem i místní význam a jsou v ní zřejmé stopy velkorysosti. Projevuje se hlavně v povolání kazatelského řádu sv. Dominika a založení dominikánského kláštera a chrámu v Jablenném v Podještědí a v Turnově. Kazatelský řád sv. Dominika v té době zvláště podněcoval v Církvi silné hnutí vskutku reformní, obranné i obrodné. Povolání dominikánů do Jablonného dokazuje nejen informovaný zájem světice o světové obrodné hnutí v Církvi, nýbrž poskytuje jí vhodnou příležitost získati si účinnou spoluprací nehynoucí zásluhy na díle, které se mělo státí ohniskem upevnění a prohloubení náboženského života celého českého severu.

Jako členka třetího řádu sv. Dominika a šířitelka ideálu reformního hnutí, přichází i do styku s význačnými dominikánskými světci polského původu Hyacintem a Česlavem a uskutečňuje tak tím účinněji universalitu svého poslání v Církvi a mezi slovanskými národy. A jako připravovala vlastníma rukama vhodný stavební materiál stavitelům jablonského chrámu, podobně ve svém poslání laického apoštolátu připravovala vhodné podmínky a předpoklady pro zdar misionářské práce synů sv. Dominika. V tomto směru byla výtečnou laickou spolupracovnicí hlasatelů Božího království a vzornou uskutečňovatelkou katolické akce, odpovídající potřebám své doby. Její činnost je prodchnuta hlubokou zbožností středověké víry, proniknuta nadpřirozenou láskou k Bohu i bližnímu a celá zakotvena v duchu obětavosti a odříkání.

Blahoslavená Zdislava zemřela v pověsti svatosti. Celý její věk byl proniknut tímto přesvědčením a přesvědčení toto bylo dotvrzeno i zázraky. Její pozdější povýšení na oltář bylo již netoliko potvrzením její svatosti, nýbrž především pobídkou páni Boží lásky k lidstvu, aby vystoupila na výšiny nadpřirozené lásky k Bohu i k bližnímu. Bez této dobrovolné školy kříže nelze pochopiti dobře Božích úmyslů a uměti je ochotně uskutečňovati. Tím méně lze pomýšleti na plodný výsledek zevnějšího křesťanského apoštolátu, neboť strom nemůže přinést dobré ovoce, neměl-li času zapustiti své kořeny do úrodných hloubek živné půdy.

Zdislava vyšla z této jedinečně dobrovolně volené školy kříže a přísné osobní sebekázně. Pokorným a tichým podřizováním své vůle okolnostem i lidem svého okolí, vypěstila ve své duši pravý a odosobněný cit pro vnímání Boží vůle. Proto si ji Bůh mohl uzpůsobiti za nástroj tak bohatého a plodného apoštolátu, jehož příklad musí působiti podnětně i na nás, kteří v jiných poměrech jsme povoláni konat dílo téhož apoštolátu.

Její apoštolát začíná, jak u každé spořádané katolické akce, nejdříve v jejím nejbližším okolí: láskyplným a trpělivým vlivem na manžela, výchovou účinnosti dobrého příkladu svých vlastních dětí, trpělivým poučováním a mateřskou péčí o domácí čeleď, moudrým a rozšafným vedením celého domu. Avšak účinek jejího zaníceného apoštolátu jde dále a strhuje v síť Boží lásky všechny potřebné, nevědomé a trpící nejšířšího okolí, všímajíc si hlavně chudáků a trpících, pracujících lidu. Vrchol této činnosti projevuje se zvláště v účincích její obětavé lásky, která se sklání nad všemi duševně i tělesně ubohými a potřebnými. Všem chce pomoci skutky milosrdenství duchovního i hmotného a nikoho ze své lásky charitní a katechetické nevyklučuje.

Aktivita této světice přesahuje ovšem i místní význam a jsou v ní zřejmé stopy velkorysosti. Projevuje se hlavně v povolání kazatelského řádu sv. Dominika a založení dominikánského kláštera a chrámu v Jablonném v Podještědí a v Turnově. Kazatelský řád sv. Dominika v té době zvláště podněcoval v Církvi silné hnutí vskutku reformní, obranné i obrodné. Povolání dominikánů do Jablonného dokazuje nejen informovaný zájem světice o světové obrodné hnutí v Církvi, nýbrž poskytuje jí vhodnou příležitost získati si účinnou spoluprací nehynoucí zásluhy na díle, které se mělo státi ohniskem upevnění a prohloubení náboženského života celého českého severu.

Jako členka třetího řádu sv. Dominika a šířitelka ideálu reformního hnutí, přichází i do styku s význačnými dominikánskými světci polského původu Hyacintem a Česlavem a uskutečňuje tak tím účinněji universalitu svého poslání v Církvi a mezi slovanskými národy. A jako připravovala vlastníma rukama vhodný stavební materiál stavitelům jablonského chrámu, podobně ve svém poslání laického apoštolátu připravovala vhodné podmínky a předpoklady pro zdar misionářské práce synů sv. Dominika. V tomto směru byla výtečnou laickou spolupracovnicí hlasatelů Božího království a vzornou uskutečňovatelkou katolické akce, odpovídající potřebám své doby. Její činnost je prodchnuta hlubokou zbožností středověké víry, proniknuta nadpřirozenou láskou k Bohu i bližnímu a celá zakotvena v duchu obětavosti a odříkání.

Blahoslavená Zdislava zemřela v pověsti svatosti. Celý její věk byl proniknut tímto přesvědčením a přesvědčení toto bylo dotvrzeno i zázraky. Její pozdější povýšení na oltář bylo již netoliko potvrzením její svatosti, nýbrž především pobídkou všem věřícím, aby se k ní s tím větší důvěrou v modlitbách utíkali. Je jistě ochotna býti svou přímluvou tlumočnicí našich zájmů u

všemohoucího Boha i v dnešní době a záleží jen na zbožnosti našich věřících, zda v nejhojnější míře těchto možností využijí. Utíkejte se k ní a přimějte ji svým životem a modlitbami k novým zázrakům!

Především však neměl by uniknouti naší pozornosti a následování zářivý příklad jejího ženského apoštolátu. Kéž by přesvědčený a přesvědčující duch její víry, zbožnosti, obětavosti a lásky zažehl znovu v dnešní době všechny její ctitele, aby se stali věrnými následovníky jejího života a obrodnou silou našich křesťanských rodin! Tento boj o obrodu a posvěcení českých rodin musí být veden plánovitě především v rodinách obývajících naše pohraničí. Jde netoliko o mravní posílení lidu pohraničí, nýbrž především o spásu jeho duší. V obrodě rodin je počátek i nezbytný předpoklad pro obnovu a mravní konsolidaci celého našeho veřejného života. A jde-li o záchranu rodiny a navrácení dětí v náruč Božského Přítele, je jistě žena, matka a vychovatelka první rozhodující činitelkou. Proto bych si přál, aby zvláště naše ženy a matky zahájily opravdové křížové tažení o nové upevnění království Kristova v duši národa a aby se to dalo pod záštitou a za přispění takové jedinečné ženy a matky, jako byla blahoslavená Zdislava. Církev to od našich žen očekává a národ jim bude vděčen za svou záchranu. A jde-li o litoměřickou diecési, měla by být považována blahoslavená Zdislava za patronku a ochránkyni celé duchovní budovatelské práce v obnově diecése.

Musíme nejdříve poznati, co máme milovat a následovat. Proto vítám s největší radostí nový životopis této světice. Svým slohem je všem tak přístupný a přitom psán s kritickou objektivností i vnitřním zanícením. Přál bych si, aby došel největšího rozšíření nejen v mé diecési, nýbrž v celém národě, protože všude bude mít mnoho co říci, především našim ženám a matkám a těm, které se na mateřství chtějí dobře připravit. Z toho důvodu píše i tuto předmluvu s pocitem největší odpovědnosti, a ovšem i nadějí.

Dokážete-li vy, kteří budete tento životopis čísti, hlavně vy ženy, matky a dívky, jíti ve šlépějích blahoslavené Zdislavy tak, že její následování bude počátkem zjevného příklonu našich rodin k duchu Kristovu a k životu dle něho, bude to vlastně největší zázrak světice, který také rozhodne o její největší a definitivní oslavě.

Blíží se kvapně sedmisté výročí její svaté smrti a padesátý rok po jejím blahořečení. Usilujte všichni o šíření jejího kultu a úcty poznáním jejího života, zvýšenou aktivní spoluprací o obnově křesťanského řádu, vytrvalou modlitbou a naléhavým vzýváním blahoslavené Zdislavy ve všech soukromých i veřejných potřebách a těžkostech, organisováním hromadných poutí k hrobu světice, a velký den její největší oslavy i naší společné radosti bude jistě značně uspíšen.

V Litoměřicích na den přenesení
ostatků sv. Vojtěcha, biskupa a mučedníka,
25. srpna 1948.

Štěpán,
biskup litoměřický.

VZÁCNÁ DCERA NAŠEHO NARODA

Máme v dějinách našeho národa slavné muže a vedle nich i slavné ženy. Jest jich dlouhá řada. Proslavily se různým způsobem. Známe ženy chrabré, bojovnice, činné na poli bliženské lásky, spisovatelky, světice. Sláva mnohých trvala kratičko, mnohé neopustila nikdy, a jiné, jak se zdá a jak je spravedlivě, ještě oslava čeká.

Bylo u nás v poslední době dosti psáno o ženách v české historii a zdůrazňován jejich význam. V těch přehledných studiích je uváděna i blahoslavená Zdislava, česká žena, světice 13. století, krátce sice, ale přece, neboť nemůže být vynechána už i z toho důvodu, že je prarodičkou krále Jiřího z Poděbrad. Její rod totiž pokračuje v Bočcích z Kunštátu a z něho vzešel král Jiří. Poukazuje se na její vznešený původ a na její charitativní práci. To je však jen část z jejího života, který je tak duchovně bohatý.

Zaslouhuje si blahoslavená Zdislava, abychom ji více poznali a spravedlivě oslavili ve 20. století, když přece každé předcházející století našich dějin zaujalo k ní jistý poměr úcty.

Středověk s Dalimilem vzhlížel k ní jako k divotvůrkyni. Doba barokní v ní uctívala matku chudých a snažila se bl. Zdislavu co nejvíce zvelebit. Osvícenská doba zůstala k ní sice chladnější, zato však v naší době Zdislavin zjev znovu vyvstává ve své přitažlivosti, a my v ní ctíme českou mocnou patronku a pak hlavně vzor pro české ženy, manželky a matky.

Naše sociální století se k ní utíká o pomoc pro záchranu rodin, pro duchovní ozdravení a posvěcení toho, co je kolébkou národa. A u této kolébky národa - u rodiny - musí stát dobrá žena, manželka, matka, světice Zdislava. Ona je matka našich rodin. V tom je její sláva, v tom ji budeme oslavovat a prosit: Nedej zahynouti našim rodinám! Nedej zahynouti našim dětem smrtí tělesnou a smrtí duchovní! Doba, její okolnosti a poměry u nás a pak přímo národní cit nám velí, abychom k našim krbům postavili proti andělu smrti anděla strážného - bl. Zdislavu.

Blahoslavená Zdislava dokonale splnila povinnosti mateřství, když žila nikoli v ústraní, nýbrž v rušném, veřejném životě, a to povinnost mateřství jak duchovního, tak i tělesného. Byla to dokonalá žena. Ježíš Kristus praví: „Kdo činí vůli Otce mého, jenž jest v nebesích, ten je mi bratrem i sestrou i matkou.“ (Mat. 12, 50.) Plnila horlivě vůli Boží, a proto byla Kristu milá jako Maria, a proto také pak tím snáze mohla splnit i přirozený úkol matky. Věřící české matky mají ve Zdislavě jedinečný vzor, jenž jim nejen září, ale dává spolu i posilu k splnění tohoto dvojího úkolu.

Rádi budeme o ní psát, číst, mluvit a poslouchat. Je dosti těch, kdož o ní psali a šířili tak její známost. Máme na sto autorů domácích i cizích, kteří během sedmi století blahoslavenou Zdislavu seznamovali se svými vrstevníky krátkou připomínkou jejího jména či delším pojednáním, slovem vypravování, slovem básnickým nebo slovem modlitby a písně. Po boku spisovatelů pracovali na zdislavském tematě i jiní umělci, rytci, sochaři a malíři, kteří nám tak přiblížili a zpřítomnili vzácný zjev 13. století.

Zdislavskou literaturu prostudoval v poslední době s velkou péčí univ. prof. Zdeněk Kalista, který napsal její kritický životopis. Kalistova odborná práce byla s povděkem přijata a oceněna od našich historiků. (Viz na př. posudek Dr. J. Jáchymové-Votočkové v měsíčníku Naše věda XXII, 7—8.) A stala se směrodatnou pro další práce i pro tuto, která se snaží podat ucelený životopis blahoslavené Zdislavy pro širší kruh zájemců.

Jako všichni čeští světci šířili známost českého jména a života za hranicemi, tak i blahoslavená Zdislava. Jakým způsobem? Je ctěna v celém dominikánském řádě, světové to duchovní organizaci. Ve všech dílech světa pracují členové tohoto řádu podle svých duchovních vzorů, mezi něž patří i česká blahoslavená Zdislava jako dominikánská vynikající spolupracovnice. Kněží i laici, dominikánští terciáři všech národů - a není terciářů málo - vyslovují její jméno, modlí se k ní a poučují se z jejího svatého života. Italský dominikán P. Innocenzo Taurisano napsal její životopis a vydal jej ve Florencii roku 1909 pod názvem La b. Zdislava dei Berka, matrona del terz' ordine di san Domenico. Knížka ta velmi posloužila k poznání naší blahoslavené v zahraničí. Obrázky blahoslavené Zdislavy jsou rozesílány do celého světa, hlavně do stře-disk dominikánských terciářů, a tak i tímto způsobem česká světice nadále apoštoluje, totiž připomínkou svého života a ctností. Nedávno odvážel celou sérii obrázků švýcarský dominikán P. Dr. Pavel Egli na misie do Japonska, Španělska a jiných zemí docházejí děkované dopisy za zaslany zdislavský propagační materiál. Za hranicemi mají mnozí blahoslavenou Zdislavu jako patronku křesťanů, biřmovacích nebo řeholníků. Tak na př. podle zprávy řádového dominikánského časopisu *Analecta Ord. Praed.* z roku 1947 řeholní sestra v Transvalsku v Africe, která dosáhla uzdravení na přímluvu bl. Martina de Porres, se jmenuje Zdislava Killelea.

Americký profesor řečí W. Howard Johnson z města Techy ve státě Illinois v USA projevil dopisem z května 1948 veliký zájem o blahoslavenou Zdislavu. Prosil generální představenou českých dominikánek kongregace blahoslavené Zdislavy v Řepčíně, aby mu, možno-li, zaslala ostatky blahoslavené Zdislavy s patřičným úředním církevním dokladem. Když posvátné ostatky leteckou poštou šťastně došly, odpověděl v dopise 27. července mezi jiným toto: „Minulý týden měl jsem velikou radost, poněvadž jsem obdržel Váš milý dopis a tentýž den měl jsem jinou a ještě větší radost, neboť jsem obdržel z Prahy vzácné autentické ostatky kostí blahoslavené Zdislavy. Tento vzácný poklad došel v neporušeném stavu a s ním přišlo také osvědčení p. biskupa z Litotněřic a milé psaní od Vašich pražských sester. Buďte ujištěna, že ostatků blahoslavené Zdislavy si budu vážit a je uctívat. Velmi se zajímám o Československo a o tamní náboženské a církevní poměry.“

Tím spíše budeme ctít blahoslavenou Zdislavu my, když máme tak snadnou příležitost poučit se o ní a putovat na místa posvěcená jejím životem a hlavně k jejímu hrobu na sever Čech do Jablonného v Podještědí.

V Praze dne 5. května 1948.

P. Ambrož M. Svatoš,
provinciál dominikánů.

I.

BL. ZDISLAVA NA MORAVĚ

Narození Zdislavino.

Na Českomoravské vysočině na straně moravské blízko českých hranic stojí město Žďár a Zámek Žďár. V jižnější pak části tohoto moravského kraje stojí městyš Křižanov se zámek. Cestujete-li tou krajinou, spatříte ve Žďáru několik věží a lidé vám řeknou, že nejzajímavější je tam ta černá bář na kostelíku svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru, a že neméně památná jsou místa, kde se tyčí věž zámecká či klášterní o něco níže pod Zelenou horou. Klášter Žďár s řadou budov a Zelená hora s kostelíkem svatého Jana Nepomuckého mají svou bohatou historii a jsou dodnes cílem přčetných návštěvníků. Klášter Žďár začíná své dějiny v 13. století, Zelená hora až ve století 18.

Tenkrát roku 1729 byl svatořečen blahoslavený Jan Nepomucký, a žďárští cisterciáci za vedení slavného opata Václava Wejmluvy už deset let předtím postavili oslavenci první kostel na Moravě, a to nad svým klášterem na sousední vyvýšenině, která se nápadně podobala Zelené hoře u Nepomuku v Cechách. A tak i tato vyvýšenina byla pojmenována Zelená hora u Žďáru. Návrh ke stavbě svatojanského kostela dal věhlasnému vlašskému staviteli Santinimu sám opat Wejmluva. Všude měla být nějak znázorněna svatojanská pěticipá hvězda. A skutečně pětiososti, pětihrannosti, pěti-dílnosti a pětiprostorovosti je použito na oltářích, na okolních chodbách s pěti kapličkami a s pěti věžičkami a pěti branami. Je to stavba velké umělecké hodnoty, nevídaná originalita.

Dole stojící bývalý klášterní chrám Nanebevzetí Panny Marie s velkou klášterní budovou a opatskou bývalou prelaturou a přilehlými budovami má rovněž svou bohatou historii a zároveň uměleckou cenu. Chrám nezapře cisterciácké mnichy a může závodit svou velikostí s chrámem velehradským. Za 700 let prožil mnoho: doby míru a rozkvětu, války, požáry, mor, loupeživé přepady a násilné pány. Roku 1784 Josef II. zrušil klášter, a cisterciáci od té doby ve Žďáře nejsou.

Nynější městy Křižanov na jih od Žďáru není také bez zajímavé minulosti. Dnešní zámek, kostel sv. Václava a kaple sv. Barbory prošly rušnými dějinami a vystřídaly mnoho pánů.

Pro mnohé jiné osobnosti a události nebylo dosud důrazně poukázáno na to, že tento severozápadní cíp Moravy, poznačený místy Zdarem a Křižanovem, byl životním dějištěm rodiny moravského velmože pana Přibyslava a jeho choti paní Sibyly, že Křižanov je rodištěm blahoslavené Zdislavy, jediné to moravské ženy, jíž byla povolena pocta oltáře, a že ve žďárském chrámu odpočívají skvělé postavy z rodiny Přibyslavovy, velcí to dobrodinci kraje a našeho národa.

Před osídlením, jež se tam dalo na začátku 13. století, byl tam prales a nehostinné pustiny. Na mnoha místa nevkročila tehdy lidská noha, pouze ptactvo a divoká zvěř užívaly nerušeně volnosti pralesní přírody a přerušovaly ticho lesních samot, v kterých se jen místy ozývalo bubláni lesních potůčků, plných hbitých ryb. Mohutné stromy, sosny a rozložitě buky šuměly velebný chorál nad tímto tichem moravského pralesa.

První dějiny těchto krajů, žďárského kláštera a všech událostí s tím souvisících, zachytil nám jeden z cisterciáckých žďárských mnichů, Jindřich Heimburský v Letopisech žďárských, jež mají veliký význam pro moravskou vlastivědu a pro dějiny české vůbec a pro historii života blahoslavené Zdislavy zvláště. Často se jich budeme dovolávat při sledování dějů života blahoslavené Moravanky. Autor se narodil roku 1242 v Rakousích a v 15ti letech přišel se svými rodiči do Žďáru, kde jeho otec pracoval jako kameník na stavbě klášterní. Jindřich byl zprvu také kameníkem, později se stal jedním z prvních noviců žďárského kláštera a roku 1263 přijal svěcení jáhenské. Asi po pěti letech odešel s jinými mladými mnichy z kláštera pro drsné podnebí, ale kajícně se zase navrátil po 26ti letech, roku 1294. Zatím již působil jako kněz. Roku 1300 napsal veršovanou latinskou kroniku, Letopisy žďárské, o založení a rozkvětu kláštera, u jehož začátku stál. Psal, co viděl, slyšel a zažil a co v paměti uchoval. Podává nám hojně a spolehlivě zprávy o událostech založení kláštera předcházejících, o jeho založení a jeho prvních opatech, zaznamenává rodopisy panských rodů, seznamuje nás se žalostnými poměry, jež po smrti krále Přemysla Otakara II. v Čechách a na Moravě zavládly. A líčí nám poněkud způsob života v okolí Žďáru za tehdejších dob.

Jemu neobyčejně vděčíme, že nám ve svém Letopisu dosti obšírně vylíčil poměry v rodině Zdislavině. Po krátkém úvodu hned se rozepsal o matce blahoslavené Zdislavy, paní Sibyle, o jejím otci panu Přibyslavovi, o sourozencích Zdislaviných a o příbuzných rodinách. Těsně spojil tyto rodiny se Žďarem a Křižanovem tento první historik, a proto jsme tak učinili i my předosláním těchto důležitých spojek, bez jejichž poznání bylo by vylíčení života blahoslavené Zdislavy neúplné.

Křižanov je rodiště blahoslavené Zdislavy. Je tedy rodilá Moravanka. Na Moravě prožije polovinu svého života, své mládí, doroste tam v dívku a pak se přestěhuje do Čech.

Přišla na svět mezi rokem 1215 až 1220 jako prvorozená dcera z pěti dětí pana Přibyslava, pána na Křižanově, a jeho manželky paní Sibyly. Byla pokřtěna patrně v křižanovské románské svatyni a dostala jméno Zdislava. To jméno se u nás v 13. století hojně vyskytuje, i v jejím příbuzenstvu. Jeden z prvních žďárských mnichů, kteří tam přišli z Oseká, se jmenoval Zdislav; jmenovec pana Přibyslava měl bratra Zdislava. V Podlažickém nekrologu čteme co chvíli toto jméno. Dávalo se chlapcům i děvčatům.

Zdislav je jméno čistě slovanské, jako většina tehdejších jmen, jež končila na -slav, což praslovansky znamená obyvatele lesa. Podle římských a řeckých spisovatelů byli Praslované označováni jako obyvatelé severských pralesů. A Zdislava Přibyslavova skutečně prožila valnou část svého života uprostřed lesních hvozdů, kterými v 13. století byla Morava porostlá a jež šuměly kolem sídla jejího otce na Moravě a sídla jejího manžela na severu Čech. Byla, jak se zdá, první dítě křižanovských rodičů. K většímu poznání jejího života třeba si šířeji všimnout prostředí a osob, jež ji obklopovaly.

Otec blahoslavené Zdislavy pan Přibyslav.

Měl také krásně slovansky zvučící jméno. Hodně se u nás tehdy dávalo. Známe totiž mnoho Přibyslavů z té doby. Otec blahoslavené Zdislavy byl významným představitelem moravské šlechty a vůbec v moravském životě hrál významnou roli. V brněnském kraji zastával velmi důležité úřady. V Brně samém byl purkrabím, t. j. prvním úředníkem tehdejší hradské správy. Tento úřad jej činil osobou nad jiné závažnou, neboť měl tak v moci celý správní okrsek a brněnský hrad, v zemi z nejvýznačnějších. Veliká část Moravy, hlavně směrem k Českomoravské vysočině, byla v jeho majetku, který si získal věrnou službou u krále Přemysla I. a Václava I. Pro toto jeho vysoké společenské postavení není divu, že se jeho jméno často objevuje na královských listinách.

Mocný velmož pan Přibyslav byl jeden čas také kastelánem na Veveří, hradě na severozápad od Brna. Nezůstal však dlouho v této hodnosti; jeho jméno s titulem veverského kastelána čteme na listině krále Václava I. z roku 1238. Před ním byl kastelánem Ctibor, po něm Ratiboř. Dodnes stojí zdi, věže a komnaty veverského hradu a připomínají pozorovateli kus dějin našeho moravského lidu.

Hlavním sídlem pana Přibyslava byl Křižanov u Českomoravské vysočiny na severovýchod od Velkého Meziříčí. Již tehdy tam stával kostel a pan Přibyslav si u něho postavil hrad pro svou rodinu. Houževnatě usiloval o proniknutí a o kolonizaci divokých lesů na pomezí Čech a Moravy, což ještě jasněji potvrdí jeho snaha založit klášter v severněji položeném Zďáře. V prosinci roku 1239 vydal sám listinu, jíž potvrdil, že daroval brněnskému špitálu johanitského řádu u Svatého Ducha kostel v Křižanově s desátkou k němu přináležejícími, vsi Lúč a Radomilice a desátkou ze vsi Tulešic a Nestorovic. V této listině se jmenuje „urozeným pánem na Křižanově a kastelánem brněnským“.

Zdislavin otec „byl světu rytířem, ale v duchu byl mnichem“. Tak o něm dosvědčuje kronikář žďárský Jindřich Heimburský, který žil nedlouho po něm a na místech, kde on pracoval. Velikou lásku jevil ke klášterům a jejich obyvatelům - mnichům. Měl především v lásce řád cisterciácký, jehož přísnost si nad jiné oblíbil. Pojal proto šlechtitelský úmysl postavit moravským cisterciákům ve Zďáře na severozápadní Moravě veliký kostel ke cti Panny Marie a klášter. Pln svatého nadšení a zbožnosti přemýšlel, jak by jen plán uskutečnil. Snad dokonce učinil slib Bohu a Panně Marii, kterým se zavázal postavit klášter. Věc mu ležela na srdci, nosil ji stále s sebou. Velmi často a velmi dlouho se radil se svou manželkou Sibylou, která s ním byla v té věci zajedno, ba měla ho k tomu.

Cisterciáky neboli řád svatého Bernarda uvedl do Čech král Vladislav II. a založil jim klášter Sedlec u Kutné Hory roku 1143. Brzy se u nás rozšířili. Na Moravě na Velehradě se usadili r. 1198. Zakládali obyčejně kláštery v pustých a nehostinných údolích a zaměstnávali se polním a lesním hospodářstvím, pěstovali vědy a umění a konali slavným způsobem bohoslužby. Do Čech si přinášeli pověst výtečných vzdělavatelů půdy mýcením, odvodňováním, oráním a zúrodnováním. Jejich kláštery stály většinou v hlubokých lesích a stávaly se školami a požehnáním našim předkům, kteří se od nich učili důkladněji obdělávat půdu.

Na tyto pionýry civilisace myslil pan Přibyslav z Křižanova, když chtěl zužitkovat velké pomezí lány půdy na severozápadní Moravě při samých hranicích na dnešním Zdársku. Tam se rozprostíral hustý prales a rozsáhlá bahniště, jimiž procházela jedna z nejdůležitějších a nejstarších zemských stezek - stezka libicko-žďárská, - spojující Cechy s Moravou.

Držitelem části těchto hvozdu byl kolem roku 1240 pan Jan z Polné, který již před panem Přibyslavem tam povolal cisterciáky z Oseká pod Krušnými horami. Leč jeho podnik po slibných začátcích se přece neujal a dokonce po pěti letech úplně ztroskotal. Mniši byli odvoláni nazpět opatem Slávkem do Oseká.

Ale v díle jednou započatém mělo být pokračováno a hvozdy na pramenech Doubravky a Sázavy měly být kolonizovány cisterciáky, kteří u nás měli stále větší a větší hospodářské úspěchy a byli postupem času jednou z nejsilnějších hospodářských mocí země. Plánu se chopil otec blahoslavené Zdislavy. Vyjednával s panem Janem z Polné a nabídl se, že odkoupí od něho celý les, aby tam založil se svou manželkou klášter k počtě svaté Panny a Rodičky Kristovy a svatého Mikuláše, biskupa a vyznavače. Pan Jan se rozhodl vstoupit s ním do společenství, a hvozdu, o který se

jednalo, dal mu zdarma, aby si tak získal zásluhy na zbožném podniku. Jen krásnou číši v ceně 15 hřiven stříbra si vzal od pana Přibyslava.

Avšak ani panu Přibyslavovi nebylo dopřáno provést svůj úmysl a založit v lesních divočinách nad prameny Sázavy cisterciácký klášter, o který tolik usiloval a v němž viděl prospěch jak hmotný, tak i duchovní. Nashromáždil velké jmění ve stříbře a ve zlatě, aby se mohlo začít se stavbou v řečeném lese co nejdříve v příhodný čas, ale sám nezačal.

Žďárský kronikář nám udává příčinu, když praví: „Když již bylo vyplněno a schystáno všechno a připraveno, co bylo zapotřebí, tu, běda, přišla pojednou ona obtížná smrt, která vždy přináší s sebou truchlivý zármutek, a odnesla z tohoto světa ctihodného pana Přibyslava.“

Jeho úsilí nemělo být přece jenom marné. Se svým plánem se svěřil ještě před smrtí svému zeti panu Bočkovi z Obřan, kastelánovi znojemskému a pánu z Berneku, který měl za manželku jeho druhou dceru Eufemii a jenž se tak stal vlastním zakladatelem žďárského kláštera. Pan Přibyslav sám neměl mužských potomků, neboť jeho syn Petr zemřel v mládí, proto svěřuje dílo svému milovanému „synu“ zeti Bočkovi. Jindřich Heimburský nám zaznamenal rozpravu těchto dvou šlechtyných mecenášů mariánského kostela na pramenech Sázavy.

Z křižanovského hradu je poslán posel na hrad znojemský k panu Bočkovi se zprávou, že pan Přibyslav je vážně nemocen a žádá svého zetě, aby si hodně přispíšil, chce-li ho ještě spatřit živého. Tehdy byli asi vysláni poslové i na jiné hrady k příbuzným, i na hrad Lemberk k dceři Zdislavě s podobnou zprávou. Pan Boček Znojemský rychle spěchal na sever a když přišel na Křižanov, přijal ho tchán pln radosti a zvolal: „Bočku, dobře, že přicházíš, synu! Hle, Bůh mě volá, co nevidět odejdu a zemřu. Ty víš, že jsem chtěl postavit Rodičce Kristově svatyni. Nemohu však, snad nejsem hoden. I když jsem snad nehoden, přesto činím tuto záruku, že mám připravené peníze, les a mnoho jiných věcí. Pomocí toho jsem chtěl stavět, kdyby se Kristu bylo zalíbilo na mě ubohém. Poněvadž ty jsi snad hoden, určil to tobě dobrotivý onen Otec, Kristus, jenž všechno stvořil; proto začni mužně a šťastně dokonči ke cti Krista a Boží Rodičky svatyni pro mnichy, kteří pak ať se za nás stále modlí svatými prosbami! A ty, prosím, splň za mne všechny mé sliby! Jako mně i sobě učiň, a nechť všechno naše je společné, co je mé, tvé ať je! Jenom se nyní dej do díla! To ti svěřuji, neboť vím, že budeš věrný.“

Pak si poručil přinést váhy na stříbro i na zlato. Odvážil si tedy zlato, odvážil i stříbro. Zlata 14 hřiven, stříbra 104 hřivny. Les a pozemek mu odevzdal se vším a řekl: „Synu můj drahý, zapamatuj si, co jsem to řekl! Neotálej a co nejdřív to učiň!“

Boček, Zdislavin švagr, v slzách odpověděl prý svému tchánu: „Předobry otče, všechno, co jsi mi řekl s přáním, aby se stalo, učiním milerád, bude-li mi Bůh milostiv a chce-Ji mně chtějícímu pomoci a Bohorodička, pomůže-li mi při díle. Rád dám nejen tvé, ale i všechny své statky, abych mohl postavit svatyni Bohorodičce a vyznavači biskupu Mikulášovi. Buď, otče, tedy klidný, i když umíráš; budu-li živ, nebude mi práce těžká.“

Když to řekl, jeho tchán se s ním rozloučil a za učiněné sliby mu mnoho děkoval. Tehdy se stalo Bočkovi jako Šalomounovi, jemuž jeho otec všechno napřed připravil, aby mohl Hospodinu vystavět skvělý chrám. Tak jeho tchán všechno mu napřed připravil, aby mohl postavit svatyni Bohorodičce.

Podle kronikáře máme o panu Přibyslavovi, otci blahoslavené Zdislavy, tu nejlepší představu. Byl to muž plný pokory. „Snad nejsem hoden“, říká panu Bočkovi. Velkomyslně pracoval pro dílo Boží a pro klášter. „Mám připravené peníze, les a ostatní věci.“ Byl to bohatý velmož, jenž s bohatstvím dobře hospodařil a věděl, od koho je má. „Kristus, jenž všechno stvořil.“ Hořel velkou láskou k Matce Boží, jsa k tomu veden mnichy cisterciáky, kteří všechny své konventní kostely zasvěcují Panně Marii, a to nanebevzaté. Jako jeho dcera blahoslavená Zdislava vystavěla kostel a zasvětila jej svatému Vavřinci, tak on svatému Mikuláši, světcům tehdy u nás velmi oblíbeným. Pracoval do poslední chvíle svého života a jako moudrý muž dal do pořádku minulé a počal myslit na budoucí věci, totiž na život věčný.

Pan Přibyslav již nespatriil nového kláštera ve Zďáře. Když býval dříve v Brně kastelánem, podporoval brněnské johanity u svatého Ducha, minority u Svatých Janů a jiné řeholníky. Zvláště minority pomáhal a udělil jim mnohé statky, které se staly základem celého klášterního majetku, a tak se stal pan Přibyslav zakladatelem brněnského minoritského domu. Viděl aspoň toto dílo dokončené před svou smrtí. Ale dobrých skutků Přibyslavových byla velká řada. Sám byl nyní člověk zcela produchovnělý, ačkoliv dříve se nijak nelišil od ostatních rytířů, kteří ctnostmi zvlášť nevynikali. Rytíř pan Přibyslav, kastelán veverský a kastelán brněnský, pán na Křižanově a zakladatel žďárského kláštera, rozloučil se s tímto životem na Křižanově 16. února roku 1251 ve svátek svaté panny mučednice Juliány. Mniši různých řádů, které podporoval a k nimž duchem i on náležel, doprovodili ho k poslednímu odpočinku.

V chrámě bývali ukládáni ti, kteří se o jeho stavbu zasloužili. Pan Přibyslav nemohl být pochován ve žďárském kostele, poněvadž ten ještě nestál, a proto byl zvolen brněnský minoritský kostel pro jeho odpočinek. „Leží v Brně u bratří minority“, dokládá žďárský kronikář. O jeho náhrobku čteme zápis v pamětní knize minoritského kláštera v Brně z 15. století: „U kazatelny je pochován urozený pan Přibyslav, zakladatel brněnského domu.“ Brněnští minority počítají ho mezi své velké řádové dobrodince a jeho hrobku chtějí nyní v podkostelních prostorách důstojně upravit.

Dnešní návštěvník minoritského kostela v Brně u svatých Janů si vzpomene na pana Přibyslava, jenž v Brně působil a tam i odpočívá. Jeho životní činnost se omezovala hlavně v tomto pásmu severozápadní Moravy: Brno, Veveří, Křižanov, Žďár. Tam sloužil Církvi, vlasti a své rodině tento veliký syn Moravy, v jejichž dějinách zůstane zapsán navždy. Pan Přibyslav je otec blahoslavené Zdislavy, národní světice. V tom je dnes jeho největší sláva.

Zdislavina matka paní Sibyla.

Matka blahoslavené Zdislavy přišla k nám do Čech kolem roku 1210 jako mladičká dívka v četné družině žen a dívek rovněž mladičké princezny Kunhuty, manželky krále Václava I. Žďárský kronikář nám vylíčil její příchod a vše, co s ním souviselo, takto: „Když se čtvrtý král český jménem Václav ženil, stala se jeho manželkou dcera kdysi krále Filipa, syna Fridrichova, panna nazvaná Kunhuta. A ta přivedla s sebou mnoho paní a dívek, rozličné věci si přivezla i velký průvod. Mezi nimi pak byla i ona šťastná Sibyla, skrze ni a skrze Přibyslava, kterýžto pán tu Sibylu pojal za manželku, byl založen tento klášter.“

To je jakoby slavnostní intráda kronikáře, jenž vítá do Čech královnu Kunhutu a Sibylu, matku blahoslavené Zdislavy, kterou nazývá šťastnou. Významná a šťastná to chvíle jejího příchodu k nám, vždyť tolik štěstí přinesla. Vstup královny Kunhuty na českou půdu byl velmi důležitou událostí pro politický, kulturní a hlavně duchovní život. V jejím okolí se duchovní život čile rozvíjel. A totéž možno říci i o vstupu paní Sibyly k nám, neboť přinesla mnoho dobrého pro tehdejší ještě hodně drsný český život. Sama byla naplněna tímto dobrem, snad ještě více než Kunhuta, kterou převyšovala i léty. Ty dvě ženy si duchovně rozuměly a jedna druhou podporovala.

Paní Sibyla pocházela pravděpodobně ze Středomoří, ze Sicilie. Tam byla v prvním manželství provdána matka Kunhutina, královna Irena-Marie, za sicilského královce Rogera III. Jméno Sibyla se tam nezdálo vyskytovat. Pro mínění některých méně významných autorů, že Sibyla pocházela z rodu wittelsbašského, novější historikové nenalézají nikde dokladů. (Viz Vác. Novotný „České dějiny“ I. 3, str. 906!)

Tato žena, vzorně vychovaná v družině šlechtné královny Kunhuty, stala se velikým požehnáním pro mnohé velmožské české rodiny. Svým kulturním rozhledem a zájmem, zkušeností, elegancí a zbožností zapůsobila na muže, pohybující se na královském dvoře a v královských službách. Třikrát byla provdána. A mocněji ještě zapůsobila na ženy a hlavně na své děti a celé rodové příbuzenstvo. Svým životem, plným dobrých skutků, ukázala, co může udělat dobrá, uvědomělá a věřící žena.

Stala-li se její nejstarší dcera Zdislava českou světicí, má na tom největší zásluhu ona, její matka, která ji ke svatosti vedla. Za to musíme paní Sibyle blahořečit. „Semper sit benedicta! Navždy necht' je požehnána!" říkáme s kronikářem.

Na královském pražském dvoře si vyhlédl Sibylu za manželku velmož pan Bohuš, s nímž uzavřela manželství. Nevíme dnes přesně, zda to byl Bohuš Kovanský, či Bohuš, purkrabí netolický. Avšak toto první Sibylino manželství, uzavřené s českým velmožem, netrvalo dlouho, poněvadž pan Bohuš brzy zemřel. Děti z tohoto prvního manželství paní Sibyla patrně neměla.

A tak jako mladou vdovu pojal ji za manželku urozený moravský velmož pan Přibyslav. Byl v královských službách, stýkal se s králem Václavem I. na hradě pražském, měl tudíž možnost již dříve poznat mladou Sibylu z družiny královny manželky. Do manželství spolu vstoupili kolem roku 1215, a paní Sibyla pak přešla na panství Přibyslavovo. Žila s ním přes třicet let. Jejich šťastné manželství bylo požehnáno pěti dětmi.

Paní Sibyla přinesla do rodiny pana Přibyslava nový prvek, hluboký život duchovní, v jehož ovzduší se na prvním místě proměnil sám manžel. Ze zdrsnělého českého bojovníka se stal člověk veskrze duchovní, nebo podle slov kronikářových „mnich duchem". Podle výsledku práce, kterou oba vykonali jak doma v životě rodinném, tak i v životě veřejném, možno usuzovat, že byla mezi nimi velmi dobrá shoda a porozumění. Svého velkého majetku používali ve prospěch celku. Velkomyslně podporovali církevní zájmy, zvláště klášterům dávali mnoho darů a statků, neboť ty byly u nás středisky kultury a humanity. Palacký o nich napsal, že ústavy k chování duchovenstva, kláštery a řehole v tomto věku byly přední buditelé a opatrovatelé osvěty křesťanskoevropské. Mniši svatého Bernarda - cisterciáci přede všemi ostatními pocítili ve značné míře štedrou ruku těchto manželů. Ale neméně i minoritě brněnští, brněnské dominikánky a členové rytířských řádů.

Královna Kunhuta jevila živý zájem o založení kláštera sester dominikánek II. řádu v Brně, jako její manžel král Václav I. ukazoval pochopení pro založení kláštera klarisek Na Františku v Praze, který je dílem jeho sestry blahoslavené Anežky, švagrové Kunhutiny. A paní Sibyla rovněž velkoryse podporovala plán uvést do Brna sestry dominikánky. Brněnský ženský klášter dominikánek byl první ze všech u nás v Čechách. Byl založen roku 1239 bohatým brněnským měšťanem Oldřichem Schwarzem a zbožnou ženou Herborgou, která se stala jeho první převorkou. Nesl jméno „Cella S. Mariae čili Cella castitatis, Celá sv. Marie čili čistoty," a stával u bývalého jezuitského kostela nanebevzetí Panny Marie. Královnu Kunhutu je nutno počítat mezi jeho spoluzakladatele, neboť na její prosby a jejím jménem daroval král Václav I. Cele P. Marie místo ke zbudování kláštera a jen na její přímluvu přiřkl klášteru poplatky z vůkolních brněnských vinic, které jinak byly odváděny do královské pokladny. Paní Sibyla pracovala spolu s královnou. V pozdějších letech všichni příbuzní paní Sibyly, blízcí i vzdálení, pamatovali odkazy na brněnské dominikánky.

Nejvíce pak péče, lásky a podpory věnovali tito manželé, rodiče blahoslavené Zdislavy, klášteru a kostelu v nedalekém Zdáře, kde chtěli mít cisterciácký řád, který manželovi paní Sibyly zvláště přirostl k srdci, neboť v něm viděl prospěch jak hospodářskokulturní, tak i mravněduchovní pro celý kraj kolem svého sídla. Zprávy o blahodárném působení cisterciáků v jiných klášterech naší vlasti nenechávaly ho na pochybách. Proto se tolik hovořilo na hradě Křižanově o jejich usazení ve Zdáře, a to již od roku 1240, když pan Přibyslav pojal tento plán. Jak jsme slyšeli, nedočkal se však manžel Sibylin jejich příchodu; paní Sibyla v tom byla šťastnější, dočkala se jeho založení a posvěcení a mohla poslední svá léta trávit u kláštera ve Zdáře.

Žďárský cisterciácký kronikář Jindřich při svém dalším vypravování, kdykoliv se zmiňuje o paní Sibyle, pokaždé užívá o ní slov plných vděčnosti, chvály a nadšení. Praví, že Sibyla byla „věrná manželka", „ona Sibyla necht' je požehnána navždycky!". Pro její velikou duševní vyspělost měl v ní pan Přibyslav nemalou životní oporu, proto se jí nepochybně se vším svěřoval; o všech svých plánech a podnicích mohl s ní se zájmem hovořit. Také o žďárském plánu s ní jistě hodně rokoval. A víme, že věc přes značné obtíže se zdařila a klášter počal vyrůstat ze svých základů. Za to budiž díky vzdány, za

to a za vše ostatní budiž Sibyla navždy požehnána! Tak její jméno, s tímto blahopřáním, zapisuje do dějin vděčný kronikář.

Vystupovala křižanovská paní, jak vidět, dosti do veřejného života a dovedla se přitom věnovat i své rodině jako starostlivá matka. A rodinné štěstí jí přálo. Měla pět dětí. Ty nejmladší dvě, Petříka a Libušku, brzy po jejich zrození pochovala do křižanovských hrobů. Tři starší dcery Zdislavu, Eufemii a Elišku velmi šťastně provdala do velmožských českých a moravských rodin pana Havla, Bočka a Smila. Á měla ze svých dcer velikou radost, neboť tvrdí žďárský kronikář, že si tyto tři sličné dcery získaly mnoho obdivu a chvály mezi lidem. Rodina paní Sibyly byla hodně známa na královském dvoře a u hradské společnosti, ale i mezi prostým lidem nejen pro svou urozenost, ale pro svou vynikající mravní pověst.

Jak jsme již vypravovali, v horečných přípravách na založení žďárského kláštera manžel Sibylin se roznemohl a brzy zemřel. Ještě rok života, a spatřil by velkou slavnost ve Zďáře. - Paní Sibyla ovdověla po druhé. Provдалa se však po třetí, ale záhy i po třetí se stala vdovou. O její ruku se ucházel velmož ze severních Čech, kde žila její nejstarší dcera blahoslavená Zdislava, předek mocného rodu Ronovců, kteří hluboce zasáhli do českých dějin 13. století, pan Jindřich, kastelán na Zitavě, předtím na Budišíně, její příbuzný. Jeho syn totiž Smil měl za manželku její dceru Elišku. A nyní vstoupili do manželství Smilův otec a Eliščina matka. Nový sňatek ovdovělých rodičů v manželství již žijících dětí! Jméno pana Jindřicha se vyskytuje na královských listinách a je zajímavé, že se zúčastnil zakládání kláštera brněnských dominikánek dávno předtím, než si vzal Sibylu, která přímo podporovala tento klášter. Žila tedy opět paní Sibyla s mužem, který jevil kulturní a duchové zájmy; ne ovšem dlouho, neboť pan Jindřich zakrátko zemřel.

Zde se možno zmínit o tom, pokud je historicky odůvodněno a oprávněno nazývat nejstarší dceru paní Sibyly Zdislavu Berkovnou, totiž jako členku šlechtického rodu Berků z Dubé. Její vlastní otec pan Přibyslav z rodu Berků nepocházel, tím méně

její matka Sibyla, která k nám přišla ze zahraničí. Omyl však možno vysvětlit:

Za prvé: Třetím manželstvím paní Sibyly s panem Jindřichem ze Zitavy, nevlastním to otcem blahoslavené Zdislavy a ostatních dětí paní Sibyly. Pan Jindřich ze Zitavy byl strýc a jeho syn Smil z Lichtenburka byl bratranec Jindřicha z Dubé, který je prvním pánem s přídomkem Berka z Dubé, pokud je to historicky zjistitelné.

Za druhé: Jaroslav z Lemberka, syn blahoslavené Zdislavy, měl pravnučku Kateřinu, která si vzala za manžela Hynka Berku z Dubé na Múhlsteině. Tak v obojím případě krev rodiny Zdislaviny, jednak prostřednictvím Zdislaviny matky, jednak prostřednictvím Zdislavina syna spojila se s krví rodu Berků z Dubé, a to ještě pravděpodobně za života Zdislavina, jak je zřejmé v prvním případě, a v druhém případě až v době přes sto let po její smrti. Její rod a původ není berkovský, blahoslavená Zdislava není pramáti toho rodu.

Šlechtná paní Sibyla po všech těchto životních událostech a změnách zůstala plná energie a chuti k práci. Věnovala se nyní jedině věcem duchovním jako vdova podle rady svatého Pavla. „Sloužila Kristu Pánu“, tvrdí kronikář. Svůj majetek, síly a čas věnovala žďárskému klášteru a kostelu, jeho stavbě a výzdobě, a pak chudým a nemocným ve špitále. Na stavbě se činili s neúpornou pílí za dohledu jejího zetě pana Bočka, který vyplácel pracujícím kameníkům a řemeslníkům velikou mzdu, aby tím ochotněji pracovali. Po jeho smrti vyplácela dělníky ze svého paní Sibyla. Přebývala střídavě ve Zďáře a na Křižanově, svém vdovském sídle, a to se svou rovněž ovdovělou dcerou Eufemií, ženou po panu Bočkovi. Ve Zďáře bydlely v přilehlých domcích po způsobu poustevnic. Pracovaly a modlily se. Dělníci stavěli zdi kostela, a tyto ženy nelenošily, nýbrž pilně vyšívaly drahocenná liturgická roucha, při čemž jim vydatně pomáhala zručná a zkušená služebnice Leogarda. Podle záznamu kronikáře byla to dovedná učitelka ve vyšívání stol a manipulů. Klášteru darovaly nesmírně mnoho, paní Sibyla po zaopatření svých dětí a vnučat vlastně všechno: drahocenná roucha, skvostné věci, stříbrné nádoby, daly opsat pro klášter bibli a platily dělníky.

Paní Sibyla, matka blahoslavené Zdislavy, matka pěti dětí, z nichž jen dvě ji přežily, odevzdala svou duši Bohu na Moravě na Křižanově po velmi plodném životě, deset let po své dceři Zdislavě, na den Obřezání Páně 1. ledna 1262. Ona, bývalá královnina průvodkyně, vznešená a bohatá choť tří českých velmožů, zemřela naprosto chudá; všeho se totiž vzdala ve prospěch žďárského kláštera. Jedině, co jí zůstalo, byly šaty, v nichž byla uložena do hrobu. „Vznešená služebnice Kristova, šťastná a zbožná Sibyla" byla pochována ve žďárském kostele, pro nějž ve svém životě tolik vykonala. Stalo se tak za čtvrtého žďárského opata Jindřicha z Pomuku.

Zdislavirio mládí a vstup do manželství.

Uprostřed krásného rodinného soužití na hradě Křižanově, za vedení vzorných rodičů otce pana Přibyslava a matky paní Sibylly, jejichž život jsme právě vylíčili, prožila Zdislava dětství a léta dospívání. Po vzoru rodičů jevila velkou úctu ke stavu kněžskému a řeholnímu, a jako nejstarší dítě v rodině byla příkladem svým mladším sourozencům, Eufemii, Elišce, Petrovi a Libuši.

Barokní legendy vypravují, že slyšíc jednou vypravovat o šťastném životě svatých poustevníků, jako sedmileté děvčátko rozhodla se následovat je, a proto jednoho dne nepozorovaně utekla do nedalekých lesů, kde rozjímala o Bohu, postila se a kála. Ale brzy se zase vrátila domů, když ji služebnictvo hledalo a šťastně našlo. Arci láska k samotě a usebranosti v Bohu bude ji od té chvíle doprovázet po celý život. Vždyť její tatínek byl v duchu mnichem a její maminka a její sestra Eufemie se svými dětmi měly podobnou zálibu v životě o samotě a v usebranosti, když po nějakém čase ovdověly. Když podle zprávy kronikáře J. Heimurského poustevničily děti Eufemininy, mohla se pokusit o něco podobného i Zdislavěnka. Mládež konající duchovní cvičení má ve Zdislavě pěkný příklad.

Matka Sibyla vychovala svou prvorozenou dceru Zdislavu opravdu vzorně. Z Písma svatého čerpala vychovatelskou moudrost a z něho jistě své rodině velmi často předčítala a vykládala. Víme o ní, že darovala žďárskému klášteru drahocennou bibli, opsanou cisterciáckým mnichem Rúdigerem z hrabišického kláštera oseckého. Taková výchova, čerpaná z nej čistších pramenů slov Písma svatého, musela pak přinést to nejlepší ovoce jejím dětem, totiž velikou lásku k Bohu a k bližnímu, v které záleží dokonalost a svatost života.

Rodina byla první školou pro Zdislavu Přibyslavovu. Není také vyloučena možnost, že byla dána o něco později na výchovu a vzdělání do některého tehdejšího ženského kláštera. V té době totiž bylo to všeobecným zvykem ve všech evropských zemích u dětí z rodin královských a knížecích. Mladý šlechtic Tomáš z hradu Akvina byl dán na vychování právě v tom čase - je současník mládí Zdislavina - do slavného kláštera k benediktinům na Monte Cassino. A její česká současnice královská dcera Anežka, dcera Přemysla Otakara I. a matky Konstancie, byla na vychování v klášteře u premonstrátek, a jiná královská dcera Markéta Uherská své nejtělejší mládí prožila v dominikánském ženském klášteře v Budíně, na dunajském ostrově zvaném Zaječí. Tak mladičká Zdislava a později i její sestry mohly docela dobře prožít několik let v některém klášteře českém nebo moravském. Takové šlechtické a královské dcerky mnohdy pak v klášteře zůstaly natrvalo, většinou ale se provdávaly za muže z podobných rodin, kteří si je z klášterního zátiší odváděli do rodinného prostředí. Kláštery jako tvrze byly většinou spojkami mezi rodinami vyšších kruhů a vůbec života veřejného, ba můžeme říci evropského.

U mladé Zdislavy vůbec je možno předpokládat, že byla poučena od rodičů všestranně o životě ve světě a že sama osobně poznala střediska tehdejšího života u nás. Vždyť její matka paní Sibyla prošla kus světa, viděla veliká města, přišla ve styk s rodinami královskými a šlechtickými, byla hodně známa a měla všude přátele, a proto mohla všem svým dětem mnoho a mnoho vypravovat. A její otec Přibyslav, dobře známý na hradě pražském, ještě více známý v Brně a v jiných městech a s jinými

šlechtickými rodinami, dával dosti příležitostí svým dcerám, aby také ony poznaly svou vlast a její krásy, lid a jeho mravy a zvyky. To všechno můžeme o mládí Zdislavině s největší pravděpodobností předpokládat.

Zdislava dospěla v krásnou pannu podle svědectví kronikářova, a nejráději by byla vstoupila do kláštera, jako Anežka, dcera krále Přemysla Otakara I. O klášteřích, o životě v nich, o řeholnicích se mluvilo v rodině rytíře Přibyslava velmi často, snad denně. Kláštery v té době znamenaly pro naše předky mnoho jak po stránce hospodářské, tak kulturní a duchovní. Pracovali již tehdy u nás benediktini s cisterciáky, řády rytířské a charitativní stavěly nové špitály, působili u nás premonstráti a ve městech kázali hlavně domini-káni a minoritě. Tyto mužské řády měly povětšinou odnože ženské, které usilovaly o podobné cíle a zaměření jako řády první. O všech byli dobře zpraveni u Přibyslavů a snad ještě lépe o všech řeholích ženských. Zdislava Přibyslavova hodně přemýšlela.

Avšak jejím životním posláním nebyl život klášterní, nýbrž rodinný. Vyšší Boží vůle chtěla, aby vstoupila do manželství a stala se matkou. Neboť i stav manželský je posvátný a posvěcující, jak mohla pozorovat na svých vlastních rodičích, kteří vedli život opravdu vzorný a příkladný. Přemyslovna Anežka, již manželství bylo nabízeno od královských nápadníků, rozhodla se opačně, pro život klášterní.

Velmožova dcera Zdislava z Moravy se provdala, a jejím manželem se stal rovněž velmož a šlechtic Havel z rodu Markvarticů, pán rozsáhlých rodových držav v severních a severovýchodních Čechách. Vdávala se podle všeho velmi mladičká, snad něco po patnácti letech. Šlechtické rodiny se mezi sebou znaly, proto mohlo dojít k snadnému seznámení mezi Zdislavou a Havlem. Havlův otec a Havel sám byl v královských službách, a rovněž tak i otec Zdislavin. Především ale její matka Sibyla hrála v seznámení a zasnoubení úlohu asi nej-důležitější. Kde se slavily svatební obřady a svatební hostina, nevíme. Bez účasti nezůstaly však jistě ani kláštery, které dceři svého velkého dobrodince vyprošovaly Boží požehnání, jak se samo sebou rozumělo. Zdislava učinila tak v životě důležitý krok přijetím svátosti stavu manželského. Podáním ruky a slibem svému vyvolenému choti převzala v té chvíli na sebe důležité povinnosti, které dosud zastávali její rodiče. Po svatbě se Zdislava odstěhovala na severočeský hrad Lemberk a Jablonné.

Sourozenci blahoslavené Zdislavy.

Mladší sourozenci a ostatní děti pana Přibyslava a paní Sibyly věrně následovali svou nejstarší sestru Zdislavu, která je převyšovala nejen věkem, nýbrž i moudrostí a zbožností. A následovali zbožné rodiče, s nimiž vyrůstali na křižanovském hradě.

Nejmladší sourozenci, chlapeček Petr a děvčátko Libuše, brzy zemřeli. Kronikář tvrdí o Zdislavě a jejich dvou dalších sestřích, že byly velmi spanilé. Jedna z nich se jmenovala Eufemie, druhá Eliška. Všechny tři se provdaly za české velmože a získaly si ve svém životě mnoho chvály dobrými skutky. Mohli bychom říci, že tyto sestry přímo mezi sebou závodily se svými manžely v dobročinnosti. Není divu. Byly to dcery paní Sibyly, o níž jsme již slyšeli, že ve své rodině zářila jako vzor, že byla velkomyslná a tak svými ctnostmi žila dále i ve svých dětech.

Eufemie byla druhá dcera paní Sibyly. Její řecké jméno bylo u nás na Moravě běžné od 12. stol. z časů Eufemie, manželky Oty I., olomouckého vévody. Ale mohlo by také ukazovat k jižnímu prostředí, z něhož pocházela její matka Sibyla. Mladá Eufemie se provdala na jižní Moravu do Znojma za syna Gerhardova, pana Bočka z Obřan, znojmského kastelána a praotce později slavného rodu pánů z Kunštátu, z kterého vzešel Jiří Poděbradský.

Pan Boček z Obřan, maršálek moravský, podkomorník brněnský a purkrabí znojmský, pocházel z mocného a zámožného rodu pánů z Obřan, nazývaného tak podle hradu Obřany u Brna. Na některých listinách čteme u jeho jména také titul „hrabě z Berneku". Byl to pán statečný ve válce, osobně udatný a prozíravý, jenž uměl hájit svá práva. V politickém životě se dostal hodně vysoko.

Jeho kastelanie ležela na samých hranicích Rakouska. Byl také mezi českými bojovníky, kteří v lednu roku 1246 pod vedením vévody Oldřicha Korutanského vpadli z Moravy do Rakous, a byl tehdy zajat.

Tento mocný pán jevil veliký zájem o kláštery; mnohonásobně je podporoval. Tu lásku k řeholím jako by zdědil po otci své ženy panu Přibyslavovi, k jehož smrtelnému lůžku přispěchal ze Znojma, jak jsme již slyšeli vyprávět. Splnil tak jeho přání a vyhledal pro žďárský klášter vhodné místo a pustil se do nákladné stavby klášterního kostela a konventu, do něhož povolal první cisterciáky, ne již z Oseká jako kdysi pan Jan z Polné, nýbrž z Pomuku. Ti tam přišli v den svaté Agaty 5. února 1252 za vedení opata Bedřicha. Na stavbu nešetřil pan Boček nákladu a věnoval na ni celé své ohromné jmění. Totéž učinila jeho manželka paní Eufemie s matkou paní Sibylou, která i svého zetě patrně podnítila pro tyto duchovní zájmy a činy, jako byla nadchla svého manžela pana Přibyslava.

Pan Boček je vlastní zakladatel kláštera ve Žďáře. Velkými chválami vynáší jeho ctnosti přirozené i nadpřirozené, zvláště jeho štedrost, kronikář žďárský, když píše, že „ve víře v Krista všechno dal pro jméno Kristovo“. Pak popisuje jeho slavný rod, hodnosti, manželství s Eufemií, stavbu kostela a jeho smrt. Cisterciákům a ostatním lidem, pánům i chudým, byl otcem, pokud byl živ. Zemřel poměrně mladý ve Znojmě v předvečer svatého Tomáše dne 20. prosince v třetím roce po založení kláštera roku 1255 a byl pochován již v nově stavěném kostele ve Žďáře. Ještě tři dni před smrtí odkázal tento švagr blahoslavené Zdislavy zvláštní listinou mnoho vesnic u Opavy, u Brna a les u Zbraslavě ke zbudování střechy ještě nedostavěného kostela.

Za několik let po smrti Bočkově odešla jeho žena, vdova Eufemie, ze Znojma a usadila se se svými třemi dětmi Smilem, Gerardem a Anežkou a matkou Sibylou u žďárského kláštera. Postavila si nablízku na vyvýšeném místě pěkný dům, aby měla volný pohled na klášter a kostel, který choval hrob jejího milovaného manžela. Tam, jak jsme vylíčili, horlivě pracovala se svou matkou a služebnicí Leogardou vyšíváním pro klášter.

Po čase pak, po smrti Sibylině, za nastalých špatných poměrů v klášteře, chtěla se osamělá Eufemie odstěhovat se svými dětmi do Brna k minoritám, kde byl pohřben její otec Přibyslav a kde by jí vděční minoritě jistě byli poskytli všechno potřebné; vždyť sami tolik dobrodiní přijali z rukou jejího otce. Ale nový opat Vinrik, který tam přišel z Valdsas, se jí ujal a pomohl jí v jejich nesnázích. Svůj bývalý dům žďárský dokonce darovala mnichům. Stal se z něho špitál pod vedením staré Gertrudy, a Eufemie si postavila nový. Když její dcera Anežka ovdověla, přistěhovala se také do Žďáru i se svými dcerkami Adelheidou, Bohunkou a Kateřinou. Všechny tyto vznešené ženy tam pak žily a pracovaly po způsobu t. zv. bekyň za vedení opata Vinrika. Nebylo to nic zvláštního, neboť tenkrát hlavně na západě to bylo dosti časté. Žďár se tak stal důležitým střediskem duchovního života, neboť k těmto ženám přicházely i jiné, které se tím v duchovním životě povzbuzovaly.

Jak jsme poznali, paní Eufemie vynikala skutky charitativními a skutky zbožnosti na jižní a západní Moravě neméně než její sestra Zdislava na severu Cech. I když se jí nedostalo cti oltáře jako první, zůstává přesto na nejpřednějších místech v řadě českých žen, které měly předobré srdce a hluboce věřící duši, a to zásluhou svých rodičů. Žďárský kronikář nám líčí její život jako život světice. Stávala k nočním modlitbám žďárských cisterciáků a vůbec se účastnila horlivě jejich slavné liturgie. Kristus byl středem jejich myšlenek. Byla milá svou tvář, chodila prostě oblečena, žila jako řeholnice. Sloužila chudým a ošetřovala nemocné v blízkém špitále. Konvent zásobovala vším potřebným. Zmožena pracemi a posty onemocněla ochrnutím. Zemřela za opata Kaifáše. Kronikář o ní napsal: „Svatá zakladatelka zemřela, blažená Eufemie. Ztratili jsme v ní, co již nikdy nebudeme mít.“ Opravdu můžeme ji postavit po bok její starší sestře blahoslavené Zdislavě, kterou následovala svatostí života. Je vzorem našim ženám hlavně na Moravě tím více, že žila jako Zdislava v manželství a přitom dokázala tolik vykonat nejen pro svou rodinu, nýbrž i pro veřejné zájmy, podniky náboženské a kulturní.

Eliška, třetí dcera paní Sibyly, provdala se -bezpochyby teprve po smrti svého otce Přibyslava - za urozeného, udatného a zámožného pana Smila z Lichtenburka. Jeho otce, pana Jindřicha ze Zitavy, si

vzala, jak víme, za muže v třetím manželství její matka Sibyla. Byl tedy pan Smil Sibylin zeť a zároveň nevlastní syn.

Byl to slavný rytíř, jedna z nejskvělejších velmožských postav za vlády krále Přemysla Otakara II. Psal se: „Pán z Boží milosti.“ Zúčastnil se četných rytířských výprav krále Václava I., rozličných zahraničních smluv a byl vůbec politicky velmi významným činitelem. Byl také v těsném spojení s manželem blahoslavené Zdislavy, panem Havlem z Lemberka, s nímž a s Hronem z Náchoda byl vyslán do Říše k volbě nového německého krále. Jeho rozsáhlé majetkové bohatství se rozprostíralo od moravských hranic přes nynější Havlíčkův Brod až téměř k Čáslavi. Brod na Sázavě byl jeho městem a sídlem. Měl veliké porozumění pro počínající ruch hornický v našich zemích.

I po stránce duchovní se nám jeví jako oslňující osobnost. Lásku ke klášteřům dokazoval odkazy a desátky. Klášter žďárský přímo zasypával dary. V jeho blízkosti postavil kapličku ke cti Panny Marie, kde byl později také pochován. Nové řády v Čechách a na Moravě, dominikánský a minoritský, nezůstaly bez jeho povšimnutí a podpory. A duší této velkorysosti byla jeho choť paní Eliška, sestra Eufemiina a Zdislavina.

Eliška se Smilem měla děti; jménem z nich známe Smila, Čeňka, Hynka a Remunta. I tato velmožská dvojice stála pod mocným vlivem moudré a duchovně nejvyspělejší ženy paní Sibyly, která s rodinou pana Smila byla spojena dvojnásobným svazkem manželským.

Zdislavin rod a cisterciácký klášter ve Zdáře.

Ke žďárskému klášteru se soustřeďovala pozornost a štědrost všech členů rodu a příbuzenstva blahoslavené Zdislavy. Když tento klášter vyrůstal ze základů, byla již blahoslavená Zdislava dávno provdána do severních Čech, kde také již stálo její dílo - dominikánský klášter a kostel v Jablonném a v Turnově. Pospíšila si tedy v práci a byla také i určitým povzbuzením a vzorem pro všechny ty, kteří usilovali o uskutečnění žďárského cisterciáckého kláštera.

Máme zachováno znění zakládací listiny žďárského kláštera. Ta listina je překrásným vysvědčením pro Zdislavin rod. Vydal ji Přemysl Otakar jako tehdejší moravský markrabě. Byla napsána latinsky na pergamenu, širokém a dlouhém půl metru. O blahoslavené Zdislavě tam není zmínka proto, že v té době byla již z Moravy vzdálena, ne-li dokonce mrtva. Jinak jsou v ní jmenováni všichni z rodiny křižanovské, otec Přibyslav, matka Sibyla, sestry Zdislaviny Eufemie, provdaná za Bočka, sestra Zdislavina Eliška, dosud svobodná. O nejmladších Zdislaviných sourozencích Petrovi a Libuši se rovněž neděje zmínka, poněvadž brzy zemřeli. V českém překladu zakládací listina Přemysla Otakara zní takto:

„Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice, Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

My Přemysl, také Otakar zvaný, z milosti Boží vévoda rakouský a markrabě moravský, všem v Krista věřícím k věčné paměti.

My všichni zemřeme, jak Písmo praví, a rozplyneme se jako voda. Aby však činy lidí, jež jsou hodny slavné a věčné vzpomínky, nemohly během doby upadnouti v zapomenutí nebo v pochybnost, je zajisté záhodno, aby byly věrohodnými listinami zvěčněny, zejména ony činy, jež přispívají ke cti a chvále všemohoucího Boha a k spáse duší.

Náš tedy věrný pán, totiž pan Boček, pán z Berneku a purkrabí znojemský, a jeho paní tchyně Sibyla, vdova po panu Přibyslavovi, někdejší purkrabí veverským blahé paměti, usnesli se založiti společně s dcerami zesnulého a jejími, to je s paní Eufemií, manželkou řečeného pana Bočka, a pannou Eliškou, aby vyplnili zbožný slib zesnulého (Přibyslava) a neméně, aby se postarali o svou spásu, ve Zdáře klášter řádu cisterciáckého ke cti a slávě Nejvyššího a slávě blahoslavené Panny Bohorodičky Marie a přelavného vyznavače Kristova svatého Mikuláše pod názvem „U studně Panny Marie“, jako dceru mateřské církve v Nepomuku, jelikož odtamtud byl mnichy osazen.

Tomuto novému osazení odkazují (výše jmenovaní) společně navždy řečenou ves Zdár a vsi Bertholdesdorf, jinak i Novošice zvanou, a Rohrbach, jinak Hrušovany nazývanou, a Dobrou Vodu a Jámy, s lesy a vodami a se vším příslušenstvím i se všemi právy.

Ze svého vlastního majetku daruje často jmenovaný pan Boček kostel v Heinriches, jenž moravsky Bíteš se nazývá, jakož i třetí díl ze všeho vína na Moravě, z vesnic níže uvedených, totiž: Skalice, Pouzdřany, Pavlovice a Načeratice, s plným desátkem tří vesnic, a to: Kobylí, Pavlovice a Zaječí.

Po zbožném a zralém uvážení souhlasíme s těmito nadáními a schvalujeme je a dali jsme je listinou a pečetí v přítomnosti svědků potvrditi.

Jména svědků tohoto ujednání jsou:

Ctihodný pán Albert, biskup řezenský; pan Konrád, biskup; pan Albert, probošt na Petrově v Brně; pan Parduš a Tvrdiše a Sudomír, bratři; dále Milič a Slavibor, bratři; komorník Beneš a Milota, bratři; Smil a Kuno a Nikul, bratři pana Bočka; Bohuš a Hartman, bratři; Jenec z Deblína a jeho synovci, bratři Nezamysl a Ratiboř; Bohuš z Koval a Jan z Višňové a Matouš, bratři; Pavel a jeho bratr ze Zelechovic.

Stalo se tak v Brně léta spásy 1252, v 10. indikci."

V této stvrzovací listině nastínil a zvěčnil Přemysl Otakar zásluhu rodu Zdislavina o klášter žďárský, jak jsme je vylíčili obsírněji v předchozích kapitolách.

Rok po tomto stvrzení a po příchodu patnácti cisterciáků byl slavnostním způsobem posvěcen základní kámen nového prostranného chrámu. Bylo to na svátek Nalezení svatého kříže dne 3. května 1253, za přítomnosti olomouckého biskupa Brunona, jemuž toto místo bylo velmi milé, a proto těžce nesl, že nepatří do jeho diecése. Slavnosti se zúčastnila jistě také celá rodina a příbuzní paní Sibyly, její provdané dcery a jejich manželé; vždyť se tak konečně stalo skutkem, o čem snil již roku 1240 první zakladatel pan Přibislav z Křižanova. Byla to také veliká slavnost pro celý kraj, jak tvrdí kronikář. Sešlo se mnoho a mnoho lidí ze všech školných krajin Vysočiny. Přišli horníci, připutovali staří, dospělí, ženy a dívky a děti. Všichni se zúčastnili svěcení, slavných bohoslužeb a získali odpustky, a pak se plni radosti zase vraceli domů. Kronikář pak dodává, vzpomínaje na slova, kterých biskup užil při svěcení: „Sestoupili tam andělé a nastal úprk démonů, kteří smutni prchali, když viděli, jak rostou chvály Kristovy, nemohouce těchto chval snést."

Od té doby uprostřed lesů na březích Sázavy v prostranném žďárském chrámu Nanebevzetí P. Marie se rozléhal ve dne v noci žalmový zpěv mnichů cisterciáků. „Nechť se za nás ustavičně modlí ve svatých prosbách", tak si přál na smrtelném lůžku první zakladatel kostela pan Přibislav, když myslel na budoucí chrám a jeho bohoslužbu. Cisterciáci se modlili a zpívali po pět století s přestávkami, které nastávaly za smutných válečných poměrů, až jejich zpěv a svaté prosby ustaly ve žďárském mariánském kostele nadobro při zrušení kláštera a vyhnání mnichů z něho za Josefa II. r. 1784.

Dnes velechrám žďárský je spravován světskými kněžími, kteří obývají bývalý klášter, ležící z velké části v sutinách po požáru roku 1784. Jiná část kláštera byla upravena pro školu. Prelatura byla přeměněna na zámek. Vnitřek prelatury je okrášlen dodnes krásnou freskovou malbou, představující nebeskou blaženost svatých z řádu cisterciáckého.

Při návštěvě Žďáru a Křižanova máme na mysli slova Přemysla Otakara, myslíce na všechny události, jež se tam zběhly: „My všichni zemřeme, jak Písmo dí, a rozplyneme se jako voda. Aby však činy lidí, jež jsou hodny slavné a věčné vzpomínky, nemohly během doby upadnouti v zapomenutí nebo v pochybnost, je jistě záhodno, aby byly věrohodnými listinami zvěčněny, zejména ony činy, jež přispívají ke cti a chvále všemohoucího Boha a k spáse duší." Ty činy, hodné slavné a věčné vzpomínky a jež přispěly ke cti a chvále všemohoucího Boha a k spáse duší, byly činy rodičů blahoslavené Zdislavy, jejich sester, švagrů a potomků, pana Přibyslava, paní Sibyly, pana Bočka a paní Eufemie, paní Elišky a pana Smila a jiných, z nichž většina odpočívá ve žďárském kostele.

Vděční cisterciáci jsou si dodnes vědomi štědrosti tohoto rodu vůči žďárskému klášteru. Proto také roku 1902 připojili svou žádost svaté Stolici o blahořečení slavné členky tohoto rodu - ctihodné

Zdislavy. Tehdejší vyšebrodský opat napsal ve své prosbě: „Svatý Otče, nyní, kdy se projednává proces blahorečení služebnice Boží Zdislavy (z rodu Berků), jejíž velmi zbožní rodiče jako zakladatelé slavného kdysi kláštera cisterciáckého řádu ve 2d'áře na Moravě se stali význačnými dobrodinci našeho řádu, my v hluboké úctě podepsaný opat, převor a podpřevor cisterciáckého kláštera Panny Marie ve Vyšším Brodě v Čechách, klečíc u nohou Vaší svatosti naléhavě prosíme o potvrzení úcty této1 služebnice Boží."

Na všechny dobrodince vzpomeneme v 700. výročí založení žďárského kostela a kláštera roku 1952, kdy zároveň budeme oslavovat 700. výročí svaté smrti jejich nejproslavenější pokrevní příbuzné blahoslavené Zdislavy, která na Moravě na Křižanovsku a Zďársku prožila své mládí.

II.

ZDISLAVA V ČECHÁCH

Zdislaviri manžel pan Havel Markvartíc z Lemberka a z Jablonného.

Město Jablonné s nedalekým hradem Lemberkem, kam se Zdislava Havlova, rozená Přibyslava, přestěhovala z rodné Moravy, má dnes již tisíciletou minulost. V době kolem narození Kristova byl celý kraj široko daleko porostlý lesy jehličnatými a listnatými, jak by se o tom mohl přesvědčit pozorovatel s hory Ještědu. Procházeli tamtudy germánští a snad i římské obchodníci, táhli tamtudy i válečníci. V 6. století po Kristu přišli v tyto kraje Slované z východu, postavili si tam svá sídla a v jejich blízkosti obdělávali půdu a lovili v divokých lesích. Svá sídla pojmenovali většinou podle stromů, které tam rostly.

Tak vzniklo sídlo, vesnice, které pojmenovali Jablonná podle tamějších divokých jableň. Dodnes si město zachovalo toto ryzí slovanské pojmenování. I mnohá jiná místa a města na severu Čech mají původní název podle rostoucích tam stromů, jako Jablonec, Lípa, Dub, Dubnice. Tamní původní Slované byli Charváti a snad Lužičtí Srbové, jejichž sídla se rozkládala podél Labe a sahala hodně daleko na sever do Němec. V dalších stoletích při rostoucím zalidňování počala se půda a lesy rozdělovat, a tak vznikla vymezená panství, náležející velmožům a šlechticům, kteří byli poddáni králi. Stavěli si na svých zbožích hrady a v 13. století s přílivem cizinců počali stavět i města, v nichž byl čilý ruch obchodní.

Kolem roku 1230 bylo založeno město Žitava a brzy po něm město Jablonné. Z vesnice se stalo město. Jakousi hranici a zároveň ochranu tvořily dva potoky, za městem se stékající; bylo položeno na vyvýšenině pro lepší obranu, mělo náměstí, kde bylo pamatováno na radnici a městský kostel, a bylo obeháno zdí. Náměstím procházela silnice (jako dnes) od České Lípy k Liberci a byla uzavřena dvěma branami. Asi půl hodiny od města, na vrchu zvaném Krutina, byl postaven hrad, jemuž dán pyšný název „Hrad lva“, - Lemberk.

Ve starších pojednáních o městě Jablonném, čerpaných většinou z kroniky Václava Hájka z Libočan, nalézáme vždy zmínku o tom, že ves Jablonnou obehala zdí a povýšila ji na město v polovici 10. století blahoslavená Přibyslava, sestra svatého Václava, provdaná za charvátského knížete. Když zemřela, byla pochována pod Lemberkem v kapli, kde se modlívala. Po mnoha letech bohatý a zbožný Chotislav dal tam zbudovat klášter svaté Přibyslavy a v přilehlém kostele dal ji pochovati. Karel IV. dal prý její ostatky převézt roku 1369 z Jablonné do chrámu svatého Víta v Praze. Josef Pekař o tom napsal: „Některé výklady a zmínky o blahoslavené Přibyslavě jsou naplněny omylem o Přibyslavě, kněžně charvátské, se sídlem v Jablonné, omylem, jenž vznikl záměnou s blahoslavenou Zdislavou s Křižanova (f 1252), choti Havla z Lemberka." Nemá tedy Přibyslava s Jablonným nic

společného. Původně se město jmenovalo Jablonná, pak Jablonné, od roku 1900 Německé Jablonné a od roku 1945 Jablonné v Podještědí.

Podle zachovaných listin byl prvním majitelem jablonského a leberského panství Havel, který se kolem roku 1233 nazývá na listině „syn Markvartův“, na jiných listinách pak Havel „z Lemberka“ a konečně Havel „z Jablonného“. Snad se psal proto „z Jablonného“, že byl jeho zakladatelem. Zároveň s městem se stavěl dominikánský klášter a kostel, který tvořil svými zdmi součást městských hradeb.

Jablonský pan Havel a majitel hradu Lemberku, Zdislavin manžel, byl postava veskrze bojovnická, pravý typ hrdinského rytířstva 13. století, který v tehdejších událostech vystupoval jako muž znamenité slávy válečnické. Nebyl to však jen drsný bojovník a válečník nebo dokonce ukrutník vůči své ženě Zdislavě, jak se o něm neprávem někteří domnívali, především ti, kteří psali životopis jeho manželky, paní Zdislavy. Ve snaze, aby vynikla svatost Zdislavina, příliš zdůrazňovali a stavěli na obdiv špatnost Havlova, pro niž však není žádných dokladů. Podle toho jejich manželské soužití by se jevílo málo radostné, ano dokonce nešťastné pro obě strany. Havla vylíčili jako drsného manžela, tyrana, tvrdého vojáka, násilnického muže, který si nezasloužil, aby dostal tak dobrou ženu. A paní Zdislava podle nich nebyla na svém místě, neboť manželství bylo pro ni mučednictvím. Prý do něho vstoupila z přinucení proti vlastní vůli, a tudíž ji bylo odporné soužití s takovým mužem. O dětech Havlových a Zdislaviných oni autoři nevěděli nebo nechtěli vědět.

Není doloženo, že by Zdislava toužila po jiném způsobu života, utíkala od Havla, až konečně že by dostala od něho dovolení, že by odešla a stala se klášterní sestrou. V 13. století sice mnohé vdané ženy, mladé i starší, utíkaly ze svazku manželského a chtěly žít jako řeholnice, jak možno poznat ze zprávy olomouckého biskupa Brunona, jenž proti takovým výstřednostem přísně zakročoval, ale paní Zdislava mezi ně najisto nepatřila. Bylo by nespravedlivé ji tam zařazovat; bylo by to nespravedlivé vůči ní i vůči jejímu manželovi panu Havlovi. Tento muž měl ducha bojovníků křížáckých, zanícených pro věci náboženské. Toto smýšlení zdědil po svých rodičích a předcích.

Slavný velmožský rod Markvarticů, který pocházel asi z Horní Lužice, měl své rozsáhlé panství v severních a severovýchodních Cechách - sahalo až po Mladou Boleslav - a čile se zúčastnil kulturního a náboženského českého života. Jejich první předek Markvart byl královským komořím za krále Vladislava II. a založil velký klášter v Hradišti nad Jizerou pro cisterciáky, kteří pak značně přispěli ke kolonizaci celého kraje pod Ještědem. Markvart měl syny Havla, Závíše a Heřmana, který jest uváděn na listinách s ryze českým titulem „Markvartic“. Heřman byl maršálkem českých vévodů a pak komořím a měl blízké vztahy zase k jinému řádu, totiž ke svatojanským rytířům. Jeho synové se jmenovali Beneš, Závíš a Markvart, jejichž jména se vyskytují často na královských listinách.

Posledně jmenovaný velmož Markvart II. byl otec pana Havla, manžela blahoslavené Zdislavy. I on měl vztahy k vzdělané soudobé české společnosti a podporoval snahy premonstrátů a cisterciáků v našich zemích. A zdá se, že právě on byl vyslán do Říma v poselstvu k papeži Honoriovi III. od Přemysla Otakara I. v choulostivém sporu s pražským biskupem Ondřejem. Můžeme v něm tedy vidět osobnost velmi kulturní, zkušenou a váženou.

Markvart pojal za manželku Hostilku a z jejich manželství se narodily děti, jmenovaný již Havel a Jaroslav. Tato rodina měla své sídlo na hradě Mladé Boleslavi, kde její členové byli královskými úředníky, kastelány. Paní Hostilka byla velkou doroditelkou svatojanského řádu, jehož špitál v Mladé Boleslavi zaopatřila značnou pomocí, když mu odkázala několik vůkolních kostelů, jako kostel svatého Víta v boleslavském podhradí a kostel v Týnci a jejich pozemky a některé dědiny a vesnice. Svatojanští mladoboleslavští rytíři měli za to každoročně odvádět část z těchto důchodů na podporu křížáckých tažení do Svaté země. To bylo výslovné přání paní Hostilky. Markvart II. zemřel a ovdovělá Hostilka spravovala rozsáhlý rodový majetek a mohla z něho mnoho darovat, jak svědčí darovací listiny, kde je nazývána vdova po Markvartovi z Března.

Jedeme-li dnes z Prahy přes Mladou Boleslav na pouť ke hrobu blahoslavené Zdislavy do Jablonného a na bývalé sídlo pana Havla, vzpomeneme si vždy na tento rod a rodinu, která na hradě Mladé Boleslavi sídlila a podporou kulturních ústavů podporovala tak vzdělanost v celém kraji. Hrad mladoboleslavský je pravděpodobně rodiště Havla Markvartice, který se tam narodil po roce 1200. Jako jeho otec i on brzy vstoupil do služeb přemyslovských králů, a tak si vysloužil nová území a pozemky v severočeském kraji. Jablonné a Lemberk buď dostal dědictvím od rodičů nebo výsluhou od pražských královských panovníků, a tam také přešel po svatbě se Zdislavou Přibyslavovou z moravského hradu Křižanova.

Podle vylíčeného rodinného prostředí, z něhož pan Havel Markvartic vyšel, můžeme usuzovat na jeho povahu, jednání a zájmy; pak i jeho duchový životní obraz a jeho poměr k manželce, zbožné paní Zdislavě, a jejím skutkům duchovního života a snažení, bude vypadat přece jinak, než jak ho vylíčili ti, kteří neznali toto široké pole činnosti pana Havla. Byl to voják, rytíř s vlastnostmi své doby, ale přitom měl značné pochopení pro věci kulturní, náboženské a duchovní, jak můžeme zjistit z celé řady úředních listin s jeho jménem, které vydali čeští panovníci při zakládání nebo podporování rozličných řádů a jejich klášterů a na nichž mnozí velmoži svědčili svým jménem. Rády, které u nás již tehdy působily a které k nám v té době právě přicházely, udržovaly u nás silný duchovní život. A s nimi měl pan Havel Markvartic spojení. S některými jen ovšem spojení nepřímé a náhodné, jako byly kláštery v Chotěšově, Kladrubech, Doksech, Vilémově, kláštery rakouské a kostely pražské. S řádem cisterciáckým byl ve spojení přímějším. Už jeho předkové chovali k němu srdečnou náklonnost a přízeň, podobnou jako měli k němu rodiče a celé příbuzenstvo jeho manželky Zdislavy na Moravě.

Není bez zajímavosti, že manžel blahoslavené Zdislavy měl účast i v díle blahoslavené Anežky, t. j. v klášteře klarisek v Praze Na Františku. Můžeme se proto právem domnívat, že tyto dvě ženy - blahoslavená Zdislava a blahoslavená Anežka - neznaly-li se přímo osobně, jistě o sobě věděly. Nemenší sympatie měl i pro jiné dílo blahoslavené Anežky Přemyslovny, totiž pro řád křížovníků s červenou hvězdou, jehož ona byla zakladatelkou a jemuž postavila dům v Praze u nynějšího Kailova mostu. Havlovo jméno se vyskytuje na různých královských listinách, jimiž se dostává křížovníkům četných podpor. Tak jeho jméno čteme na darovací listině, jíž král Václav I. uděluje roku 1240 křížovníckému špitálu svatého Františka v Praze kostel na hoře svatého Hipolyta u Znojma.

Zde můžeme s potěšením poznamenati, že litoměřický biskup J. Schöbl, který se roku 1895 pevně ujal procesu blahověření Havlovy manželky a za jehož života se šťastně dokončil, byl člen řádu křížovníckého. Můžeme v tom vidět staletou vděčnost za prokázaná kdysi dobrodíní.

A další důkaz pro obhajobu pana Havla a pro pochopení jeho vnitřního smýšlení jest jeho důvěrné přátelství s olomouckým biskupem Brunonem ze Schauenburku. Tento učený a uměnímilovný církevní hodnostář měl v Havlovi jakéhosi spojence a pomocníka při organisaci olomoucké diecése. O Havlovi se vyjadřuje jako o „muži urozeném, statečném a přeslavném počestností mravů, kterého milost jeho zásluh učinila nám milým, a sblížilo s námi ono zvláštní přátelství, jež k nám chová.“ Byl tedy Zdislavin manžel značně oblíben v církevních kruzích, což předpokládalo oddanost a věrnost Církvi a jejím zájmům v tehdejší hodně bouřlivé době v našich zemích.

Podobné zájmy o řeholní řády projevoval mladší bratr Havlův Jaroslav, uváděný s ním často na královských listinách. Oběma patřilo společně zboží turnovské. Pan Jaroslav z Hruštic - tak se psal podle nynějšího turnovského předměstí - byl purkrabím na hradě Kónigsteinu v Lužici u Budišína a nakonec byl, jak se zdá, kastelánem starého královského hradu v Mladé Boleslavi, jenž byl středem panství markvartického. Jak svědčí listiny, byl ve spojení s kláštery křížovníckými a svatojanskými.

Můžeme o panu Havlovi směle předpokládati, že měl povahu šlechtinou, hlavně když se odvoláme v tomto tvrzení na slova olomouckého biskupa Brunona, jež jsou pro něho překrásným svědectvím. Po své matce paní Hostilce měl lásku k Svaté zemi a s ní i ducha křesťanských křížáků. Po svém otci panu Markvartovi II. z Března zdědil přízeň k tehdejším řádům. Havlovy skutky to potvrzují. Jeho rodiče žili jako spořádaní, šlechtní a dobročinní lidé, jak možno také zjistit na druhém jejich synu Jaroslavovi, a nemáme důvodů, proč bychom tyto rodové ctnosti neviděli i na panu

Havlovi Markvarticovi, když celkem nic jiného nemluví proti tomu. Byl tedy manžel Zdislavin znám jako člověk vážený a sympatický, jako skvělý válečník a statečný bojovník, jako muž ovládaný vírou a zájmem o věci náboženské, duchovní a kulturní. Paní Zdislava nemusela s ním žít v nějakém rozporu, nechuti a strachu, naopak, měl takové vlastnosti, že si s ním mohla velmi dobře rozumět a být s ním šťastna.

Manžel Zdislavin založil také Bozkov, nyní známé mariánské poutní místo u Semil.

Manželé jablonsko-leंबरští a dominikáni.

Nejvíce ovšem podporoval pan Havel řád dominikánský, pro nějž byla cele zaujata jeho manželka Zdislava, o níž nám pozdější životopisci zaznamenali, že „bratry kazatele, t. j. dominikány, ctíla jako své otce a milovala jako své syny." Tedy oba manželé, nejenom paní Zdislava, jak se dosud tvrdívalo, žili ve velmi těsném spojení s členy dominikánského řádu. Společně je podporovali, i když oba z důvodů a úmyslů trochu odlišných - Havel spíše z politickodiplomatických, Zdislava pak z duchovních.

Řád kazatelský, dílo to apoštolského muže svatého Dominika Guzmana, rodem Spaněla, byl potvrzen v Římě od papeže Honoria III. 22. prosince 1216 a rychle se šířil po celé Evropě. Za necelých deset let po potvrzení viděly jeho členy i naše slovanské země. Do Čech přišli kolem roku 1225 a hlavním a prvním jejich sídlem se stala Praha. Bylo to čtyři roky po smrti svatého Dominika. Ten ještě před svou smrtí vyslal z Říma do slovanských zemí svatého Hyacinta a blahoslaveného Česlava, rodilé Poláky, když je sám byl přijal do řádu. Tito pak ještě s několika druhy procházeli našimi zeměmi po roce 1221.

Po smrti svatého Dominika řídil řád jako druhý velmistr bystrý organisátor blahoslavený Jordán Saský, za jehož vedení se řád šířil přímo lavinovitě. Blahoslavený Jordán pověřil šířením řádu na východě v říši přemyslovské bratra Gerarda, rodem z Vratislavi, který na cestě z Paříže právě dlel v Kolíně nad Rýnem. Ten přišel kolem roku 1225 do Prahy, kde se již bratři prozatímně usadili v německé části na Poříčí u kostela svatého Klimenta. Z Prahy dospěl Gerard do Polska, do Krakova, kde se už řád rozšířil a kde zakotvil činností svatého Hyacinta a blahoslaveného Česlava. Roku 1228 byla mezi jinými také zřízena dominikánská provincie polská, k níž byly připojeny všechny kláštery v Čechách a na Moravě, které tam v krátkosti vznikly. Prvním polsko-českým provinciálem se stal Gerard, který z první kapituly krakovské vyslal bratry, aby v provincii definitivně ustavili kláštery. Do Vratislavě byl vyslán blahoslavený Česlav; tam se bratři odstěhovali od svatého Martina ke svatému Vojtěchu za vedení blahoslaveného Česlava jako představeného. Do Prahy vyslaní bratři přestěhovali pak původní družinu od sv. Klimenta na Poříčí do vnitřního města ke sv. Klimentu u tehdejšího Juditina mostu, na půdu nynějšího Klementina, jako na místo daleko výhodnější, které jim bylo dáno přízní krále a vysokého duchovenstva. Za prvního představeného tohoto domu můžeme považovat bratra Jindřicha. I když tedy v začátcích uvedení dominikánského řádu k nám působili také členové cizí, i Němci, ve svém celku přiklonily se české a moravské kláštery k větvi slovanské a spojily se v jednu provincii polsko-českou, v níž spolu pracovaly až do roku 1301, kdy se české kláštery vůbec osamostatnily v Českou provincii, poněvadž početně již na to stačily.

Dominikáni svým příchodem a činností znamenali u nás - jako v jiných zemích - velmi mnoho jako rychlí a silní iniciátoři duchovního života. Vbrzku založili klášterní bohovědné školy, na nichž vyučovali jako profesori, a tím si získávali nový dorost z českého prostředí. Tak roku 1240 působil v pražském klášteře učený dominikán Martin Polák neboli Martin Čech, rodák z Opavy, pozdější arcibiskup v Hnězdně, proslavený duchovní spisovatel, kazatel, právník a historik. Bratři pěstovali dále umění, jak dosvědčují stavby kostelů, především kostel českobudějovický. Jejich činnost kazatelská, kterou poučovali o víře a hájili její čistotu proti bludařům, byla jim ovšem hlavní povinností podle vůle jejich zakladatele. Byli vyhledáváni jako duchovní vůdci členů královských a šlechtických rodin, v nichž pak měli - vedle bohatých měšťanů - své největší dobrodince, neboť měli jinak prázdné ruce, a přece dominikánské kláštery tehdy u nás rostly jako houby po dešti. Velmi často byli prostředníky

mezi papežem a králi, šlechtici a městy. Jako každý řád, i dominikánský ve svých počátcích všem imponoval a získával si přízeň a podporu téměř u všech.

Pramenem zevní apoštolské činnosti byl především hluboký duchovní život řádový. „Přátelé Boží“ se nazývali výstižně ti, kteří se snažili prožít a poznat, co Kristus oznámil všem podle vůle svého nebeského Otce. Z takového přátelství Božího vyrůstali velcí apoštolově, mystikové a světci. Z něho čerpala a z něho se posvěcovala i blahoslavená Zdislava v rušném světském životě na severu Čech, jako zase na jihu Čech první českobudějovický převor P. Jindřich Librarius, uctíváný jako blahoslavený. Tak hned v začátcích vyrostly vzory křesťanské a řeholní dokonalosti jako příklady pro další nadšence, blahoslavená Zdislava pro laiky, blahoslavený Jindřich pro řeholníky a apoštoly.

Hradní paní jablonská a leberská měla živé vztahy k náboženskému dílu dominikánského řádu a o její přízni k němu nelze opravdu pochybovat. Už v rodném moravském prostředí Zdislavině můžeme předpokládat jistý zájem o něj. Počátky ženského dominikánského kláštera II. řádu v Brně jsou spjaty se jmény netoliko obou švagrů Zdislaviných, pana Bočka, znojenského kastelána, a Smila z Lichtenburka, ale i se jménem jejího otčima Jindřicha ze Žitavy, velkých to jeho dobrodinců. I mužský dominikánský klášter v Nymburce počítal mezi své příznivce příbuzného Zdislavina, pana Smila z Lichtemburka čili Světlického.

Dominikáni dovedli si získati duši ženy 13. století jako málokdo. Bohatě jednak rozvinuli mariánský kult, který tak silně pozvedl úctu k ženě v době rytířské. Citová stránka tohoto kultu neobyčejně zapůsobila na tehdejší ženský svět. Ženy nacházely v Panně Marii, panenské Bohorodičce, nejen životní ideál, ale i útočiště ve svých nesnázích a utrpeních. A proto se ženy zajímaly o hlasatele této mariánské úcty, dávaly se jimi duchovně vést a podporovaly jejich dílo svými prostředky, jako ženy kolem Krista.

Další, čím si získal dominikánský řád velikou přízeň českých duší, bylo zvláštní ovzduší, hlavně v prvních desítkách let jeho působení u nás, a to ovzduší se často projevilo podivným kouzlem zázraků, které strhovaly a získávaly nové nadšence řádu. Že o tom všem byla spravena i manželka Havlova, paní Zdislava, je nasnadě, neboť se takové zprávy velmi rychle rozšířily.

Roku 1234 byl prohlášen za svatého zakladatel dominikánského řádu. Byla uveřejněna kanonizační bulla, o novém světci se kázalo, doporučovala se úcta k němu, zdůrazňovaly se jeho ctnosti a zázraky, které byly už tak doporučeny a oslaveny v papežské listině. To byla nová mocná pobídka k nadšení pro tohoto světce a jeho řád. U nás mu byl zasvěcen kostel v Sezimově Ústí. Jeho svátek, tehdy 5. srpna, tak mezi našim lidem zdomácněl, že ho kronikář Dalimil mohl jmenovat jako přesné datum určité události v našich dějinách.

O něco později, roku 1237, zemřel - utonul ve vlnách mořských - v pověsti svatosti nástupce svatého Dominika v řízení řádu, blahoslavený Jordán Saský. Zpráva o jeho smrti se donesla i do Čech. Kniha „Životy bratří“ pak vypravuje toto: „V Praze, metropoli Cech, žil občan jménem Kunšik, příjmím Bílý, jenž měl ženu jménem Alžbětu. Ta před porodem cítila častěji v životě živé dítě, ale tři dni před slehnutím hnutí dítěte vůbec nepocítovala, a proto byla tím velmi přestrašena a zmatena. V noci při velkých porodních potížích zaslíbila dítě, jestliže to bude chlapec, svatému Jordánovi, generálu dominikánského řádu, v přesvědčení, že je zcela jistě svatým, o jehož životě a moudrosti tolikrát slyšela. Pakli to bude děvčátko, zaslíbovala je svatě Alžbětě, která tehdy byla právě prohlášena za svatou. Když se dítě narodilo, tázala se, zda je to hoch či děvče. Odpověděli jí, že je to hoch, ale mrtvý. Tu počala matka naříkati bez utišení, vzývajíc o pomoc blaženého Jordána, aby jí vrátil syna. Tak vyváděla celou noc a často se mezitím dívala na dítě. Aby skutečně nabyli jistoty, zda dítě žije, položili je, bylo to v zimě, do studené vody, ale nepostřehla na něm nijaké známky života. Všichni paní těšili a vzývali s ní o pomoc blaženého Jordána. A když se už rozednívalo, dala si znovu dítě ukázat - a hle - bylo živé! Velebili proto Boha a v dík bl. Jordánovi dali dítěmu jméno Jordán na znamení zázraku, ježž Bůh skrze něho učinil. A když zvonili v klášteře bratří kazatelů na první část hodinek, poslala pro bratry, aby ověřili onen zázrak. Přišel bratr Timo, Polák, tehdy pražský převor, a

bratr Šimon, kdysi arcijáhen a tehdy podpřevor a později převor téhož kláštera, a shledali, že se vše tak událo, jak bylo pověděno, což všichni přítomní jim dosvědčovali."

Roku 1253, rok po své smrti, byl svatořečen mučedník z dominikánského řádu Petr Veronský. Tehdy už ovšem blahoslavená Zdislava nežila, zemřela, jak uslyšíme, v témže roce jako on, ale uvádíme ty zázraky jako důkaz pro ovzduší té doby u nás. Svátý Petr Veronský se těšil mimořádné úctě v klášteřích dominikánských a jejich okolí.

„Životy bratří" zase vypravují o dvou zázracích, kterých dosáhly dvě ženy, jedna prostá, druhá šlechtična. „V království Českém byla jedna žena trpící chorobným spánkem, takže nijakým způsobem se nemohla udržet v bdělém stavu. Když však její přátelé učinili slib blahoslavenému Petru mučedníkovi před převorem a čtyřmi bratry kazateli, ihned povstala jako z tvrdého spánku a vyznala řečenému převorovi, že spatřila ohavnou postavu, která ji dusila, ale jakýsi svátý v rouchu kazatelů ji zahnal a vrátil jí zdraví."

„V témže království žena jistého šlechtice se zaslíbila v těžké nemoci bl. Petru, novému mučedníku. Ten se jí pak zjevil a pokropením svěcené vody ji uzdravil." A podobných případů se stalo více, a ty mocně zapůsobily na duše věřících a projevíly se obzvláštní úctou a láskou k novému dominikánskému řádu.

Ženy tehdejší doby byly také podivuhodně nadšeny mocí slova dominikánských kazatelů, kteří u nás rozvinuli bohatou kazatelskou činnost. Tak je znám jako kazatel bratr Burkhard, který konal kázání v Opavě. Dominikáni věděli, co může udělat dobrá žena pro náboženský život, pro jeho rozšíření a upevnění, a proto zavedli pro ženy nejen Druhý řád, v němž by rozjímalý v usebranosti klášteřní, ale i Třetí řád, do něhož by mohly vstoupit se svými muži i ženy žijící v rodinách a přitom mohly spolu pracovat s kazateli, jako zase jejich mužové bránili církevní statky proti násilníkům a tvořili po boku kazatelů jakousi vojenskou pomoc a ochranu.

A tak si řád hned na začátku své působnosti u nás získal pro své záměry nejen ženy prosté, ale i ženy z nejvyšších kruhů, z dvorské společnosti, z hradů českých a moravských, paní a jejich dcery. Tak v Praze to byla prostá žena Trubka a na severu Čech to byla hradní paní Zdislava, která si zamilovala dominikánský řád a od jeho členů přijala bílý mariánský škapulíř a přidružila se tak do sboru laických pomocníků, totiž do Třetího dominikánského řádu.

Dominikáni se usídlili v Jablonném a v Turnově, na panství pana Havla a paní Zdislavy. Z kterého kláštera tam přišli bratři, nevíme. Náležely-li však všechny tehdejší kláštery v Čechách a na Moravě k provincii polsko-české a rostly-li nové s novým přílivem členů, pak se můžeme směle domnívat, že to byli členové z Čech, kteří tam přišli, že asi pražský klášter jako první a hlavní na českomoravském území vyslal bratry, aby založili nový klášter na dvou místech v severních Čechách. Českých členů bylo již dostatek, neboť do řádu vstupovali nejenom mladí lidé, ale i kněží, arcijáhnové, kanovníci a jiní církevní hodnostáři. Místo určené pro klášter shlédl jistě některý představený. Provinciálem polsko-českým po Gerardovi se stal od roku 1233 bl. Česlav. Ten pak visitoval všechny konventy; přišel do Prahy, přišel i do Jablonného a do Turnova, aby schválil plány pro stavbu klášterů a kostelů. Při té příležitosti pak všechny dobrodince řádu, ať to byli členové královských rodin či šlechtických, z řad kněžstva či prostých věřících, začleňoval do dominikánské rodiny, aby měli účast ve všech duchovních dobrodincích řádových. A v té době, kdy byl provinciálem, přijal také paní Zdislavu Havlovu do Třetího řádu, když v ní poznal tak nadšenou horlitelku a podporovatelku řádových snah. To bylo asi brzy poté, co se Zdislava provdala a přestěhovala do severních Čech.

Zdislavina spolupráce s dominikánským řádem šla do hloubky i do šířky. Zahájila u nás činnost dominikánského Třetího řádu a stala se výraznou jeho představitelkou, ba můžeme říci matkou českého dominikánského Třetího řádu. A jako všude při začátcích apoštolského působení v nových krajinách dával Bůh horlivým apoštolům a apoštolčím mimořádné charismatické dary, dal je i horlivé své služebnici paní Zdislavě.

Její krajan Dalimil napsal o ní, co obvykle čteme o velikých apoštolech a divotvůrcích, kteří působili v pohanských krajinách. „Pět mrtvých vzkřísila, mnoho slepých osvítila, chromých a

malomocných mnoho uzdravila, nad jinými pracnými veliké pomoci učinila." To si o ní spisovatel nemohl vymyslet jen tak, aby ji nějak oslavil. Jiný kronikář o ní napsal krásně a krátce jen toto: „Žila bez poskvrny." Její zjev a příklad upoutával i jiné ženy a její opravdovost prožít co nejdokonaleji dominikánskou myšlenku strhovala jiné k následování.

Zde je vhodné místo zmínit se krátce o České kronice t.zv. kronice „Dalimilově", napsané na počátku 14. století kolem roku 1310, důležité pro historii blahoslavené Zdislavy a dominikánského řádu. Neprávem uvedl Václav Hájek a Balbín jako jejího autora Dalimila Meziříčského, kanovníka kostela boleslavského. Neznáme autora, ale poněvadž kronika nějakého jména potřebuje, říká se jí „Kronika tak řečeného Dalimila", nebo krátce „Dalimil". Autor je člověk vzdělaný, snad i šlechtic a pravděpodobně kněz.

Dr. J. V. Šimák se domnívá, že spisovatelem této kroniky je Hynek Zák - Sclaris - z Dubé, synovec blahoslavené Zdislavy, kanovník pražský, později roku 1324 administrátor pražského biskupství a konečně od roku 1327 biskup olomoucký, zemřelý roku 1333. Dr. Josef Beran, nynější pražský arcibiskup, má za to, že autorem kroniky je vnuk blahoslavené Zdislavy Havel z Lemberka, syn druhého jejího syna Jaroslava, kanovník pražský. A konečně F. M. Bartoš tvrdí, že kroniku sepsal nejspíše nějaký člen johanitského řádu z Mladé Boleslavi, kde tento řád byl v živém spojení s rodem pana Havla Markvartice, manžela blahoslavené Zdislavy. Otázka není dosud definitivně vyřešena.

Kronika má 106 kapitol a probírá začátky světových dějin od potopy a pak hned dějiny české až do doby Jana Lucemburského (1310). Je psána česky, a to ve verších a rýmech, aby se vše lépe pamatovalo. Autor použil starších předloh, události pak z 13. století většinou vypsál, jak je sám prožil nebo o nich slyšel. Vynikal přísným mravním smyšlením a touhou prospět národu poučením, povzbuzením a varováním. Že ovšem vybírá a s chutí vypráví takové události, které se mu hodily, že je tedy tendenční a nikoliv nestranný, tomu se u středověkého kronikáře nedivíme. Nikde však nepoužívá vědomě lži.

Tendence, která z jeho kroniky učinila nejoblíbenější a nejznámější dílo staročeské literatury, která mu vynesla mnoho pochvaly, ale také mnoho výtek, je odpor k nepřátelům českého jazyka, hlavně ovšem k Němcům. S oblibou vypráví, kde Čechové Němcům něco nepříjemného provedli - když nař. český princ shodí německé abatysi pec do příkopu, když český kníže dává na potkání Němcům nosy řezati atd. - výstražně připomíná smutné konce těch panovníků, kteří Němcům věřili a je plodili, dává varovná napomenutí budoucím potomkům před lstí německou a dotvrzuje to příklady z vlastní zkušenosti, ze smutných dob braniborského obsazení země české 1279-1282. Divíme se tedy, že zrovna tato kronika byla první dílo českého písemnictví, které si Němci hned ve 14. století, a to dvakrát, veršem i prosou, přeložili. Překladateli nic nevadila tato tendence protiněmecká, leda že často místo Němci překládá cizinci.

Je samozřejmé, že se tato vlastenecká kniha hojně opisovala. Zachovala se ve mnoha (14) rukopisech. Nejstarší se chová nyní v Cambridgi v Anglii. A není také divné, že se o této bojovné a horlivé kronice hojně psalo, že byla často citována na výstrahu Čechům, kteří si chtěli volit krále z německého rodu, že byla napodobována a že jí užívali všichni čeští historikové. V dobách těžkých a smutných udržovala národní vědomí a v popelu otroctví živila jiskru naděje v lepší budoucnost. Autor je s oblibou nazýván: První apoštol českého nacionalismu. (Josef Flajšhans, Kronika Dalimilova, str. 189-195.)

Poněvadž autor kroniky se narodil na Mladoboleslavsku, v jehož okrese leželo tehdy Jablonné a jiné statky rodu Markvarticů, mohl tamější poměry dobře znát a o nich psát. Byl proto také zpraven o pozoruhodném zjevu, jakým byla choť pana Havla z Lemberka, podrobněji než kdokoliv z jiného kraje českého, zejména, když byl její příbuzný.

Dalimil píše o manželu blahoslavené Zdislavy panu Havlu z Jablonného v kap. 85. a 88., kde jej zachycuje v bitvě u Mostu a při slavném poselství do Říše k volbě německého krále. O blahoslavené Zdislavě mluví v kap. 87. a věnuje jí 8 veršů, jimiž líčí její svatou smrt a zázraky. V očích Dalimila,

který přistupoval k sepsání svého díla s přáním vypsát vše slavné o svých předcích a vyzvednout české hrdiny a významné osoby, stává se blahoslavená Zdislava předmětem jisté národní hrdosti a oslavou českého jména. To třeba hodně zdůraznit! Neboť se vyskytli tu a tam někteří, kdo zapochybovali o češtví blahoslavené Zdislavy pro původ její matky Sibyly, rádi by z ní udělali cizinku. Dalimil však jasně tuto otázku vyřešil. Hned v předmluvě svého díla výslovně říká, že chce psát o slavných skutcích českých; Němce neoslavoval, tomu se vzpíralo jeho vlastenecké a národní cítění. Kdyby na blahoslavené Zdislavě bylo něco nečeského, jistě by se o ní nezmiňoval. Když tak ale činí, dokazuje tím, že to byla slavná česká žena, a ukazuje ji jako vzor jiným! Za jeho doby se k nám tlačili Němci a zaplavovali naše kraje, a právě proti nim staví Dalimil silnou hráz českých slavných dějinných postav. I blahoslavenou Zdislavu. Vůbec projevoval nesmiřitelný odpor proti cizincům, zejména Němcům, Maďarům a Polákům. Literární dějepisci vytýkali Dalimilovi národnostní nenávisť; tak Dobrovský říká o Dalimilovi, že z nenávisťi k Němcům vymýšlel lživé věci, aby Němce učinil ještě nenáviděnějšími u Čechů. Německý historik pražský Jos. Jiří Meinert prohlásil docela, že Dalimilův antagonismus proti Němcům vzbudil husitské hnutí, a jeho kroniku nazval polnicí k husitským válkám - „die Trompete des Hussitenkrieges". Tyto výtky jsou ovšem upřílišené. -Svémi osmi verši v 87. kap. říká nám tedy hodně o blahoslavené Zdislavě, spojíme-li je se současnými událostmi v našich zemích.

Co nás dále ještě mile překvapuje u Dalimila, jest jeho značný zájem o řád dominikánský. V 80. kapitole popisuje jejich příchod do Prahy na Poříčí; je to nejstarší domácí český pramen o příchodu dominikánů do Cech. Pak jediný ze všech kronikářů zaznamenává jejich přestěhování z německého Poříčí ke kostelu svatého Klimenta u mostu na popud poustevnice Trubky. I zde bychom mohli vidět, jak zdůrazňuje český prvek. Měl tedy s řádem jistě bližší vztahy. Jediný ze všech zaznamenává, že den zavraždění Václava III. byl ve vigílii svátku svatého Dominika. To vše se dá vysvětlit jeho příbuzenským poměrem k pánům z Jablonného a Lemberka, kteří vlivem Zdislaviny byli příznivci dominikánů jak jablonských, tak turnovských, v jejichž kapitolních síních konávali důležité porady.

Každý básník snaží se málo slovy povědět hodně. Tak i Dalimil několika verši říká nám hodně o blahoslavené Zdislavě a prvních bratřích kazatelích v Cechách. Kdyby psal prosou, snad by své vypravování zvětšil. Ale i takto jsme mu velmi vděční za jeho portrét blahoslavené Zdislavy.

I Zdislavin manžel, pan Havel, se stýkal velmi živě s členy řádu svatého Dominika. Klášter brněnských dominikánek mu byl dobře znám. Olomoucký biskup Bruno, přítel Havlův, dominikány také hodně podporoval, neboť i zčásti zásluhou dominikánů byl uveden na stolec biskupství olomouckého. A je příznačné, že pan Havel právě brzy po návštěvě biskupa Brunona na svém panství kolem roku 1248 se rozhodl k definitivnímu založení dvou velkých dominikánských klášterů na svém majetku, totiž v Jablonném a v Turnově. Biskup dobře znal jejich činnost a vůbec veliký význam dominikánského řádu, znal také lásku manželky Havlovy k tomuto řádu, a proto pravděpodobně doporučil panu Havlovi, aby si na své panství pozval dominikány a založil pro ně klášter.

Dominikáni se usazovali jen ve velkých městech, pokud možno universitních, a usídlili-li se jen v menších, pak proto, že tam byli přímo přinuceni přijít od mecenášů, kteří jim dávali všechno k dispozici. A tak tomu bylo i v Jablonném a v Turnově, kde jim zámožní šlechtičtí manželé Havel a Zdislava poskytli vše. Podobně došlo k založení dominikánského kláštera s kostelem svatého Dominika v menším městečku v Sezimově Ostí na řece Lužnici v jižních Čechách od mocného rodu Vítkovců čili pánů z Růže. Pozdější autoři vypravují, že dokonce paní Zdislava sama pomáhala při stavbě dominikánských svatyní. Jistě na dominikány nezapomněla ve své závěti, tak jako její otec, matka, sestry a švagři pamatovali na kláštery cisterciáků na Moravě, a její tchyně paní Hostilka na kláštery johanitů v Čechách.

Pan Havel ve svých velkých državách v severních Čechách zakládal nová města a v nich chtěl mít moderní řád dominikánský, který měl být duchovní oporou, tmelem a zárukou jistého řádu mezi obyvatelstvem, často velmi neklidným. Dominikáni, kteří byli v ustavičném styku se svým řádovým ústředím ve Francii, představovali u nás jakýsi most, který spojoval naše země se západoevropskou kulturou. Zcela nepochybně měl v nich pan Havel velikou oporu a značný prospěch.

Klášter v Jablonném nebyl úplně dokončen za života paní Zdislavy a jejího manžela pana Havla. Brzy po její smrti vydal jménem prvního dominikánského kardinála Hugona a S. Charo listinu posel pro české země bratr Gerhard Wrozer, kterou se udílely odpustky všem, kdož přispějí jablonskému převorovi a bratřím, aby mohli vhodně zařídit vnitřní část kláštera s potřebnými místnostmi. Listina je datována v Jablonném 2. listopadu r. 1252 a zní takto:

„Všem v Kristu věřícím, žijícím v království Německém, Českém a Polském, k nimž se dostanou tyto listiny, bratr Hugo, z Božího milosrdenství kněz kardinál titulu svaté Sabiny, legát Apoštolského stolce, přeje spásu od Pána. Poněvadž, jak praví apoštol, všichni budeme stát před soudným tribunálem Kristovým ... jak jsme v těle jednali, buď to bylo dobré nebo špatné, je třeba, abychom den poslední žně předešli skutky milosrdenství a při vzpomínce na věčnost abychom zasévali na zemi, co máme sklízet na nebi s mnohonásobným užitekem od odměňujícího Pána, majíce pevnou naději a důvěru, že kdo řídko zasévá, řídko bude i sklízet, a že kdo zasévá v požeňání, v požeňání že bude i sklízet život věčný.

Když nám tedy, milení v Kristu, převor a bratři domu kazatelů v Jablonném, diecése pražské, podali zprávu, že chtějí týž svůj klášter s celami svým potřebám vhodnými nákladně vystavěti a poznávají, že k dokončení toho díla je třeba podpory věřících a příspěvků od mnohých, všechny vás žádáme, napomínáme a povzbuzujeme v Pánu, připisující vám k odpuštění hříchů, pokud dáte ze statků vám od Boha propůjčených zbožné almužny a milé podpory lásky, aby vaší pomocí mohli řečené dílo dokončiti a postarat se o vše potřebné. A my vás pro tyto a jiné skutky, které z vnuknutí Pánova učiníte, milosrdenstvím Božím a autoritou blažených apoštolů Petra a Pavla, máte-li pravou lítost a vykonáte-li si dobrou zpověď, kteří poskytnete pomocnou ruku, rozvazujeme od pokání čtyřicet dní vám určeného, abyste mohli dojiti k radostem věčné blaženosti.

Já však, bratr Gerhard Wrozer řádu kazatelského, Kolíňan, dotčeného pana legáta posel po Čechách, Moravě, Polsku a Gdaňsku, přináším řečené odpustky z výslovné vůle a autority samého legáta uvedeným bratřím jablonským a všem v Kristu věřícím oznamuji a svědectvím našeho pečátka potvrzuji.

Dáno v Jablonném dne 2. listopadu léta Páně 1252."

Klášter byl tedy stavěn důkladně a nákladně, jednak aby dobře vyhovoval potřebám bratří, jednak také aby byl mocnou částí v hradbách městských proti nepřátelskému útočníkovi. Po vpádu Tatarů do východních slovanských zemí bylo i u nás dosti zle, proto i takové dokončení klášterní stavby potřebovalo hodně štědrých dobrodinců, zvláště když největší dobroditelka paní Zdislava Lemberská nebyla už mezi živými. Klášter jablonský byl, jak se zdá, dosti veliký a měl také důležité postavení v polsko-české provincii. O něco později, po smrti Zdislavině, roku 1269 konala se v něm provinční kapitula. Sjeli se na ni do Jablonného četní představení a jejich průvodci ze všech klášterů polských a českých. Ne bez důvodu byl zvolen k takovému aktu klášter v Jablonném; byl považován jako střed tehdejší velké dominikánské slovanské provincie. Byla to významná chvíle, kdy se otcové radili o zvelebení provincie na těch místech, kde pro jejich blaho pracovala tolik terciářka blahoslavená Zdislava a kde odpočívala.

Druhé město v severovýchodních Čechách, jehož dějiny jsou těsně spjaty s rodinou blahoslavené Zdislavy a jejího manžela pana Havla Markvartice a s dominikánským řádem, je Turnov nad Jizerou. Ba můžeme říci, že se jejich činností Turnov přeměnil v město. Za zakladatele města jsou považováni dva bratři, Havel a Jaroslav Markvarticové, kteří měli v držení tento kraj a o město se dělili napolovic. Toto dvojpanství se udrželo v Turnově až do 16. století. Město bylo založeno kolem roku 1250. Současně s městem byl založen i dominikánský klášter, a to, jak se zdá, vlivem paní Zdislavy, manželky pana Havla, jednoho ze zakladatelů města. Manžel Zdislavin pak učinil dominikánům nadání, a později syn Havlův a Zdislavin, Jaroslav z Turnova mladší, jim toto nadání potvrdil.

Původní místo dominikánského kláštera bylo tam, kde je nyní hřbitov, na ostrohu nad říčkou Stebeňkou. Stála tam již dříve tvrz, která byla dána dominikánům za klášter, buď celá nebo jen zčásti.

Ke klášteru pak byl přistavěn kostel a obé spolu tvořilo část městských hradeb a sloužilo k obraně města. Podobně jako v Jablonném i v Turnově chránily město aspoň z jedné strany voda, vyvýšenina a na ní hradby s kostelem a klášterem. Na tehdejší malé město Turnov byla stavba kláštera a kostela značně rozsáhlá. Kostel byl zasvěcen Narození Panny Marie a byl trojlodní. Ve svých prostorách měl jedenáct oltářů, zasvěcených Panně Marii, sv. Prokopu, sv. Martinu, sv. Valentinu, sv. Maří Magdaleně, sv. Kateřině, sv. Dorotě, sv. Alžbětě, sv. Barboře, sv. Kříži a Všem svatým. Patrně byl klášter četně osazen dominikánskými řeholníky, kteří kázali v městě a v okolí. O hmotné potřeby se jim postarala rodina Zdislavina. Zdislavin a Havlův vnuk Havel, zvaný Ryba, postavil si naproti Turnovu nad Jizerou hrad Rohozec, na němž pak sídlili dědičně leंबरští a markvartičtí páni a podporovali dominikánské řeholníky. Jejich nástupci a nástupci i druhé strany turnovské byli vždy z nejmocnějších opor katolické strany v severních Čechách, zvláště za válek husitských.

Dominikáni, kteří je v tom podporovali, působili v Turnově necelých dvě stě let. Roku 1424 se obrátil Žižka od Hradce k Turnovu a 10. března toho roku města dobyl. Město samo, které nekladlo odpor, bylo zachováno. Zato však dominikánský klášter pocítil dvojnásobnou pomstu ničivých husitů, kteří bořili, pálili a zabíjeli. Budova klášterní byla zapálena, rozbořena a srovnána se zemí. Nezbyly ani zdi, podle nichž bychom si mohli udělat představu, jak dílo Havlovo a Zdislavino vypadalo. A byly zničeny všechny historické klášterní knihy a záznamy, které by nám byly mohly mnoho říci o životě jak v klášteře, tak i o životě města. Dominikáni zaplatili krvavou daň za všechny obyvatele. Všichni byli upáleni. Po zničení všech zápisů neznáme ani jména turnovských slavných mučedníků.

Až do 16. století ležely sutiny kláštera jako netknutý svědek a očekávaly návrat svých bývalých bílých obyvatel. Ti se však již do Turnova nevrátili. A tak ono místo upraveno jako hřbitov pro turnovské obyvatele. Svaté pole, které přijalo tak vzácná semena hrdinných mučedníků dominikánských, k nimž jsou nyní přidružováni turnovští nebožtíci! Kostel Panny Marie byl znovu vybudován. Prožíval pak dny slávy a dny opětného úpadu, až roku 1853 byl znovu od základu přebudován v nynější velkolepou svatyni, která s přilehlým hřbitovem je tak aspoň nepřímou památkou na turnovské dominikány a jejich veliké dobrodince, paní Zdislavu a pana Havla Markvartice.

Půda turnovská je posvěcena památkou blahoslavené Zdislavy, která město a jeho okolí za svého života se svým manželem navštěvovala a napomáhala k jeho rozkvětu kulturnímu i hmotnému. A je posvěcena krví turnovských mučedníků. Turnovští obyvatelé jsou hrdi na své město a jeho historii a doufejme, že z vděčnosti oslaví i oni ve svém středu památku blahoslavené Zdislavy a jejího manžela a jejího švagra, pana Jaroslava zakladatelů města.

Už před jablonským a turnovským klášterem byly u nás dominikánské kláštery v Praze, Olomouci, Brně, Opavě, Hradci Králové a Jihlavě. Řád se tedy šířil u nás rychle, což svědčí o jeho veliké oblíbě u lidu, kněžstva a nejvyšších kruhů jak církevních, tak dvorských a královských. Pak jsou dominikáni v Berouně, Budějovicích, Chrudimi, Kolíně, Lounech, Nymburku, Klatovech, Písku, Litoměřicích a Sezimově Ostí. Na Moravě v Šumperku a Uherském Brodě. Řád znamenal u nás silný popud pro duchovní život. A to bylo jeho hlavním posláním. A výkvětem tohoto duchovního života se stali přčetní bratří, zemřeli v pověsti svatosti, a zvláště pak ta, která řád podporovala na severu Čech, paní lebersko-jablonská, choť pana Havla, blahoslavená Zdislava.

Manželé Havel a Zdislava v životě veřejném a soukromém.

Manželé Havlovi věnovali velikou pozornost veřejným otázkám, zájmům a událostem, které za jejich manželského soužití - tj. asi tak v roce 1235 až 1252 za vlády krále Václava I. - hýbaly naší zemí. Vyžadovalo to už vysoké postavení pana Havla, který zaujímal vynikající místo mezi českými velmoži a byl rádcem a snad i milcem královým. V jejich rodině nezůstávaly nepovšimnuty události tehdejší doby a je samozřejmé, že i manželka měla v nich někdy menší, jindy větší účastenství. Vždyť jak pan Havel, tak paní Zdislava vyšli z rodin, kde jejich otcové, matky a sourozenci prožívali něco podobného z veřejného života. Můžeme také z toho soudit, že mezi bojovným panem Havlem a jeho zbožnou

ženou Zdislavou byl poměr kladný a že si dobře rozuměli. Dobrá manželka Zdislava měla na srdci všechny plány, práce a povinnosti svého chotě a doprovázela ho všude svou spoluprací a modlitbami. A to zvláště ve dvou případech, kdy naší zemi a její rodině zvlášť hrozilo velké nebezpečí. Jednou od nepřítele cizího, po druhé od nepřítele domácího.

Ve 13. století ohrožovaly celý východ Evropy mongolské tlupy, Tataři; ve velikém počtu táhli na Evropu dvěma směry, severem a jihem, a všude přinášeli děsnou spoušť. Hordy na severu pálily, loupily a vraždily. Po mnohých bojích lehla popelem roku 1238 Moskva, roku 1240 staroslavský Kijev. Rus byla povalena a úpěla po dlouhá léta v porobě asijských vetřelců. Ti se hnali dále na západ a vpadli do Polska, kde padal hrad za hradem, města a vesnice byly páleny. Halič, Vladiměř, San-doměř, Krakov stihl smutný osud. Hrůza a strach se šířily i do severních Čech k sídlu leberské paní Zdislavy, kam se mohl nepřítel dostat co nejdříve z Polska a Slezska na malých a rychlých koních.

Vypravuje se, že západní části města Vratislavě zázračným způsobem zachránil slezský dominikán bl. Česlav, který bydlel se svými řádovými bratry v klášteře a kostele svatého Vojtěcha a byl tehdy představeným polských dominikánů. Kronikáři napsali, že roku 1241 zahnal tlupy Tatarů od městských hradeb deštěm ohnivých koulí, které se na nepřítele sesypaly s nebe na jeho modlitby. Proto je často vyobrazován s ohnivou koulí v ruce a ve Vratislavi hodně uctíván.

Tehdy ve Slezsku padl proti přesile Tatarů vévoda Jindřich Pobožný, syn svaté Hedviky, švagr Václava I., jehož sestru Annu měl za manželku. Jeho tělo, od Tatarů hlavy zbavené, bylo pohřbeno ve Vratislavi a jeho matka svatá Hedvika postavila na místě bitvy k jeho uctění benediktinské opatství, které bylo osazeno na prosbu pozůstalé choti české Anny mnichy z kláštera opatovského. V bojích ve Slezsku vynikli zvláště templáři.

V Čechách a na Moravě očekávali vpád každé chvíle. „Veliký strach z Tatarů padl na Čechy.“ Církevní úřady u nás i v sousedních zemích nařídily posty, pobožnosti a průvody. Všichni se dali do obranných příprav. Především byl lépe opevněn hrad pražský a pak jiné, zvláště v pohraničí, mezi něž patřil na severu Čech hrad Lemberk, který se v té době právě stavěl nebo důkladně opevňoval, a hrad v Jablonném. Podle zpráv, které se král Václav dověděl brzy z jara, byl očekáván útok Tatarů již v prvním týdnu po velikonocích. Lid v napětí čekal nepřítele, kterého předcházely hrozivé zprávy.

Druhý proud nepřátel táhl z jihu do Uher, kde postupoval rovněž s úžasnou rychlostí. Král Bela IV. byl poražen nad říčkou Slanou; zachránil se útekem se svou chotí a poklady přes Rakousy až na dalmatské ostrovy, odkud konal obranné přípravy a žádal okolní knížata o pomoc. Ve velké tísní a strachu o svou zem zasvětil dosud nenarozené dítě své manželky službě Boží, bude-li od nepřítele zbaven. Po šťastném návratu do vlasti narodila se těmto královským rodičům dcerka Markéta; dali ji na výchovu do dominikánského kláštera, kde se stala řeholnicí a dospěla svatého života. Byl jí sice nabízen sňatek se strany prince polského a českého, ale vždy odmítla. Papež Pius XII. ji prohlásil za svatou roku 1943.

Král Václav očekával nepřítele v Kladsku, a když došlo k boji, Tatarů opravdu zahnal. Hned táhl pak přes Žitavu na Míšeň. Všude ho nepochybně doprovázel statečný manžel Zdislavin, pan Havel Markvart, který tyto kraje velmi dobře znal. Na Lemberku v rodině Zdislavině byli všichni plni bázně. Tu Tataři nečekaně vtrhli na Moravu, plenili a pálili, ale jak náhle přišli, tak zase brzy odtáhli, nejen z Moravy, ale vůbec z Evropy do Asie, své vlasti.

Morava byla z větší části ušetřena, Čechy si oddechly. Byli-li křesťané vybídnuti k postu a modlitbám o záchranu, nebylo třeba vybízet blahoslavenou Zdislavu; ta ochotně přinášela Bohu oběti v dobách nebezpečných, ale i v dobách míru. Prosila s Církví a s ní ti nejlepší členové, světci, kteří v té době žili na zemi a spolu trpěli. Neznali se osobně, jak je známe a spojujeme my dnes, a přesto byli spolu spojeni v Bohu vroucími modlitbami. Modlila se a chránila svou rodinu a svůj lid blahoslavená Zdislava, v Praze v klášteře Na Františku se kála blahoslavená Anežka se svými družkami, ve Slezsku svatá Hedvika a kazatel blahoslavený Česlav a v Uhrách bylo obětováno dítě, pozdější svatá Markéta, a mnoho jiných, kteří se modlili s Církví svatou: „Uděl pokoje, ó Pane, ve dnech našich, nebo není žádného, kdo by bojoval za nás, jen Ty, Bože náš!“

Druhé nebezpečí, hrozící rodině Zdislavině a trpce stáhající mnohé české kraje, nebylo menší, ba o to horší, že bylo vyvoláno domácími lidmi. Roku 1248 jednalo se o osud českého trůnu, když se mladistvý kralevic Přemysl Otakar, moravský markrabě vzbouřil proti svému otci, českému králi Václavu I., a když se ke vzbouřenci přidala většina šlechticů Cech a Moravy. Královna Kunhuta, v jejímž průvodu přišla k nám matka blahosl. Zdislavy, v hrozném žalu nad vzpourou svého syna proti otci 13. září zemřela. Zdislavin manžel, pan Havel z Lemberka, stál na straně krále Václava I., bratra blahoslavené Anežky, jako jeho oddaný přítel, a s ním mu věrnost zachovali Boreš z Rýzmburka, Jaroš ze Slivna, pak mocní páni na Žitavě, Častoslov se synem Jindřichem a Smil z rodu Hronoviců. Přemysl měl v moci Prahu, město i hrad, Václav Vyšehrad a část severozápadních Cech. Boj se rozsuřil po celé zemi. Obě strany měly své přívržence, mezi nimiž docházelo k bojovým srážkám. Jedni druhým zapalovali, plenili a loupili. Mnoho domů ve městech a mnoho vesnic lehlo popelem. Pan Havel z Lemberka s Boršem z Rýzmburka sbíral pomocné sbory proti vzbouřencům na svých rozsáhlých statcích. Dalimil nám vypravuje: „Všechn lid s knížetem Přemyslem šel, král Václav Borše a Havla a málo starých měl. S těmi, jak mohl, král se bránil, ale kníže po zemi volně jezdil. Ti, kteří tehdy s knížetem Přemyslem byli, ti Havlovi a Boršovi páli." Hrozilo tedy veliké nebezpečí jak Havlovi, kdyby byl zajat, tak i jeho choti Zdislavě, jejich dětem, hradu Lemberku, Jablonnému, vůkolnímu panství s vesnicemi. Paní Zdislava se postila a modlila se svými dětmi a služebnictvem jako za nebezpečí od Tatarů.

Na severu Cech na západ od Lemberka se shromažďovalo hodně vojska. Věrný Boreš statečně tam hájil věci královny, a proto obsadil důležitý zemský hrad Most, střežící zemskou bránu. Přemysl se svými Cechy a Moravany však hrad obklíčil. Tehdy Boršovi přispěchal na pomoc s vojskem pan Havel z Lemberka, pomohly i cizí sbory, a někdy po svatém Martinu jedné noci náhlým přepadením porazili Přemyslovo vojsko a rozprchlé pronásledovali. Odbojný syn se musel vzdát svému otci, jehož trůn byl na čas zajištěn. Jako byla plna obav paní Zdislava před svedením bitvy, tak se pak jistě radovala s celou rodinou po návratu statečného a vítězného manžela a otce rodiny.

Válečné hrůzy hned však neustaly, neboť i v dalších měsících docházelo na mnoha místech k násilnostem a zhářstvím. I na hradbách hradu leberského a jablonského musely bdít stále strážce. Tehdy i papež Inocenc IV. pohrozil vzbouřencům přísnými církevními tresty, takže počali mladého krále povětšinou opouštět. Vzpoura byla úplně zažehnána roku 1249. Král Václav se zmocnil Prahy, slavnostně do ní vjel a za hlaholu zvonů a jáсотu lidu byl uveden biskupem Mikulášem, který se mu rovněž poddal, do kláštera sv. Františka, kde mu jeho sestra, abatyše blahoslavená Anežka, připravila pohostinství. Z nastalého klidu v zemi radovaly se nejvíce tyto dvě ženy: blahoslavená Anežka a blahoslavená Zdislava, jejíž manžel Havel byl štědře odměněn Anežčiným bratrem Václavem I.

Něco předtím bylo slavné vítání i na hradě leberském a jablonském. Byla to rušná událost v rodině Zdislavině. Na severu Cech dlel i olomoucký biskup Bruno s celým svým dvorem a zbrojným průvodem, aby podporoval krále Václava, jemuž zůstal vždy věrný. Bylo už v těch krajích po nebezpečí. Dne 1. března 1249 zavítal na hrad Havlův a Zdislavin. Pan Havel byl vyznamenán církevním knížetem. Jako urozený a statečný pán, byl tehdy přijat za leníka s povinností rytířské služby olomouckému biskupu. Dostal za to od biskupa několik vesnic v majetek za závazek, že bude svému lennímu pánovi v čas potřeby k službám s nějakým sborem branným. Pan Havel měl majetek i na Moravě, rodišti své manželky Zdislavy, a od té doby nemusel odvádět z něho desátky biskupovi. Tímto povýšením se stal prvním zbrojným ochráncem olomoucké diecése. Taková návštěva se neobešla bez účasti jeho manželky a dětí Havlových. Pocta prokázána manželovi patřila i jí. Pokládala si jistě za velikou čest hostit ve svém sídle vznešeného církevního knížete.

Biskup Bruno vyvolal tehdy v život, jak se zdá, i dominikánský klášter v Jablonném, kde se bílí řeholníci usazovali přičiněním leberských dobrodinců. Dominikáni rovněž stáli při králi Václavovi I. ve sporu moci papežské s odumírající mocí císařskou - hohenštauskou za vzpoury Přemyslovy. Je pověřovali papežové poselstvími v našich zemích i v těchto záležitostech. Proto se i oni zaradovali,

když byl trůn krále Václava I. opět upevněn, nebol, mohli tak klidněji pokračovat ve své práci, stavění kláštera a kostela a v kazatelské činnosti. Klášter jablonský v této spojitosti nebyl posledním mezi ostatními.

Žila tedy blahoslavená Zdislava v době značně rušné. Bylo proto také často velmi živo na leberském sídle. Její muž jako důvěrník krále Václava I. a později jako rádce a jakýsi dohlížitel mladého krále Přemysla Otakara II., který se svému otci Václavovi I. úplně vzdal, byl poměrně dobře zpraven o všem, co se dělo uvnitř přemyslovského státu i za jeho hranicemi. Zahraniční styky u velmožských rodin, jako byla Zdislavina a Havlova, byly už tehdy značné, hlavně působením rozličných poselstev u papežů, králů, biskupů a vévodů. Hrad Lemberk nebyl tedy zastrčeným místem, jeho obyvatelé žili v těsném spojení s ostatním světem a jeho událostmi.

Jablonné bylo značně živé. Vedla jím důležitá cesta z Prahy na sever až k moři Baltickému, po níž vozili vozkové z jižních krajín hlavně koření a víno, nazpět pak sůl a ryby. Tou cestou také postupovala ozbrojená vojska, jako za Havla např. ozbrojené sbory proti pohanským Prusům. Povolání dominikánů do Jablónného a stavba kostela a kláštera - a také stavba městských hradeb jablonských a opevnění hradu Lemberka jako tvrze proti nepřátelským útokům, bylo něčím novým a zároveň rušným pro rodinu blahoslavené Zdislavy. A konečně do těch krajů, původně slovanských, začali se stěhovat houfně ve 13. stol. sousední Němci.

To vše mělo zajisté silnou odezvu v rodině blahoslavené Zdislavy, jejíž manžel byl pánem hradu Jablónného a Lemberka a celého kraje. Její povaha však tíhla k usebranosti, do které se nořila již jako malé děvče na Křižanově, hradě svého otce pana Přibyslava.

Manžel Zdislavin pan Havel byl velmož, rytíř a důvěrník krále Václava I., o němž víme, že za jeho panování se k nám proudem valila rytířská vzdělanost. Havel byl rytíř, a jako takový musel projít jistou školou, rytířským výcvikem u zkušeného rytíře. Každý mladý adept jezdil na koni, učil se zacházet s mečem, házet kopím a střilet z luku. Když dospěl, v 21. roce byl pasován na rytíře a sliboval, že se bude rytířsky chovat k ženám, že bude chránit sirotky a vdovy a hájit víru. Jeho stav mu ukládal sloužit paním, dbát cti a vybraných dvorských mravů.

Rytíři se nespokojovali s obyčejnými křestními jmény. Přidávali si přídomky podle svých hradů a volili si též erby, jimiž zdobili své štíty, korouhve, pečeti a brány hradů. Jejich domovem byly nepřístupné hrady s věžemi a cimbuřím.

O panu Havlovi víme, že si vystavěl na svém panství hrad, jemuž dal podle tehdejšího zvyku, jenž byl obvyklý u všech českých rytířů a šlechticů, cizí jméno Lówenberk - Lví hrad, po němž se také jmenoval a jeho znak „lva“ měl na štítě. Rytíři se cvičili v boji, zúčastňovali se turnajů a zábav, a provázeni družinami chodili na lov se sokoly a chrty.

V tom všem se již vyznal pan Havel z Lemberka, když se ženil s mladou Zdislavou. Jeho vnitřní život, jeho charakter byl utvářen z valné části podle této rytířské výchovy. Ovšem něco v něm asi zůstalo z ovzduší české světské společnosti té doby s drsným bojovým duchem, vášněmi a zvyky. Tento horlivý křižácký bojovník, nadšený pro tehdejší křižácké řády a jejich poslání jak ve Svaté zemi na Východě, tak u pohanských Prusů na Severu, vyznačoval se bezpochyby také tvrdou bojovností, kterou však u něho někteří autoři vystupňovali až ke krutosti, ovšem bez důvodu. Při zkoumání povahy manžela blahoslavené Zdislavy musíme mít na paměti, jak se o něm vyjádřil, jak jsme už slyšeli, olomoucký biskup Bruno, který ho patrně dobře znal z častého styku. Z úst takového duchovního pozorovatele posudek, a tedy zde chvála, má jistě velkou cenu.

Paní Zdislava měla podobné společenské vychování, které bylo ve shodě s jejím rodem, prostředím a postavením. Dovedla se pohybovat ve dvorní a hradské společnosti. I k tomu ji nejlépe vychovala její matka Sibyla, která delší dobu svého života strávila v družině královny Kunhuty. Jestliže středověký rytíř měl značné povinnosti k ženám, měl-li jim prokazovat úctu a rozmanité služby, byla i žena samozřejmě zavázána a povinna jednat podobně vůči svým spolu družkám a službu mužům odměňovat náležitým chováním a životem. S tím vším byla manželka Havlova dokonale

obeznámena. Byl-li pan Havel známou osobností, vystupovala pak s ním i jeho paní Zdislava, již tehdejší rytířové prokazovali poctu nemalou, neboť kromě ženského půvabu měla v sobě ještě něco jímavějšího, co si vyžadovalo se strany mužů uctivosti ještě hlubší. Svou přirozenou hřivnu dovedla spojit s krásou duchovního bohatství své duše. Svou povahou však netíhla k podobným poctám a po hlučných, častých radovánkách a rozptýleních, které byly na velmožských dvorech jinak domovem, více ji poutala rodina, manžel a děti. Tento duch a způsob života byl hluboce vžit v rodině jinak velmi zámožného a mocného jejího otce pana Přibyslava a matky Sibily.

Nemáme ani jednoho dějinného záznamu, který by nám podal určitou zprávu, že by si paní Zdislava se svým manželem Havlem v rodinném soužití podstatně nerozuměla. Ze ho převyšovala duchovně i mravně, je jisté. Přitom však se mu nijak svým hlubokým náboženským životem neodcizovala, naopak tím lépe ho dovedla chápat, usměřňovat, ovládat a získávat. Dobrá manželka přetvořuje a posvěcuje svého muže, není-li mnohdy on daleko lepší než ona. Paní Zdislava byla světice, a proto dávala svému muži mnoho lásky a porozumění.

Nastalo-li však přece někdy mezi nimi nějaké napětí, chybil-li někdy pan Havel přenáhlením proti Zdislavě, nechtěl-li ustoupit ve své vrozené domýšlivosti a nemluvil-li na svou ženu nějaký čas - netrvalo to dojista nikdy dlouho. Paní Zdislava - svatá paní - dovedla bezpochyby mistrně vše a moudře vyřešit k blahu rodinného klidu a míru. Hlavním tedy tmelem mezi nimi byla manželská láska a porozumění. Jiným pevným pojítkem manželů velmože Havla a kněžny Zdislavy byly jejich děti.

Děti blahoslavené Zdislavy.

Manželství pana Havla se Zdislavou bylo požehnáno dětmi, podobně jako rodiny Zdislaviných sester, žijících na Moravě, paní Eufemie Bočkové ze Znojma a paní Elišky Smilové.

První jejich dítě, chlapec, se jim narodilo na Lemberku kolem roku 1240 (Kalista, str. 42). Stala se totiž hradní paní kněžna Zdislava mladou matkou, poněvadž se velmi brzy provdala. Chlapce pokřtili po otci jménem Havel. Světec Havel byl u našich předků té doby velmi oblíben a uctíván, a v rodě Markvarticů měli jeho jméno obzvláště rádi.

Mladičký prvorozený syn Havel byl po matce Zdislavě nepříliš pevného zdraví, zato však byl důstojným nástupcem svého otce Havla. Tělesně tedy byl slabší, duševně pak statný, průbojný a nebojácný. Brzy jako mladý šlechtic se dostal na čelná místa veřejného českého života. Jistě i proto, že byl syn tak významného velmože pana Havla z Lemberka staršího. Jeho jméno se po prvé vyskytuje na královské listině roku 1254. Bylo mu tenkrát necelých dvacet let.

Sláva mladého syna Zdislavina rychle rostla. R. 1257 vypravil se se svým strýcem, ke kterému měl zvlášť srdečný vztah, panem Smilem Světlic-kým a panem Hronem z Náchoda ve slavném poselství krále Přemysla Otakara II. do Říše k volbě nového krále, jak píše Dalimil. Skvěle se tam vyznamenal tím, že si dobyl ratištěm nový erb, tzv. „poloviční“, tj. ve dvě pole rozdělený.

A sláva tohoto poselství mu zabezpečila vysoké místo mezi českými velmoži, neboť od roku 1265 vystupuje s honosným titulem jako nejvyšší číšník Českého království. Jeho jméno pak čteme na četných listinách královských. Tak např. na listině, kterou vydal Přemysl Otakar II. dne 3. května roku 1266 a již potvrdil privilegia města Chebu.

Jako jeho otec i on udržoval vřelé přátelství s olomouckým biskupem Brunonem, od něhož dostal v držení ves Chotůň. Za to Havel mladší podporoval biskupův plán, povýšit totiž biskupství olomoucké na arcibiskupství.

S novým řádem křížovníků, dílem to blahoslavené Anežky Přemyslovny, byl v častém spojení, když jim stvrzoval rozličná privilegia. Křížovníci byli tenkrát pod duchovním vedením pražských dominikánů. Dále byl rodovou tradicí poután zvlášť ke svatojanským rytířům v Ml. Boleslavi, jimž jeho babička paní Hostilka, vdova po panu Markvartovi z Března, učinila veliký majetkový odkaz. Z toho všeho vysvítá u něho rys křížáckého rytíře, když měl takové duchovní zájmy o rytířské řády.

Nedožil se však vysokého věku Havel mladší, prvorozený syn Zdislavin. Zemřel jako jeho matka blahoslavená Zdislava v nejlepších letech, nedosáhl více než nějakých třicet dva nebo třicet tři roků.

Další dítě, které se narodilo lemberským manželům blahoslavené Zdislavě a panu Havlovi, bylo děvčátko, které dali pokřtít na jméno Markéta. Rodina blahoslavené Zdislavy rostla, již dvě děti, chlapec a děvče, radost to pro rodiče.

Jako chlapec Havel se podobal matce Zdislavě, tak zase dcera Markéta byla po otci Havlovi. Z kroniky žďárského kláštera se o ní dovídáme aspoň stručné zprávy. Už svým zjevem představovala něco silného a ušlechtilého, co bylo zřejmé na jejím otci, středověkém rytíři. A byla rovněž značně krásná. Ze by se byla vdala za nějakého vrstevníka - šlechtice, historie nám nepraví, ale nemožné to není. Vždyť rodina lemberská byla jistě hodně známa v tehdejší společnosti.

Po Markétě se narodili na Lemberku ještě dva chlapci, mladší sourozenci Havla a Markety, totiž Jaroslav a Zdislav, jejichž jména máme zaručena z různých listin. Mnozí se domnívají, že to byli už nevlastní sourozenci Havla a Markety, ježto se prý pan Havel z Lemberka po smrti blahoslavené Zdislavy po druhé oženil. Ale to jsou jen dohady.

Třetí syn pana Havla Jaroslav dostal jméno po svém strýci panu Jaroslavovi. Jako jeho otec Havel a starší bratr Havel dosáhl významného místa mezi českými velmoži. Jeho jméno totiž čteme na důležitých královských listinách. Tak vystupuje na listině Přemysla Otakara II. z 13. června 1271, jíž se stvrzoval mír s uherským králem Štěpánem a kde se píše Jaroslav z Lemberka.

Pan Jaroslav měl v manželství čtyři syny, které dal pokřtít všechny na jméno Havel, aby žádnému nebylo líto, že není nositelem tak oblíbeného jména. Aby je pak bylo možno mezi sebou rozlišit, nazýval se první Havel Beran, druhý Havel Ryba, třetí Havel Huba a čtvrtý Havel Kanovník. Tohoto posledního syna Jaroslavova pokládají někteří badatelé, jako např. Dr. Josef Beran, nynější pražský arcibiskup, za autora české kroniky, jiným jménem nazývané kroniky boleslavské nebo od doby barokní „Dalimil“, v níž je velmi důležité místo popisující nám svatý život blahoslavené Zdislavy. Podle toho vnuk - ať už vlastní či nevlastní - blahoslavené Zdislavy, Havel Kanovník, psal krásně o své babičce.

Nejmladší dítě z rodiny lemberské, chlapec, dostalo jméno po blahoslavené Zdislavě. Pan Zdislav z Lemberka se připomíná na listinách mezi léty 1272-1284. Nezůstal nikterak pozadu za svými bratry a otcem, naopak je téměř všechny předčil postupem v hodnostech v Českém království.

Roku 1283 zpečetil listinu, kterou se jeho příbuzný Jan z Michalovic vzdal některých svých dosavadních držav ve prospěch krále Václava II. a dostal za to Velešín, Scharfenstein a Děvín. Na této listině je podepsán dokonce jako pražský purkrabí, což zřejmě naznačuje jeho vysoké postavení. V květnu roku 1284 je pan Jaroslav v mocné skupině panstva, které se tehdy seskupilo pod vedením Purkarta z Janovic kolem mladičkého krále Václava II.

Tak vypadala rodina lemberská. Mohli být tedy rodiče pan Havel a paní Zdislava hrdi na své děti. Synové věrně následovali svého otce Havla z Lemberka, který jim dal tu nejlepší rytířskou výchovu. Kolikrát asi je sám osobně cvičil, kolikrát oni jej obdivovali v jeho síle a zručnosti! Pak společně vyjížděli stateční synové - bratři s otcem na koních v plné zbroji a s pomocnými rytíři z bran hradu Lemberka na všelijaké vojenské výpravy nebo se vydávali za rozmanitými poselstvími na hrad pražský! A jindy je zase vídávala jejich matka, hradní paní Zdislava s dcerou Markétou, jak se všichni blíží k domovu, hradu Lemberku, kde je toužebně očekávala. Nebyla na ně hrdá? Neměli její výchovu? Nebyli zároveň i rytíři Kristovi? Víme o všech synech pana Havla staršího, jak hořeli láskou ke křižáckým ideálům. Toho ducha zdělili hlavně po matce, blahoslavené Zdislavě.

Hluboký duchovní život leberské paní.

Blahoslavená Zdislava dokonale pochopila a prožila ve 13. století nauku Kristovu a proto dosáhla toho, co tato nauka slibuje, totiž blaženosti pro svou duši. Stala se dokonalou křesťankou, a takové Kristus blahoslaví. K dosažení svatého a šťastného života jí vydatně napomáhaly především tři složky: milost Boží, dobrá výchova a vlastní úsilí.

Přijala jako dítě svátost křtu svatého, která s její duše sňala největší překážku svatosti - dědičný hřích a vlila jí první milost posvěcující, základ to křesťanského a dokonalého života. S milostí dostala vlité ctnosti božské a mravní a dary Ducha svatého, a tak byla bohatě vybavena pro život. Bez milosti Boží nemohla by nic vykonat z ideálů Kristových.

Druhá složka, jež jí tolik prospěla na cestě k Bohu, byla dobrá rodinná výchova. Snad by se byla stala dokonalou i bez ní, ale s jakými asi obtížemi! Vzorný příklad jejích rodičů na moravském křižanovském hradě, povzbuzující a poučující slova její matky a tím i ochrana před pádem a scestím chránily silně sítě Boží milosti a napomáhaly k rychlému růstu.

A konečně Zdislavino osobní úsilí spojovalo a korunovalo dvě předcházející složky. Blahoslavená Zdislava se nedožila dlouhého věku, zemřela poměrně mladá. Neměla pevného zdraví. Jako by hned na počátku svého života vytušila jeho krátkost a slabost tělesných schopností. Proto se u ní projevila houževnatá duševní snaha, která překonávala slabost těla a která v krátkosti vyzískala to, k čemu je jiným popřán dlouhý život. Předtucha předčasné smrti ji učinila moudrou, citlivější a neobyčejně horlivou, snaživou a hospodárnou, aniž jí nějak život kalila. Něco podobného prožívala svatá Terezie Ježíšková, která ještě v kratším období získala mnoho, jsouc k tomu mimo jiné puzena vědomím, že na jejím těle hlodá tajná nemoc, tuberkulóza. Ze Zdislaviny očí zářilo nepochybně něco zvláštního, co upoutávalo všechny, kteří se s ní setkali. A ta záře její tváře vycházela z hloubky duchovně bohaté duše a ukázala se tolikrát v zevnějších skutcích, které byly milé Bohu a užitečné lidem. Jen na základě těchto vnitřních zdrojů můžeme si ověřit vypravování, které nám o mnohonásobných ctnostných skutcích podávají její životopisci jednotlivých sedmi století.

Především její veliká láska, jako samozřejmý projev spojení a přátelství s Bohem, se u ní projevila skutky. Láska jejího srdce k Bohu, láska k rodině, láska k lidem. Už její otec Přibyslav vynikal touto krásnou ctností. Kronikář o něm napsal, že brněnské minority hodně miloval a zahrnul je dary. Jeho dcera Zdislava měla po něm předobré srdce, které nepřestávala zušlechťovati i jako hradní paní leberská. Milost Boží ji k tomu pobádala. A neméně promluvy dominikánských kazatelů, kterým s největší pozorností naslouchala v kostele svatého Vavřince v Jablonném a v Turnově, povzbuzovaly ji a utvrzovaly v největším Kristově přikázání lásky.

Zdislavina láska vytvořila v rodině pravý ráj. Musela se asi mnohdy hodně přemáhat, velkými starostmi byla již často příliš unavena na těle a zemdlena na duchu - jiná žena by si již stěžovala -, ale právě v takovém okamžiku dovedla se opanovat, a místo aby situaci v rodině zhoršila svým rozladěním, dovedla ji udržet v rovnováze a ještě nadto tak utišit a proměnit k lepšímu, že to snad nikdo nečekal.

Svého chotě Havla milovala oddaným srdcem, jak mu slíbila ve chvíli uzavírání manželského svazku. Trpělivou láskou vítězila nad jeho občasnou rozmrzelostí. A své děti měla ráda jako nejlepší matka. Paní Zdislava, sklánějící se nad jejich kolébkou, zářila štěstím. A když své děti brala do náruče, kojila, učila mluvit, chodit, tehdy bylo její mateřské srdce plno blaha. Splnila dobře povinnosti matky-vychovatelky. Její děti ji milovaly a rády ji doprovázely, zvláště když chodívala do svatovavříneckého dominikánského jablonského chrámu na služby Boží.

Její láska se neomezovala jen na vlastní rodinu. Paní Zdislava se svým chotěm Havlem Markvarticem byla majitelkou velkých, rozsáhlých držav, zabírajících celé severovýchodní Čechy. Projížděla-li jimi, tehdy její láska dovedla rozdávat strádajícím a nemocným. To bylo o ní všeobecně známo. Dominikáni by nebyli v Jablonném, nestál by tam jejich klášter a kostel, kdyby nebylo štědrosti hradní paní z blízkého Lemberka. Rovněž bratři kazatelé v Turnově. Hradní zaměstnanci, lidé

z podhradí a z celého kraje, znali z vlastní zkušenosti šlechetné smýšlení Zdislavino. Před hradní branou lemberskou stávaly jistě četné zástupy lidí a mezi ně chodívala dobrá Zdislava a rozdávala každému, jak kdo potřeboval. V chudých viděla a obdarovávala samého Krista.

A jak to obvyčejně už bývá, skutky lásky nebývají pochopeny často mnohdy ani od těch, kteří jsou s námi jinak zajedno. I manžel Zdislavin možná nechápal hlubiny blíženské lásky své choti, ač jinak jí v dobročinnosti nebránil, spíše podporoval. Spolu přece postavili chudým řeholníkům v Jablonném a v Turnově kostely a kláštery a zaopatřili je vším potřebným. Barokní legendy nám vypravují mnoho o divotvorné a milosrdné lásce paní Zdislavy, již bylo dojata a povzbuzeno i srdce jinak vojensky jednajícího manžela Havla. Když se kdysi dověděl, že jednoho nemocného v nedostatku místa uložila do vlastního lůžka, pln nevole vkročil do komnaty, aby se o tom přesvědčil. Leč, jaké bylo jeho překvapení, když odkryl příkrývku a spatřil na lůžku místo nemocného kříž Spasitelův! Zarazil se a napříště již se neopovážil nějak provozovati dozor na milosrdné skutky Zdislaviny.

Soucitná paní Zdislava navštěvovala nemocné, sloužila jim, čistila jim rány a líbala je, při čemž se nejednou stalo, že jejím polibkem se rána zahojila. V hradním vězení bylo dosti těch, kdož se opovážili překročiti hranice a loupiti a kdož jiným způsobem se provinili. I k nim - podle týchž vyprávění - sestupovala blahoslavená Zdislava a přinášela jim útěchu ve slovech a osvěžení v nápoji a pokrmu.

Sama byla slabého zdraví, při tom však jiné nemocné uzdravovala, ano dokonce mrtvé přiváděla k životu. To máme historicky zaručeno. V kronice Dalimilově, napsané brzy po její smrti, je o ní zaznamenáno toto: „Pět mrtvých vzkřísila, mnoho slepých osvětila, chromých a malomocných uzdravila a jiným nemocným mimořádným způsobem pomohla.“ Jak tuto Zdislavinu pomoc vysvětlíme? Přirozeně? Ze by je vyléčila svou vlastní silou, osobním fluidem, které na ně přenášela? Nebo že by jí napomáhala jablonská půda, bohatá na léčivé prvky? V okolí Jablonného se rozprostírají velká ložiska léčivé slatinné země, která byla označena analysemi jako velmi působivá při léčení dny, reumatismu, ztrnutí kloubů, neuralgie a jiných nemocí. Město Jablonné leží 318.6 m nad mořem a hrad Lemberk ještě výše, a obě města jsou obklopena lesnatými horami, naplněnými bezprašným a na ozon bohatým vzduchem. Ze by toto bylo příčinou uzdravení, která se připisují blahoslavené Zdislavě? Proč by se tedy neděla podobná uzdravení i dnes? Byla to jistě vyšší moc, kterou blahoslavená Zdislava měla od Boha, a tu dostala pro velikou lásku, kterou chovala k Bohu, k bližnímu a vůbec ke všem, a této moci nevyužívala sobecky pro sebe, nýbrž jen pro blaho jiných. Sama byla nemocná a nedožila se dlouhého věku.

Jinou ctnost, kterou můžeme zaručeně zjistit, u blahoslavené Zdislavy, je kajícnost. Žďárský kronikář o ní napsal, že žila bez poklesku - sine crimine vixit. Zdálo by se tedy, že pokání u ní bylo zbytečné. Třeba však uvážit, že blahoslavená Zdislava dobře znala nauku Kristovu z četby Písma svatého nebo z předčítání a kázání dominikánských řeholníků. A ctnost kajícnosti je v ní zdůrazňována na přečetných místech: Dávat spravedlnosti Boží náhradu za hříchy své i druhých lidí. Pak je nutno vžít se do doby Zdislaviny a všimnout si rozmanitých kajícnických sdružení, abychom si tuto ctnost ověřili u paní z hradu Lemberka. V 13. století se projevovala kajícnost u mnohých až přepjatým způsobem, jako např. u sestry blahoslavené Anežky Vilemíny, původkyně severoitalské sekty vilemitů. Zdislava mezi takové nepatřila. Byla sice členkou dominikánského sdružení apoštolských pomocníků - terciářů, kterým se pokání vždycky kladlo tolik na srdce, byla však zároveň matkou dětí a manželkou, a to ji právě nutilo, aby konala pokání rozumně a s mírou. A konala je za hříchy jiných, vždyť sama žila bezúhonně, i když se považovala za velikou hříšnici.

Barokní malíř nám ji předvádí na několika obrazech, které jsou v jablonských katakombách kolem jejího hrobu, jako kajícnici. Bičuje se ve své světničce na hradě Lemberku, k němuž na koni přijíždí její manžel pan Havel se svým průvodcem. Podle téže barokní tradice jindy opouštěla za noci lůžko a modlila se s rozpjatýma pažema pod křížem, zatím co celý hrad klidně odpočíval. Klečívávala na malých kamíncích se skříženými nohama a hleděla na kříž Kristův a na lebku, která jí připomínala:

pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš! Dávala si do jemného lůžka všelijaké pichláče, aby i za noci mohla přinášet všelijaké oběti. Mnohdy se dávala bičovat od své služebné. Častokrát, když nebyl pan Havel doma, chodívala do blízkého jablonského dominikánského kláštera, aby si tam u vrátnice vyprosila jídlo jako chudá žebračka, ač sama vydržovala klášter svou podporou.

Dodneška se ukazuje na hradě Lemberku přízemní světnička, o níž se říká, že se v ní blahoslavená Zdislava uzavírala hlavně v době svatopostní. V ní - jako Karel IV. na Karlštejně - rozjímala o utrpení Páně, postívala se a nepatrnou dávkou jídla přijímala malým otvorem. Známe-li zvyklosti té doby, nebudeme se divit podobnému počínání hradní paní blahoslavené Zdislavy.

Celý Zdislavin život doprovázela modlitba. S vděčnou modlitbou na rtech přijali ji její rodiče při jejím zrození a vroucí modlitby její šlechetné matky se vznášely nad její kolébkou. Jako malou brával ji jistě její otec pan Přibyslav na bohoslužby. Píše-li žďárský kronikář o jejím otci, že byl v duši mnich, chce tím říci, že byl zbožný, usebraný, že miloval modlitbu a rád se zúčastňoval bohoslužeb. A tak Zdislava a její sourozenci Eufemie, Eliška, Petr a Libuše od malička viděli krásný příklad zbožných rodičů a zamilovali si modlitbu od samého dětství. Barokní legenda vypravuje, že se sedmiletá Zdislavěnka vzdálila jednoho dne z otcovského domu, křižanovského hradu, a uchýlila se do blízkého hustého lesa, kde chtěla poustevničit, tj. modlit se, postit, kát a být sama s Bohem. To tůhnutí k Bohu ji nikdy neopustilo.

Po svatbě s panem Havlem přešla z Moravy do severních Čech na hrad Lemberk. Byla tak hodně vzdálena od svých a octla se v cizím prostředí. Vždyť ostatní její draží zůstali na Moravě. Snad jí bývalo z počátku dosti smutno v novém domově. Je možné, že nějaký čas strávila u rodičů svého manžela paní Hostilky a pana Markvarta z Března na jejich sídle v Mladé Boleslavi. V osamocení pak jistě nacházela útěchu a sílu v modlitbě.

Proto tolik podporovala dílo svého chotě Havla, totiž založení dominikánského kláštera v Jablonném a v Turnově, aby i na severu Čech, jako na Moravě, zněly modlitby a zpěvy těchto řeholníků, kteří se veřejně v kostele modlili žalmy a zpívali již tehdy každého večera krásný pozdrav Panně Marii při večerní modlitbě - kompletář se Salvě Regina - Zdravas Královno. Jablonští dominikáni dobře věděli, komu jsou zavázáni díky - panu Havlovi a jeho choti Zdislavě; z jejich štědrosti vyrostl chrám i kostel, a jen z jejich podpory tam žili a mohli apoštolsky pracovat. Na jejich úmysly a za jejich rodinu se hodně modlili všichni, řeholníci, kněží i řeholní bratří laici.

Vypravuje se, že blahoslavená Zdislava chodívala z Lemberka do jablonského kostela bosa i častokrát v zimě ve sněhu a přes zamrzlý rybník. A legenda při tom opakuje výjev z legendy svatováclavské. Když její služebné nařikaly na zimu, poradila jim horlivá a zbožná Zdislava: „Jděte v mých šlépějích, a zahřejete se!“ Byla tak otužilá, že tolik snesla? Jistě, že její ctnost nábožnosti jí pomáhala překonávat mnohé, co se jinak vlašnému člověku zdá příliš těžké nebo dokonce i nemožné.

Staré jablonské obrazy kolem jejího hrobu představují nám paní Zdislavu většinou při úkonech modlitby. Modlila se doma před obrazem Ukřižovaného sama nebo se svou rodinou a služebnými. Modlitbě se oddávala v kostele a modlitby vždy užívala, kdykoliv chtěla někomu pomoci mimořádným způsobem. Bez modlitby by nemohla učinit ani jediného divu. Ty divy činil skrze ni Bůh, s nímž se v modlitbě spojovala. Tak ji vidíme na několika obrazech na kolenou s rozpjatými rukama, na jiných stojí s dlaněmi sepjatými a důvěrně hledí k nebi. V těžkých případech onemocnění druhých gestem ruky jako by si pomáhala a sebe povzbuzovala k důvěře ještě větší v pomoc Boží.

Modlila-li se sama u nemocných, pak k modlitbě nabádala nemocné i jiné, a to už svým příkladem i slovem. Svým dětem byla prvním bohovědcem, který je poučoval o Bohu a učil je s ním se spojovat v modlitbě. Jako matka učila své děti dělat znamení kříže a vyslovovat slova modlitby.

Jako členka dominikánského Třetího řádu měla povinnost modlit se denně určité modlitby. Byly to většinou Otčenáše, jak se tehdy předpisovalo. Rovněž opakování andělského pozdravu Zdravas Maria bylo v oné době již hodně rozšířeno. Modlila se tedy svým způsobem modlitbu svatého růžence, při níž se nořila do rozjímání o životě Kristově a jeho matky P. Marie.

Lid z širého panství jablonského a turnovského dobře znal zbožnou paní lemberskou, která svými modlitbami nejednou vyprosila náhlé uzdravení z těžkých chorob. Proto se k ní utíkal jako k mocné přímlyvkyni u Boha.

Příchodem dominikánů - kazatelů - do Jablonné-ho počal se vzdmáhat tamější náboženský život. Horlivá paní Zdislava tomuto vzrůstu napomáhala všemi silami ve svém osobním apoštolátě. Ze na její panství byli povoláni apoštolově, to předpokládá u ní samé veliký zájem o apoštolát.

Nebyla dvorní dámou, která je většinou uzavřena v hradních komnatách, a ukáže-li se, je obklopena mnohým služebnictvem, nebo vyjede-li, je nedostupná prostým lidem; hradní paní Zdislava byla známa všem a sama byla dobře obeznámena se všemi starostmi a bolestmi vůkolního lidu. Cele náležela lidu, mezi nímž se ustavičně pohybovala, a tak mohla na něj působit i duchovně. A to byl především její zájem.

Jablonské obrazy nám ji předvádějí jako obyčejnou ženu. Ano dokonce pomáhala prý vlastnoručně při stavbě kostela. Jak je vidět na obraze, donášela za noci stavební materiál, kameny, dříví a hlínu, aby kameníci a ostatní dělníci měli ráno vše připraveno a aby tak stavba chrámu rychleji pokračovala. A nezůstávala podle našich zobrazení osamocena při takové práci; i jiné ženy se nedaly zahanbit a následovaly jejího podnětného příkladu.

Pro kostel i šila. Tak ji zachytil barokní malíř. Sedí při práci jako švadlena ve své komnatě, oblečená v černou zástěru, přes kolena má přehozenou bílou látku a vyšívá. Na stole leží ještě jiné věci, které brzy přijdou pod její jehlu. Kronikář žďárský podobně nám popsal její matku a ovdovělé dcery jako horlivé vyšíváčky u kláštera cisterciáků ve Žďáře. Byla tedy blahoslavená Zdislava jako Dorkas ze Skutků apoštolských, která uměla pracovat jehlou. Udělaná práce Zdislavina na zdech chrámových nebo vyšité závěsy na oltářích a vyspravené šaty na chudých byly působivým příkladem i pro jiné ženy.

V době Zdislavině nebylo veřejných škol. Kdo se chtěl vzdělat, musel navštěvovat školu farní nebo klášterní, odkud vycházela mezi lid vzdělanost. I to jest její veliká zásluha - založením kláštera v Jablonném a v Turnově položila vlastně základy i k tamějším školám. Sama byla vzdělaná, a proto mohla vzdělávat i jiné, svou rodinu, domácí služebnictvo a celé okolí.

Jablonský malíř z let šedesátých 18. věku ji znázornil, jak předcítá a rozjímá v otevřené bibli. Tak rozdávala ze svého vnitřního bohatství i jiným. Shromážďovala kolem sebe lid a mnoho mu vyprávěla o Ježíši Kristu ukřižovaném. Kříž, na nějž stále ukazovala, byl jí jistě nejlepší pomůckou při apoštoláte.

Mnoho pohanského a barbarského zůstávalo ještě v duši a v mravech našich předků v 13. století. Práce apoštolů Kristových byla velmi nesnadná. Pročítáme-li kronikářské zápisy z konce 12. a z počátku 13. století, co chvíli pronikne nám před očima scéna, která vyvolává živé vzpomínky na krvavé scény z konce 10. století nebo z doby Vršovců. Apoštolově museli být stateční a hodně trpěliví.

Paní Zdislava byla světlem a vzorem lidu v pohraničních hvozdech jako byla její matka Sibyla a Sibylina paní královna Kunhuta společnosti dvorské. Zdislava učila lid světit neděle a svátky, chránit se pomsty, odpouštět křivdy, varovat se vražd, lupičství a krádeže. Svým posvěceným manželským svazkem a věrným plněním všech jeho povinností nejlépe chránila a doporučovala věrnost a posvátnost této svátosti. Vykonala mnoho svou prací a slovem pro rozšíření království Kristova v českých zemích v 13. století.

Smrt blahoslavené Zdislavy.

Roku 1251 zemřel pan Přibyslav, moravský velmož, hradní pán města Brna, Veverí a Křižanova, otec blahoslavené Zdislavy. Otec a dcera - Přibyslav a Zdislava - podporovali dílo řeholníků, on cisterciáků, ona dominikánů v Jablonném a v Turnově. Zdislava mohla vyprávět svému otci mnoho o Jablonném. Její dílo - klášter a kostel - z větší části již stály. Přibyslav však nemohl ještě

začít stavět, a s přáním, aby jednou jeho myšlenka byla uskutečněna, rozloučil se s drahou rodinou a zesnul. Slavnostně byl pochován u minoritu v Brně.

Zdislava brzy šla za svým otcem na druhý svět, a to za necelý rok. Jako moravský kronikář žďárský zachoval nám datum úmrtí jejího otce, r. 1251, tak český kronikář mladoboleslavský zaznamenal datum její smrti, rok 1252. A zaznamenal je jako důležitý rok v českých dějinách, tak jako daty před tím rokem a po něm zachytil důležité události. Mluví o Zdislavě jako o uznané již národní světici české, a to padesát let po její blažené smrti na hradě Lemberku v severních Čechách. Nepoučuje nás však kronikář, na jakou nemoc zemřela blahoslavená Zdislava. Odešla v nejlepších letech, kolem 37. roku svého věku. Smrt ale nebyla pro ni velikým překvapením, neboť její slabá tělesná konstrukce a nepevné zdraví nedávaly jí naděje na dlouhý život. Přitom každodenní práce a starosti s rodinou nemálo ji vyčerpávaly. Přes rozumné šetření tělesnými silami její kající skutky, noční bdění a blízká láska tělesného zdraví jí nijak nepřidávaly. Všechny síly dávala do služeb jiných a na sebe nehleděla. Kronikář to potvrzuje slovy: „Skrze ni vzešla veliká útěcha nešťastným.“ Dávala-li velikou útěchu nešťastným, znamená to, že dávala mnoho těm, kteří jinak a jinde nic nedostávali; a proto byli opuštěni a nešťastní, a s její strany to vyžadovalo velmi mnoho, aby z nešťastných dělala lidi spokojené.

To byl vlastně cíl jejího života: skrze Boha dávat se jiným, těšit je a oblažovat. To už měla v rodové krvi, pro to vynaložila všechno. Pro to spojila své věno s věnem svého chotě, pro to postavila klášter a kostel ve dvou severočeských městech, pro to podporovala kněze - řeholníky, pro to pracovala, aby se lidé kolem ní měli lépe a dobře, a proto její celý život, plný dobrých skutků, shrnul kronikář v krátké jadrné věty: „Veliká útěcha vzešla skrze ni nešťastným. Veliké pomoci prokázala nešťastným.“ Nebyla to i pro ni nejlepší útěcha na konci života, z něhož byla podle lidské mluvy přímo vytržena? Nebyl to zároveň pěkný život české ženy, matky, manželky a poroditelky, paní Zdislavy z hradu Lemberka?

Na jablonských obrazech máme zachyceny poslední okamžiky jejího života. Ta, která pomáhala nemocným, která i mrtvé přiváděla k životu, ležela bezmocná na lůžku a cítila konec pozemské pouti a věděla, že půjde za svým otcem Přibyslavem a dvěma sourozenci Petrem a Libuší, kteří zemřeli první z rodiny křižanovské jako malé nevinné děti.

O místo svého posmrtného odpočinku měla již postaráno. Tím bude dominikánský jablonský kostel svatého Vavřince. To se samo sebou rozumělo, tak to bylo vžitým zvykem. Snad ještě když měla dosti tělesných sil, zašla si do tohoto „svého“ kostela a dala si připravit svůj vlastní hrob. Zakladatelka bude odpočívat ve svém díle. Poslední chvíle šlechtné Zdislavy za živa v milovaném jablonském dominikánském kostel Odkáže mu ještě další příjmy, a také klášteru, který není dosud úplně dostavěn a vším potřebným vybaven.

Ulehla nadobro. Poslové donesli o tom zprávu k veškerému příbuzenstvu, které bylo rozrostlé na četných místech Čech a Moravy. Na hradě Lemberku utichly rytířské turnaje. Pan Havel se nevzdaloval z domu. Děti paní Zdislavy nejbolestněji nesly nemoc své drahé maminky. Jablonští dominikáni se vroucně modlili za svou nemocnou velkou dobroditelku. Jeden z nich udělil jí svátost umírajících. Vůkolní lid se přeptával na zdravotní stav hradní paní. Dotazy přicházely i z hradů sousedních. Rodina leberská byla známa všude, i na hradě pražském.

Blažená, ctnostná Zdislava rozdávala i na konci svého života. Těšila, konejšila a slibovala, že své neopustí, žehnala svému manželovi, žehnala svým dětem a s požehnáním kněze dominikána a za modliteb všech lkajících skončila svůj pozemský běh života. Stalo se tak roku 1252 podle podání na svátek Obřezání Páně čili na Nový rok 1. ledna.

V Čechách tehdy panoval král Václav I., papež Inocenc IV. řídil Církev, Jan z Vildesheimu spravoval dominikánský řád, Šimon, lektor vatislavský, byl provinciálem provincie polsko-české a biskup Mikuláš řídil diecési pražskou. Ke všem těmto vladařům paní Zdislava měla nějaký vztah a povinnosti, jež dokonale splnila, jako členka národa a Církve, jako členka diecése a dominikánské rodiny.

Dominikáni ji slavně pohřbili ve svém klášterním jablonském kostele uprostřed chrámové lodi. Její hrob byl jeden loket hluboký, tři lokty devět coulů dlouhý a jeden loket čtyři coule široký. Skládal se z pěti kamenných desek, z nichž čtyři tvořily hrob, kdežto pátá jej přikrývala. Tělo Zdislavino, uložené v dřevěné rakvi, bylo položeno na písek. Náhrobní kámen byl vyvýšen nad chrámovou podlahu, opatřen železnou mříží a u hlavy a u nohou byly umístěny dva kříže. Hradní paní z Lemberka byla první pochována v novém kostele jablonském, zasvěceném svatému Vavřinci. A kněží dominikáni od té doby se stali strážci jejího hrobu a pamatovali na její duši ve svých modlitbách a při mši sv. Dominikánský řád ukazoval vděčnost svým dobrodincům, zvláště z rodů královských a šlechtických. Jako nyní ukázal vděčnost vůči paní Zdislavě a panu Havlovi, tak později ukázal také vděčnost vůči králi Václavu II., jak můžeme seznat z nařízení generální kapituly roku 1282, kde bylo nařízeno, aby každý řádový kněz sloužil dvě mše svaté za jeho zemřelou tetu abatyši klarisek Na Františku, Anežku Přemyslovnu.

Podle jablonských obrazů zjevila se dvakrát po smrti svému zarmoucenému manželovi Havlovi, těšila ho a ujišťovala o odpuštění všeho, co v jeho životě bylo nesprávné. Jak žily dále její děti, slyšeli jsme už dříve. O životě a činnosti jejího muže pana Havla Markvartice nemáme zaručených zpráv. Jedni se domnívají, že se po r. 1252 po druhé oženil, jiní, že padl při výpravě proti pohanským Prusům jako statečný křesťanský rytíř roku 1254.

Tak česká země vydávala, plodila lidi a znovu je v sebe přijímala. V našich městech jsou uložena těla skvělých postav českého života z rodiny pana Přibyslava. V Brně odpočívá sám pan Přibyslav, otec blahoslavené Zdislavy. Ve Žďáře paní Sibyla, její matka a její dvě sestry, paní Eufemie a Eliška se svými manžely. A v Jablonném blahoslavená Zdislava. Nad jejím hrobem nebyl vyryt na kameni nápis hlásající nám něco z jejího života. Nebylo ho třeba. Lid ji dobře znal a stále si o ní vypravoval, neboť nemohl na ni zapomenout. Až mladoboleslavský kronikář, který si umínil, že ve své kronice vypíše slavné české skutky, zanesl o ní živá slova do dějin českého národa, která jsou nám tak památná a která jsou výmluvnější nade vše:

„Léta od narození Jezu Krista milostivého tisícího dvoustého padesátého a druhého svatého života paní Zdislava se světa sešla, pro niž nešťastným veliká útěcha vzešla. Pět mrtvých vzkřísila, mnoho slepých osvětila, chromých a malomocných mnoho uzdravila, jiným nešťastným veliké pomoci činila.“

Česká paní Zdislava dokončila svůj pozemský život, od počátku zaměřený podle zásad Kristových a prohlubovaný vedením dominikánských řeholníků, a přidružila se tak k velkému počtu dokonalých duší mužů a žen všech stavů, kteří ve 13. století se ukázali velikými před Bohem a světem. Její doba náboženského usilovného snažení napomáhala jí dosáhnouti cíle. Prostředí doby ji unášelo. Zdali se stýkala s některými svatými osobami, či nepřišla-li nikdy ve styk s někým podobným, nemůžeme říci. Ale jistě věřila v obcování svatých a hluboce prožívala tento článek víry. A v 13. století plodná matka Církve měla nebyvalý počet synů a dcer, kteří žili dokonalým životem a vzájemně se podporovali jako údy tajemného těla Kristova, i když se osobně neznali.

Začlenění do dominikánské řádové rodiny znamenalo pro paní Zdislavu nesmírně mnoho. Dominikův řád v brzké době po založení se rozrostl po světě v nebyvalé síle jako plodný štěp, zasazený v ráji Církve svaté a vydal nescíslné a přelíbezné plody svatosti, jak výslovně napsal papež Alexander IV. dne 23. května 1257, když doporučoval Dominikův řád biskupům celého světa. Postavy světců a světic se v něm přímo hemží, a jejich řádová sestra Zdislava stojí přímo i nepřímo pod jejich vlivem. Svatý zakladatel Dominik byl jí nejmilejší a nejbližší, a den jemu zasvěcený byl jí vždy velikým svátkem. Svatý Tomáš Akvinský a svatý Albert Veliký školili v Paříži a v Kolíně nad Rýnem i české dominikány, kteří pak byli jejími duchovními rádci. Svatý Albert přišel i do Čech hlásat křížovou výpravu, o kterou se vždy tak zajímal Zdislavin manžel pan Havel. Ze sousedního Polska byla dobře zpravena o činnosti tamějších dominikánů, vedených sv. Hyacintem a bl. Česla-vem. Se svatým Petrem Veronským, mučedníkem, umírala v témže roce. Když řád řídil jako třetí jeho generál

sv. Rajmund Peñafortský, slavný právník, i o tom se mluvilo v jejím okolí. A neméně živé duchovní spojení měla se středisky dominikánských ženských klášterů, které se u nás i jinde vůčihledě rozrůstaly, a pak se statečnými mučedníky mezi pohany a vůbec se všemi skrytými svatými dušemi, které tvořily ne sice organisovaný, ale skutečný kruh přátel Božích. Oheň lásky k pravdě Kristově a oheň horlivosti žít dle této pravdy, který zanítil velký muž svatý Dominik a nesl jej Evropou prostřednictvím svých žáků, našel i v duši Zdislavině připravené místo. Krásně tedy reprezentuje životnost působení dominikánského řádu u nás ve 13. století. Jest jeho květem a plodem.

Mezi světeckými postavami českými zaujímá bl. Zdislava místo zvláštní. Je to jediná moravská světica z českého rodu. Bl. Jan Sarkander je Slezan a svatý Klement Maria Hofbauer nepochází z české rodiny. Jiných svatých nebo blahoslavených českých osob z Moravy opravdu nemáme. Uvědomili si to Moravané? Rodem Moravanka zemřela Zdislava v Čechách, kde opět mezi světeckými postavami má místo obdivuhodné. Nežila a nezemřela v klášterní samotě a tichu jako její současnice blahoslavená Anežka Přemyslovna, která dokončila svatý pozemský život právě třicet let po smrti Zdislavině roku 1282. Zdislava se neodдалa horlivému náboženskému životu až v pozdním věku, ve vdovství, nýbrž již v mládí. Nezemřela jako vdova, ale jako mladičká matka dětí a šlechtná manželka, hospodyně a dobrodítelka. V tom se zase liší od naší jiné velké národní světiny Ludmily. Žila-li svatá Ludmila jako vdova a blahoslavená Anežka jako panna, pak blahoslavená Zdislava žila jako manželka, matka, a je proto hodně blízko našim ženám, které povětšinou žijí v životě rodinném. Tak Bůh, jenž je podivuhodný ve svých svatých, dává každému stavu svatý vzor a příklad, a tím i důkaz, že je možno prožít jej podle jeho vůle.

Vmyslíme-li se letmo ještě jednou do celého běhu pozemského života paní Zdislavy, pak pochopíme, proč Církev svatá na její svátek ji opěvuje tak výraznými slovy ve čtení knihy Přísloví 31, 10-31. Byla to žena jedinečná v našem národě, ve své rodině, svému muži, dětem, služebnictvu a celému kraji. Práce, a to horlivá a vytrvalá na poli duchovním i hmotném byla její radostí a je nyní její odměnou. To vše ji učinilo tak krásnou, půvabnou a chvályhodnou. Takto opěvuje Církev svou velikou dceru Zdislavu:

„Ženu statečnou kdo nalezne? Nad skvosty z dalekých končin cena její. Manžel se na ni spoléhá, o zisk nemá nouze. Prospěch mu činí, ne škodu, každý den života svého. Pečuje o len a vlnu, pracuje radostnou rukou. Jest jako obchodní koráb, jenž z dálky dováží chleby. Když ještě noc je, vstává, rozdává stravu své rodině, služebným svým jídlo. Na pole myslí a koupí je; z výtěžku rukou svých založí vinici. Ovíví silou svá bedra, vkládá moc ve své rámě. Vidí, že sladký je zisk její, nehasne jí v noci světlo. Ruce své na kužel klade, prsty pak třímají vřeteno. Ruku svou otvírá nuznému, dlaně své vztahuje k chudému. Sněhu se pro svůj dům nebojí; je všečen oblečen dvojmo. Koberce hotoví sobě, kment a purpur šat její. Vážen je ve branách muž její, když sedí s předními kraje. Tká a prodává plátno, pásy dodává kupci. Význam a čest její roucho jest, s úsměvem v budoucno patří. Ústa svá otvírá v moudrosti, učení vlídné má na rtech. Pátrá, co v domě se děje, a chleba bez práce nejí. Rostou jí děti a ctí ji. Roste i muž její a chválí ji: Mnohé dcery dobře hospodařily, tys je však předstihla všechny! Klamavý je půvab, prchavá je krása; ženě, která se bojí Hospodina, té přísluší chvála! Dejte jí ze zisku rukou jejích, její skutky ať chválí ji v branách!“

III. BL. ZDISLAVA

V ÚCTE NAŠEHO LIDU

Blahoslavená Zdislava, matka trpících.

Smrtí blahoslavené Zdislavy se neukončila její dobročinnost, naopak se začala projevovat v hojnější míře, ovšem způsobem jiným, tajemným, záhrobním. Její duše se stala účastnou věčné slávy, kdežto její tělo, které za pozemského života věrně sloužilo duši, ač pohřbené a podléhající zákonům a důsledkům smrti, stalo se účastno všemohoucnosti Boží tím způsobem, že Bůh skrze ně pomáhal prosebníkům, kteří se k němu utíkali na hrobě blahosl. Zdislavy, odvolávající se na její zásluhy.

Z hodnověrných dokladů víme, že hrob blahoslavené Zdislavy se stal útočištěm mnoha trpících a že skutečně blahoslavená Zdislava pomáhala jak na místě svého posmrtného odpočinku, tak i jinde, kde byla vzývána. Obcování svatých se projevilo, zřejmou častou Zdislavinou pomocí všem, kteří přicházeli k jejímu hrobu do jablonského dominikánského kostela s důvěrou, že budou pro ni od Boha vyslyšeni. Této důvěře prosebníků vděčíme za dvě věci: jednak nám zřejmě označili hrob své dobroditelky a jednak ji činili známou, i když již nežila na světě, mezi ostatními, kteří se o ní tímto způsobem dověděli. Hrob Zdislavin zůstával stále čerstvý, stále navštěvovaný, a tak i dnes po sedmi stoletích víme, kde původně byl a máme vzácný jeho obsah, totiž tělo, nebo správněji řečeno ostatky jejího těla, jejichž existence, totožnost a pravost je kromobyčejně důležitá v historii svatých a blahoslavených, jejichž kult se právě na ně připíná a je mnohdy závislý na nich ve svém rozvinutí a zdokonalení, jak poznáváme - ovšem záporně -v případě blahoslavené Anežky České. Případ blahoslavené Zdislavy je po této stránce šťastnější.

První, kdo u jejího hrobu našli útěchu, byl patrně její manžel, ovdovělý pan Havel Markvartic, její děti a jiní příbuzní. Barokní spisovatelé nám zaznamenali, že pan Havel po jejím skonu velmi truchlil. Hrad Lemberk byl bez Zdislavy jako bez duše, prázdný, smutný. A jak to vždy bývá, chodí pozůstalí pohovořit si se svými drahými k jejich mlčícím hrobům. Dominikánský jablonský převor, který patrně vidával v kostele truchlícího pana Havla u hrobu paní Zdislavy, snad ho doprovázel pak až nahoru na hrad Lemberk a tišil a mírnil jeho bol. Ale lépe než převor dovedla ho potěšit Zdislava, která ač smrtí s ním rozloučená, zůstávala mu věrnou v účinné lásce Boží.

Jablonští dominikáni pak zůstali navždy zavázáni vděčností blahoslavené Zdislavě, své velké dobroditelce, a stali se jednak strážci jejího hrobu, jednak i svědky úcty lidu vůči ní i mimořádné pomoci blahoslavené Zdislavy vůči lidu.

Kronikář Dalimil, pravděpodobně člen duchovního stavu, žijící na Mladoboleslavsku, navštívil snad kolem roku 1300 i Jablonné, Lemberk a hrob blahoslavené Zdislavy. A v tom kraji slyšel mnoho vyprávět z úst lidu o paní svatého života, Zdislavě Havlově, a krátce a jadrně zapsal její smrt a přičetná dobrodíní do české kroniky v kapitole 87. Zařadil ji mezi ty, které považoval za slavné v českých dějinách a za hodné věčné památky u budoucích věků, neboť severočeská obyvatelka se opravdu vyznamenala blíženskou láskou, jak potvrdili ti, kteří to mocně a zřejmě pocítili ve svých bédách a bolestech.

Co nám Dalimil písemně zaznamenal na začátku 14. století o mimořádné pomoci blahoslavené Zdislavy nemocným, to nám o něco později zvětšil neznámý malíř na tak zvaných votivních tabulkách, menších to obrázcích rozvěšených kolem hrobu blahoslavené Zdislavy v jablonském chrámu z vděčnosti těch, kdož od ní dosáhli pomoci. Dnes již nemáme originály těch 48 obrázků, máme ale aspoň poloviční počet - 24 zredukovaných kopií, které byly pořízeny v době barokní, ale přitom představujících početně a zhuštěně totéž, co oněch původních 48. Je to pěkná řada výjevů ze života blahoslavené Zdislavy a především řada případů, v nichž světice pomohla. Proto tyto případy jsou malířsky zvětšeny proti životním výjevům, které jsou v té okolnosti jaksí druhořadé, a proto jsou posunuty do pozadí. Obrazy tedy zachytily i svatý život Zdislavin, ale hlavně měly zdůraznit a přímo doporučit a rozhlásit její divotvornou moc, kterou ukazovala na nemocných. Projevila ji za živa i po smrti. Těžko dnes říci, v kterém z těchto 24 případů pomohla za živa a v kterém již z nebe, když byla vzývána u svého hrobu nebo jinde.

Dnes bychom chtěli také přesně vědět jména uzdravených, druh nemocí a datum uzdravení, jako to známe z doby pozdější o Zdislavině pomoci. Leč o to se středověký spisovatel a malíř nejméně starali - zaznamenat totiž na prvním místě jméno, jak to činí dnešní doba - a přesto nijak nemusíme

pochybovat o jejich hodnověrnosti. Ti přecházeli věci vedlejší a všímali si a zdůrazňovali podstatu. A tak nám starobylé obrazy, rozvěšené jak tehdy tak i dnes kolem hrobu blahoslavené Zdislavy, vypravují o 24 nemocných a o jejich uzdravení od blahoslavené Zdislavy. Podáváme jejich seznam podle starých záznamů:

Nemocnému dítěti navrátila zdraví. - Chromou paní uzdravila.

Chromou kněžnu uzdravila. - Pomateného a chromého kněze uzdravila.

Muž, morem postižený, od ní uzdraven. - Nemocné dítě uzdravila.

Opět jiné dítě uzdravila. - Kněz, trpící očním neduhem, od ní uzdraven.

Pomatený kněz byl uzdraven. - Nemocnou paní uzdravila.

Dívku zbavila horeček. - Paní od malomocenství uzdravila.

Mrtvé dítě uzdraveno. - Slepá dívka nabyla zraku.

Slepá paní nabyla zraku. - Slepý muž uzdraven od Zdislavy.

Nemocnému muži vrátila zdraví. - Nemocný kaplan uzdraven.

Zemřelá dívka ožila. - Nemocné dítě nabylo zdraví.

Muž, uštknutý hadem, uzdraven. - Blahoslavená Zdislava se zjevila svému nemocnému muži.

Nemocný rytíř užíval něčeho z hrobu blahoslavené Zdislavy a dosáhl zdraví. - Nemocný muž od hlízy uzdraven.

Děti, dívky, ženy a mužové, staří a mladí, laici i kněží byli uzdraveni podle tohoto malířského a písemného záznamu od rozličných nemocí, jako od očních, nemocí nohou, od horeček, od přepracování, od pomatení, od nemocí nakažlivých. A dokonce byli znovu lidé oživeni, jak uvádějí dva obrazy. Tím se jen potvrzuje souvislost tohoto podání se zprávou Dalimilovou, který mluví o pěti vzkříšených, o slepých, malomocných a jinak trpících, kteří u blahoslavené Zdislavy našli pomoc. Téměř do konce 14. století byli držiteli panství jablonského a leberského členové rodiny Zdislaviny a Havlovy. Nejstarší jejich syn Havel zdědil Lemberk, Jaroslav sídlil na Turnově a třetí syn Zdislav si vystavěl u Boleslavě hrad Zvířetice a kromě toho obdržel po otci Jablonné. Na Jablonném pak sídlili také jeho synové Heřman a Markvart ze Zvířetic, vnuci blahoslavené Zdislavy. Pravnuk její, prvorozený syn Heřmanův Havel z Lemberka a ze Zvířetic, pečlivě se staral o rozkvět Jablonného, dal mu mnoho výsad a se svými syny Janem a Havlíkem založil městskou pamětní knihu. Havel z Lemberka a ze Zvířetic, pán jablonského panství, přichází na listinách ještě roku 1383. Kolem tohoto roku postoupil panství jablonsko-leberské svému bratranci Haškovi z Lemberka, od něhož zakrátko přešlo vůbec z rodu Markvarticů na jejich příbuzný rod, na pány Berky z Dubé. Jiným můstkem mezi těmito dvěma rody byl sňatek Kateřiny, dcery právě jmenovaného Haška z Lemberka a jeho manželky Marie, s Hynkem Berkou z Dubé na Muhlsteině. Kateřina byla pravnučka blahoslavené Zdislavy, která pak pro tento příbuzenský svazek byla nazývána Berkovnou, jak jsme již pověděli dříve. Hašek z Lemberka postavil pod hradem Lemberkem kapli nazývanou kaple blahoslavené Zdislavy, kde byl se svou manželkou také pochován. Jím končí na Jablonsku rod Markvarticů a začíná rod Berků z Dubé. U obojího rodu jméno Zdislav bylo oblíbené na památku bývalé hradní paní blahoslavené Zdislavy, manželky Havlovy.

Držitelé panství jablonského a leberského z rodu markvartického byli většinou ve službách českých králů, byli vzdělaní a podporovali dílo paní Zdislavy, klášter jablonský, kde byla jejich matka pochována, a turnovský. V té době až do válek husitských, v době Karla IV., jablonský klášter vzkvétal, poněvadž byl plně osazen. Tak roku 1389 měl 10 kněží s převorem P. Petrem Ilerem; nezapomínali na svou velkou dobroditelku, pochovanou v jejich kostele. Její památka byla stále živá mezi lidem, i když rozličná sepsání té doby, jak bychom nečekali, přímo o blahoslavené Zdislavě se nezmiňují.

Nastalé husitské bouře v 15. století těžce také dolehly na Jablonné, které bylo z hlavních středisk odporu proti husitům v severních Čechách. Roku 1422 konal se tam sjezd, kde se rokovalo o spojení mezi severočeskými pány, mezi nimiž vynikali Berkové z Dubé, s lužickými městy proti vojskům husitským. Ale již v srpnu r. 1425 přitáhli táborité na sever, vypálili Lípu, Mimoň a obrátili se na Jablonné. Dominikánský klášter a kostel byl pobořen a vyrabován a vůbec město a celé okolí

bylo zpusťořeno. Tenkráte mnoho památek vzalo za své, knihy, listiny, zápisy, obrazy, sochy a jiné umělecké památky. Hrob však blahoslavené Zdislavy byl ušetřen, poněvadž kostel s klášteřem nebyly zničeny do základů tak jako klášter turnovský. Dominikáni v klášteře zůstali, ale trpěli nouzi. Roku 1430 jejich dobrodinec Jarek z Pecky učinil odkaz ročních 20 kop míšeňských na oděvy bratřím a na opravování klášterních budov.

Po neklidu husitské bouře následovalo německé luteránství, které se značně zahrnízdilo v pohraničních krajích, i v Jablonném. Co husité nezničili, zničili luteráni. Za takové situace nemohla se ani úcta k blahoslavené Zdislavě nijak rozvinout a šířit. Ve své „Kronice české“ nezmiňuje se o paní Lemberské ani Václav Hájek z Libočan, ač byl dokonce nějaký čas kolem roku 1521 zámeckým kaplanem na Lemberku. Zdá se, že blahoslavenou Zdislavu zaměnil za blahoslavenou Přibyslavu, sestru svatého Václava, o které píše, že založila Jablonné a byla pochována pod Lemberkem, jako byl zaměnil a vnesl omyl do historie svatého Jana Nepomuckého psaním o Janech dvou.

Snaha o blahorečení leberské paní Zdislavy.

V červnu roku 1594 se stal převorem jablonského dominikánského kláštera P. Dominik Stallhofer, bakalář posvátné bohovědy, rodák mikulovský, muž neobyčejných vlastností a pro řízení konventu v oněch dobách velmi vhodně volený. Klášter byl sešlý a zchudlý z předcházejících let, kdy musel úporně hájit svá práva proti luterské jablonské vrchnosti. Tou vrchností byla jedna větev Berků, která se v druhé polovici 16. století poluterštila a dominikánům nepřála. Jeden ze Stallhoferových předchůdců musel roku 1575 poslat zvláštního posla do Prahy k císaři Rudolfovi II., protože pan Jindřich Berka z Dubé násilím chtěl zabrat celý klášter. Císař Rudolf II. rozhodl další spory roku 1589 tak, že částečně vyhověl Jindřichu Berkovi, ale zároveň mu uložil, aby klášter chránil při jeho starých svobodách a majetku. Než přesto klášter byl ve stálém nebezpečí a napětí trvalo dál. Roku 1598 na rozkaz Jindřichův provedlo několik ozbrojených mužů útok na klášter, při čemž byl klášterní personál potupen a hodně věcí uloupeno. Přebor Dominik měl tedy co dělat, aby uhájil klášterní práva. Ale jako moudrému muži a diplomatu se to nejen podařilo, ale dosáhl ještě více.

Dva roky po jeho nastoupení v hodnost jablonského převora roku 1596 zaznamenává klášterní zápis důkladnou opravu náhrobku blahoslavené Zdislavy v jablonském kostele. P. Dominik byl silnou oporou katolických reformačních snah v českých zemích. Tito katoličtí reformační horlitéle v letech 1560-1600 kladli veliký důraz na úctu českých světců, v nichž viděli nejlépe uskutečněnou nauku Kristovu a doklady o původnosti katolicismu v českých zemích. Proto v té době byl výrazně oživen kult svatého Václava, svaté Ludmily, svatého Vojtěcha, svatého Prokopa a jiných světeckých postav. P. Dominik, převor kláštera, který založila před 350 lety blahoslavená Zdislava, a strážce jejího hrobu, samozřejmě ve své reformační činnosti poukazyval na vzor svatého života blahoslavené Zdislavy. Jeho snahou bylo obnovit úctu k této české světici. Nezůstal jen při slovech, pustil se do horlivé práce. Klášterní záznam nám podává zprávu, že za jeho převorství „zedník poopravil posvátný náhrobek blahoslavené Zdislavy, zámečník vyčistil železné mřížoví, truhlář neboli výrobce nábytku postavil dokola hrazení a natřel je červenou barvou a malíř vymaloval náhrobní kámen blahoslavené Zdislavy a tabuli almužen“. Odborně byl tedy zrestaurován a ošetřen odbornými dělníky, a tak hrob blahoslavené Zdislavy znovu zazářil v jablonském kostele a výmluvně hovořil ke všem svým návštěvníkům, jež měl utvrzovat v pravé víře, jíž žila někdejší obyvatelka jablonská a dobří čeští předkové minulých století. Berkové ve své katolické větvi věrní víře otců, stali se významnými představiteli oné české šlechty, která byla světskou oporou katolického reformačního hnutí u nás. V reformačním proudu hlásili se k blahosl. Zdislavě jako ke své pramateři, pochované na jejich panství v Jablonném. A P. Dominik se snažil zdůraznit jejich vztah k blahoslavené Zdislavě, aby je tak zároveň více připoutal ke klášteru, který právě potřeboval jejich podpory. Nebylo to na místě? Nevyrostl klášter z dobročinnosti blahoslavené Zdislavy, k níž se hlásili? Nebylo tedy jejich morální povinností pokračovat v tom, co blahoslavená Zdislava začala? Mít mezi svými předky postavy svatého života znamenalo pro tehdejší šlechtice nesmírné vyznamenání. Berkové si na tom skutečně velmi zakládali, že blahoslavená

Zdislava patřila k jejich rodu. Za převorátu P. Stallhofera byl jeden z nich pražským arcibiskupem: Zbyněk Berka z Dubé, jeho bratr Ladislav byl nejvyšším komorníkem Moravského markrabství a Wolfgang Berka držel v majetku Jablonné.

P. Dominik si je dovedl všechny získat pro své plány. Jednak Wolfganga, který mu byl velmi nakloněn, jednak pražského arcibiskupa, kterého si naklonil více než všichni předešní otcové převorí. Pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1593 -1606) za svého třináctiletého vedení pražské arcidiecése uváděl v praxi výnosy tridentského sněmu, a tak se přičinil o velký obrat k lepšímu v náboženských poměrech českých kolem roku 1600. Pracoval i o nové oživení úcty k blahoslavené Zdislavě, a to nejen z rodových důvodů, aby svůj rod oslavil novou světicí, nýbrž z důvodů vyšších. Jablonští převorí hodně s ním jednali o záležitosti úcty k blahoslavené Zdislavě a nejvíce P. Stallhofer. Přemýšlelo se vážně na její blahořečení. Takové skvělé příležitosti se muselo co nejvíce využít.

Pod záštitou arcibiskupovou a s ohledem na jeho příbuznost s rodem blahoslavené Zdislavy složil jeho generální vikář, poeta laureatus Jiří Berthold z Breitenberka zvaný Pontanus (z Mostu) oslavnou báseň na jablonskou Zdislavu. Báseň vyšla roku 1602 v jeho latinské sbírce: Tři knihy posvátných hymnů o přeblažené P. Marii a svatých patroněch království Českého. Hymnus má celkem třináct slok, z nichž první zní: „Zpíváme o svatě Zdislavě z pokolení Berků, krásné vzezřením, skvoucí životem, bohaté zásluhami, blažené smrtí.“ V dalších se pak dočítáme o mnohých stránkách ze života leberské paní. Totiž že: sedmiletá utekla do samoty poustevničit, žila přísným asketickým životem, vdala se, konala skutky tělesného a duchovního milosrdenství, trpělivě snášela povahu svého muže, stala se členkou Třetího dominikánského řádu, platila stavbu kláštera a kostela v Jablonném, osobně při stavbě pomáhala, v kostele byla pochována a po smrti se skvěla zázraky a ukázala se svému muži. Ještě za arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé vyšla další Pontanova práce na oslavu českých patronů pod titulem „Bohemia pia“, obsahující prosou psaný výtah životopisu blahoslavené Zdislavy. Obsahem se nijak neliší od předcházejícího hymnu.

Jiří Berthold je zástupcem učeného pozdního katolického humanismu. České literatuře náleží z přečetných a vybroušených spisů jeho „Život svatého Ivana“ a „Duchovní obveselení koruny České“, přehled to životopisů zemských patronů. Mezi jeho latinskými spisy básnickými, jež obsahují církevní hymny apod., je nejvýznačnější „Život sv. Hroznatý“. Slohově a vlasteneckým kultem národních patronů z doby gotické razil Pontanus směr pozdější literatuře katolické v Čechách.

Zajímá nás, z jakého pramene čerpal své zprávy o blahoslavené Zdislavě tento básník, generální arcibiskupův vikář. Bylo to snad ústní podání lidu, či nějaký starší životopis blahoslavené Zdislavy, chovaný v jablonském klášteře? Je také pravděpodobné, že měl na mysli při své kompozici 24 jablonských obrazů; a co na nich vyjádřil malíř štětcem, to on perem. Jako generální vikář, podobně

Pražský arcibiskup Zbyněk sám, navštívil patrně i Jablonné, neboť tenkrát patřilo do jeho diecése. Mohl tedy památky zdislavské dobře znát. Jeho verše a prosa jsou buď jak buď cenné, poněvadž jsou to první literární plody barokní doby, z kterých čerpali další zdislavští životopisci.

Pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé usiloval o to, aby Zdislava byla oficiálně prohlášena blahoslavenou od svaté Stolice v Římě. Avšak smrt roku 1606 překazila jeho záslužné snahy. Ale i po jeho smrti úcta blahoslavené Zdislavy nejen že se udržela, ale ještě rostla. Celá záležitost se stala živou a zajímala širokou veřejnost. Roku 1609 pověřila pražská knížecí arcibiskupská konsistoř zákupského děkana Václava Oldřicha Leubnera, aby za přítomnosti dvou sousedních farářů a jednoho notáře vyšetřil v Jablonném prokazování úcty blahoslavené Zdislavě a pak aby o tom podal zprávu do Prahy.

Čtyři roky po smrti arcibiskupově dostala se katolická větev rodiny Berků z Dubé přímo v držení majetku jablonského. Bratr arcibiskupův Ladislav je koupil od Vladislava Hozlaueru, jehož rodina je měla po luterských Bercích jen jedenáct let. Byli to nyní Berkové, kteří podporovali reformaci katolickou. Především vynikal mezi nimi Jindřich Volf Berka z Dubé, první majitel Jablonného, hejtman Nového Města pražského a královský místodržící v Čechách, který značně pomáhal záměrům vlády, přál církevně politickým směrnicím a podporoval svým úsilím úctu blahoslavené Zdislavy. Podnětný čin zahájený před léty obratným jablonským převorem P.

Dominikem Stallhoferem se šťastně uchytil a pěkně rozvíjel. Zájem u mocných činitelů byl vzbuzen na všech stranách.

Dne 17. dubna r. 1610 jmenoval velmistr dominikánského řádu Aug. Galaminus visitátorem českých klášterů holandského provinciála P. Hyacinta Sahiera z Antverp. Ten navštívil i Jablonné a podal o něm 8. listopadu 1613 generálovi zprávu. Hned na začátku vzpomíná, že klášter založila blahoslavená Zdislava, jejíž tělo je pochováno v chrámě jablonském. Její hrob je ohrazen železným mřížovím a byl oslaven zázraky. Byl tedy hrob blahoslavené Zdislavy zřejmě nápadný v dosti velikém kostele a o zázracích se hodně mluvilo. Tak Holanďan informoval Řím o české slavné ženě.

V klášterní jablonské kronice z této doby se vyskytuje velmi častá zmínka o tom, že se pomýšlí na proces blahořečení ctihodné Zdislavy. Tak kronikář zaznamenal toto: Provinciál české provincie P. Antonín Ribas vykonal visitaci jablonského kláštera v srpnu roku 1628 a mezi jiným napsal do úctovací knihy toto: „V klášterním kostele je pochována blahoslavená Zdislava, která je uctívána jako svatá a blahoslavená, a je proslavená zázraky.“ A již následujícího roku v červenci vyslal pražský arcibiskup nejspíše na popud dominikánského provinciála komisaře do Jablonného a pověřil je, aby prozkoumali zázraky připisované přímělu blahoslavené Zdislavy. Ale Wolfgang Berka, opět protestantský pán Jablonného, zakázal svým poddaným svědecké výpovědi o jednotlivých vyslyšeních. A tak veškeré přípravy k procesu blahořečení byly zase přerušeny. Přesto však vidíme, jak se na ně vážně pomýšlelo, když byla pro to určena zvláštní komise.

Nové důkazy o pomoci dobrotivé Zdislavy.

Další zprávu o pomoci blahoslavené Zdislavy -jak zachránila tonoucího - máme zaznamenánu v Pamětní knize jablonského kláštera k roku 1631, a těsně souvisí s historií již dotčených obrazů.

V době třicetileté války, okolo r. 1631, plukovník hrabě z Kolovrat ležel se svým plukem posádkou v Jablonném, aby chránil pohraniční průsmyk proti nepřátelským protestantům. V bitvě u Lipska vítězství však přálo nepřátelům, císařské pluky byly tam poraženy a Sašové se chystali vpadnout do Čech. Hrabě z Kolovrat a s ním i pán Jindřich Henkel, kapitán jablonského panství, byli nuceni ustoupit a dali se na útěk. Nešťastnou náhodou spadl na útěku pan Henkel u Kostalic do řeky Jizery. Při tonutí nemohl mu nikdo z lidí pomoci, a proto ubohý tonoucí začal volat o pomoc blahoslavenou Zdislavu. V Jablonném ji vždycky ctil a často na její hrob dával svíce a rozsvěcoval je. Nyní v nebezpečí života učinil slib, že dá její hrob pěkně opravit, jestliže ho zachrání. A tu se mu prý ukázala blahoslavená Zdislava v bílém dominikánském rouchu a vysvobodila ho ze smrti utonutím a zachránila i před smrtí od nepřátel.

Když po třicetileté válce nastaly klidnější doby, zachráněný a vděčný pan Jindřich Henkel dal po třiceti letech, totiž kolem roku 1660, hrob své zachráněné nákladně obnovit. Věnoval na to 500 kop ze svého dědictví. Náhrobek - mausoleum -se zaskvělo v nové nádheře. Rovněž dal namalovat celý běh života blahoslavené Zdislavy i její zázraky, jež učinila za svého pozemského života i po smrti, a to podle starých obrazů, které visely v klášterní křížové chodbě, a některé zašlé dal obnovit. Původních starých obrazů blahoslavené Zdislavy bylo tam 48. Jejich výjevy dal pan Henkel malířsky přenést na 24 měděných tabulek a umístil je kolem nového náhrobku svěťice. O těch obrazech, na nichž jsou znázorněny zázraky, mluvili jsme výše. Dodnes je máme zachované z roku 1660. Pan Jindřich Henkel má věru velikou zásluhu o tento cyklus zdislavských obrazů.

Další výzdobu náhrobku tvořily sochy, a to socha Královny svatého růžence, sv. O. Dominika, sv. jáhna Vavřince, sv. Václava, bl. Česlava a bl. Zdislavy a mnoho jiných krásných figur. Kolem dokola dal postavit vysoustruhované zábradlí. Takto z vděčnosti od pana J. Henkela obnovený a vyzdobený náhrobek bl. Zdislavy stál ve starém kostele přes padesát let, až do doby, kdy se započalo se stavbou nového chrámu.

Na hrobě blahoslavené Zdislavy se ukázala nejen dobrota Boží k trpícím, ale i přísný trest troufalým. Zbožné podání vypráví, že za neklidných časů třicetileté války chtěli protestantští vojáci po

obsazení Jablonného vyloupit hrob blahoslavené Zdislavy. Jeden se již o to chtěl pokusit. Ale sotva-že se jeho bezbožná ruka dotkla náhrobku, náhle na místě zchroml a nemohl se hnout. Ruka mu uschla. Protestantského nešťastníka museli jeho kamarádi vyvést a sami byli od podobné loupeže zastrašeni, takže hned opustili posvátné místo. P. Braun dodává, že se jim tehdy stalo jako Sodomským, kteří vztáhli ruce na Lota a byli potrestáni slepotou, a připojuje výrok žalmisty Páně: „Hospodin chrání všechny kosti spravedlivých, žádná z nich nebude zničena.“ (Ž. 21.)

Nedlouho potom přišel jen tak náhodou do Jablonného jeden šlechtic z rodu Rabšteinských, tehdy hejtman královského zámku v Pardubicích. Když slyšel od jablonských obyvatelů o divech blahoslavené Zdislavy, které se dějí u jejích ostatků, vykonal horlivě u jejího hrobu pobožnost, při níž světil blahoslavené Zdislavě své dítě, které měl doma nemocné. Bylo ochrnuté a nemohlo chodit. Po návratu domů shledal, že je dítě úplně zdravé a čilé.

Roku 1669 pocítil značné bolesti v nohou jeden růžencový kazatel z dominikánského řádu, který v Jablonném kázal. Ve velkých bolestech se obrátil s důvěrou k blahoslavené Zdislavě, na jejíž hrob obětoval svíce, a rouškou visící s jejího hrobu si ovázal bolavá místa. Brzy bolest ustala, jak sám zaznamenal celý případ v klášterním zápisu.

Podobným způsobem byli uzdraveni i jiní. Používali s důvěrou roušek a země z hrobu blahoslavené Zdislavy. Tak byl roku 1674 v měsíci březnu jablonský občan Valentin Ježek postižen bolestmi v nohou tak velice, že nemohl chodit. Po použití roušky a země z hrobu Zdislavina dostalo se mu úplného uzdravení. Je to doloženo listinou.

Až několik let po ukončení třicetileté války roku 1666 ujal se opět celé záležitosti s nadšením jablonský převor P. Dominik Funk. Prozkoumal jednotlivá mimořádná vyslyšení, vyslyšel svědky a pak o všem vyhotovil zprávu a uložil ji v konventním archivu.

O dvacet let později dne 6. února 1686 dostavili se na požádání jablonského kláštera do veřejné radní síně města Jablonného lidé, kteří v přítomnosti městské rady a všech obecních starších a v přítomnosti klášterního převora P. Vincence Franka a otce mistra posv. bohovědy Dominika Jordána, tehdejšího faráře, veřejně vyznali na své dobré svědomí, že dosáhli na přimluvu bl. paní Zdislavy z rodu Berků od všemohoucího Boha milosti. Všechny případy byly úředně zaznamenány od jablonského notáře. Bylo jich na třicet. Uvedeme zde z nich prvních deset tak, jak jsou zaznamenány v klášterním archivu. Uzdravení se dala od horeček, zápalů, tyfu, nemoci hlavy a očí, revmatismu a podobně. Šťastní uzdravení dávali pak z vděčnosti k náhrobku blahoslavené Zdislavy děkovné tabulky a obětovali slíbené dary, jako na příklad stříbrné oči, zuby, včelí vosk a jiné.

1. Pan Kryštof Antonín Stoy, městský soudce, dosvědčil: Jeho čtyřletá dceruška Zuzanka měla roku 1683 velké horečky, a to již delší čas. Když dítěti nepomáhal žádný lék, svěřil je Bohu a blahoslavené Zdislavě a dal mu napít se vody, v níž bylo přimícháno trochu prsti z hrobu blahoslavené Zdislavy. Dítě se pozdravilo k jeho největší radosti a útěše.

2. Jindřich Schindler, zdejší měšťan a rezník, doznal, že byl roku 1682 nemocen po dva měsíce silnou horečkou. Užíval všelijakých prostředků, ale marné. Odporučil se tedy blahoslavené paní Zdislavě a požil nápoj smíšený s hlínou z hrobu Zdislavina, a hned pocítil značnou úlevu.

3. Kryštof Radlic, zdejší měšťan a soukeník, vyznává, že jeho žena Barbora byla v měsíci květnu roku 1683 trápena strašným trháním údů. Užívala všelijaké prostředky, ale bez výsledku. Doporučila se proto blahoslavené paní Zdislavě a nosila k její počtě něco z hedvábí, dotýkaného na jejím hrobě, a krátce potom nabyla dřívějšího zdraví.

4. Podobně čtrnáctiletá dcera právě uvedeného občana, Anna Marie, trpěla tímž neduhem. Učinila příslib dát každoročně svíci na zdislavský náhrobek. A plátno, dotýkané na jejím hrobě, přiložila si na nemocné údy. Nabyla tím úplného zdraví a dodnes již více podobné nemoci nepocítila.

5. V roce 1685 Matěj Meltzer, zdejší občan a soukeník, byl již šestý měsíc nemocen dnou, byl celý zkřivený, takže bez berlí nemohl přejiti ani přes jizbu. Odporučil se tedy po Bohu blahoslavené Zdislavě, nosil s úctou hedvábí z jejího hrobu, a brzy nabyl dřívějšího zdraví.

6. Jindřich Hinckenickel, zdejší občan a soukeník, vyznává, že jeho žena Mariana po osm let pociťovala velké bolesti v nohou. Na radu sousedů s důvěrou vůči blahoslavené Zdislavě si přiložila na bolavá místa hedvábí, a hned se jí bolesti den ode dne mírnily a posléze se ztratily úplně.

7. Její dcera Růžena měla roku 1681 v krku velké bolesti, ale když byla požila trochu země z hrobu blahoslavené Zdislavy, bolesti přestaly.

8. Kašpar Gleissberger, starý voják, vyznal, že jeho dceruška Alžběta, majíc skoro půl druhého roku, dostala silné trháni do noh, takže měla kosti úplně vykloubeny. Jako chudý člověk nemohl jí opatřit žádných léků. Doporučil ale své dítě ve zbožné modlitbě blahoslavené Zdislavě u jejího hrobu. Dítě se krátce poté uzdravilo a až dodnes je zdravé.

9. Jan Muller, zdejší občan a tkadlec, dosvědčil, že pociťoval v jednom koleně po dlouhou dobu veliké píchání a bolení. Přislíbil ke cti blahoslavené Zdislavy každoročně se zpovídat a přijímat oltářní svátost v den Narození Panny Marie. Bolesti záhy polevily.

10. Jan Hinckenickel, tkadlec, vyznal: Jeho dvouroční dítě bylo smrtelně nemocné tři týdny. V té době nepilo ani nejedlo. Rodiče je tedy odporučili blahoslavené Zdislavě a dali mu požiti něco ze země z jejího hrobu. A dítě se pak úplně pozdravilo.

Podobně je vylíčeno ostatních téměř dvacet případů. Všechny byly úředně zapsány, a lidé, kteří je přednesli, odpřísáhli jejich pravdivost veřejně před městskou radou a zástupci celé obce. Na úřední listinu se pak podepsal starosta Jindřich Liebscher a notář Jindřich Hamann. Takto potvrzené listiny byly odevzdány dominikánskému pro-vinciálovi, mistru posvátné bohovědy P. Antonínu Peretiovi, který je s sebou vzal do Říma, kde se téhož roku 1686 o svátcích svatodušních konalo celořádkové shromáždění. Pomýšleli tedy domínkáni na blahořečení uctívané Zdislavy na základě těchto přísahou stvrzených zpráv o vyslyšeních na její přímluvu.

Také protestanté, kteří neuctívají světce a světice, žádali o kousky hedvábí, jež bylo dotknuto na hrobě blahoslavené Zdislavy, a zbožně ho pak užívali, aby na přímluvu blahoslavené Zdislavy dosáhli uzdravení v nemocech, a nebyli ve své důvěře zklamáni.

Máme zaznamenán jeden takový případ: Roku 1695 přišla do dominikánského kláštera svatého Vavřince v Jablonném jedna paní ze Žitavy v Lužici, luteránského vyznání, a poprosila v sakristii bratra kostelníka o hedvábí dotýkané na hrobě blahoslavené Zdislavy. Bratr kostelník jí jemně připomenul, snad v obavě, aby tyto věci nebyly zneužity a znesvěceny: „Nač to žádáte, když vy, luteráni, nemáte v úctě svaté?“ Ale ona znovu prosila o hedvábí: „Jen mi z toho hedvábí něco dejte, neboť já vím, že se tím mé dítě může uzdravit.“ Bratr jí tedy dal, oč žádala. Brzy potom zase přišla do sakristie k bratru kostelníkovi a vřele mu děkovala, poněvadž se její dítě skutečně uzdravilo.

Tuto událost měl asi na mysli v Praze pracující rytec Bickart, který o něco později vytvořil obrázek bl. Zdislavy, rytinku, kterou P. Braun dal jako titulní obrázek do své knihy o blahoslavené Zdislavě, a pod tento obrázek vyryl latinský nápis tohoto obsahu: „Nejenom katolík má důvěru v ni jako v lékařku, ale i dítě kacířství, neboť ona neumí odepřít pomoci ubohým.“

A jiná zpráva o zázracích na hrobě blahoslavené Zdislavy a o úsilí blahořečení ctihodné Zdislavy. Jablonský převor P. Hyacint (Missenius kolem r. 1691) psal o nich do Říma velmistrovovi řádu, který o ně projevil živý zájem. Poručil tedy převorovi, aby požádal pražského arcibiskupa, jakožto nejvyššího správce diecése, o vyslání komise, aby na místě vyšetřila všechno a sepsala o tom protokol, ověřený podpisy svědků a opatřený úředními pečeti. Takto vyhotovený zápis budiž přečten arcibiskupovi, pak jím zapečetěn a odeslán do Říma. Přitom velmistr žádal o zaslání kopie kvůli zjištění, odpovídá-li sloh předpisům kongregace obřadů. Pak teprve bude moci se dohadovati, kolik asi se dá učinit pro oslavení oné ctihodné Zdislavy.

Stavba nového kostela a přenesení ostatků blahoslavené Zdislavy.

Kult blahoslavené Zdislavy od konce 16. století se stále více rozšiřoval, a to přičiněním jednak jablonských dominikánů, k jejichž řádové větvi blahoslavená Zdislava patřila, jednak přičiněním katolického rodu Berků z Dubé, který v ní viděl svou pramáteř a zvláštní ozdobu a poctu svého rodu. Dominikáni i Berkové věnovali samozřejmě nejvíce pozornosti a péče Zdislavinu hrobu, u něhož se dály tak mimořádné události. Hrob je vždycky něco posvátného a drahého pozůstalým, a zvláště byl tedy drahý hrob Zdislavy, uctívané jako světice. Byl četně navštěvován, právě proto, že nemlčel jako jiné hroby, nýbrž mluvil ustavičně milosrdnou láskou Boží a Zdislavinou. Byla v něm utajena moc a síla, smrt jako by ustoupila životu, který pak přecházel z hrobu na nemocné a sklíčené. A proto bylo samozřejmou nutností dáti tu skrytou skvělost znát i navenek. Stalo se tak zdobením a zkrášlováním Zdislavina hrobu a rozmanitými ozdobnými dary. Již P. Stallhofer dal v tom pěkný příklad sto let před tím.

Rodina Berků se nechtěla dát předejít a zahanbit někým v účtě k blahoslavené Zdislavě a vážnosti vůči jejímu hrobu. Roku 1677 dala postavit blahoslavené Zdislavě nový oltářík hraběnka Antoinetta Berková. Nové svícny roku 1686 daroval k jejímu hrobu hrabě Fr. Ant. Berka. Ty se každý den rozsvěcovaly při mši svaté ke cti blahoslavené Zdislavy. Hraběnka Frant. Rosalie Kinská, rozená Berková, věnovala k jejímu hrobu vzácné dílo - stříbrnou lampu s uměleckou stříbrnou figurou chlapečka, a šest zlatých k zakoupení potřebného oleje do lampy.

Nehynoucí pomník a zároveň vztah a důkaz své úcty k blahoslavené Zdislavě si postavili Berkové stavbou chrámu svatého Vavřince v Jablonném nad Zdislavíným hrobem.

Dominikánský kostel a klášter v Jablonném mnoho utrpěly za třicetileté války 1618-1648. Proto se již roku 1671 pokusil o novou stavbu převor P. Raimund Lebefinger a dal si udělat plány. Ale nebylo peněz. Z darovaných peněz hraběte Frant. Ant. Berky byl od základu opraven jen klášter a jeho renovace dokončena roku 1697.

Poněvadž pan Berka kdysi slíbil postavit nový kostel, jablonský převor mu tento slib nyní připomněl. A když hrabě vyhýbavě odpovídal, rozhodl se převor stavět sám s pomocí Boží a za přispění obyvatelstva. To zapůsobilo. Pan Berka nechtěl se dát zahanbit a dal si proto zhotovit ve Vídni dřevěný model kostela za 1.200 zlatých a pustil se do práce. Model viděl sám císař Leopold a pochvalně se o něm vyjádřil. Jak by ne. Byl to návrh slavného stavitele J. L. Hildebrandta, stavitele jablonského kostela! Tak začala vyrůstat umělecká, jedinečná stavba na severu Čech.

Dne 5. září roku 1699 byl stržen starý zchátralý kostel a 18. listopadu téhož roku byl položen základní kámen k novostavbě. Byla to slavnost města Jablonného, jablonského dominikánského kláštera a celé české dominikánské provincie, která tam byla zastoupena téměř všemi představenými českých klášterů v čele s nejvyšším představeným, provinciálem P. Tomášem Eliášem Wilingrem, který základní kámen posvětil 18. listopadu na svátek posvěcení basiliky svatých Apoštolů. Základní kámen leží pod pravou věží. Jsou v něm uloženy ostatky svatých mučedníků, obraz Frant. Ant. Berky, několik mincí a posvěcená svíce. Otvor kamene kryje olověná deska s latinským nápisem, líčícím slavnost.

Stavělo se nákladně a pilně. Za dvě léta stála již značná část základů, pro něž se muselo hluboko kopat; při tom dělníci přicházeli znovu a znovu na staré hroby. Při dalším hloubení základů hrozilo nebezpečí, že se zhroutí hrob blahoslavené Zdislavy, jak se tak stalo s jinými. Bylo tedy rozhodnuto se svolením pražské knížecí konsistoře, které vyžádal jablonský převor P. Lukáš Lyre, hrob otevřít a její tělo přenést do klášterní křížové chodby, dokud kostel nebude hotový. Konsistoř určila slavnostní obřad pro přenesení.

Slavnosti byl přítomen opět český dominikánský provinciál P. T. E. Wilinger, přijeli převoři z Prahy, Budějovic, Znojma a Ustí, byli přítomni zástupci úřadů z různých měst a oborů. Za jejich přítomnosti se začala 26. dubna 1702 v osm hodin ráno odklízet země od hrobu blahoslavené Zdislavy a za dvě hodiny se přišlo již na její kamenný hrob. Její tělo tam odpočívalo 450 let. Leželo na holé zemi, na písku; rakev tvořily čtyři postranní kamenné desky a jedna vrchní, jež byla prolomena

dovnitř. Tam spatřili kostru jejího těla. Byla to hlava, čtyři velké kosti rukou a nohou, žebra, zuby a menší kůstky.

Zatím co se daly další přípravy k přenesení těchto ostatků, střežili provisorně přikrytý hrob tři dominikáni, čtyři radní a hejman. O jedné hodině odpoledne pokračovalo se ve slavnosti. Ke hrobu přišlo ve slavném průvodě duchovenstvo v doprovodu světských hodnostářů. Ostatky byly vloženy do menší rakve vykládané dvojím plátnem a zapečetěny osmerým pečetítkem, totiž převora, pod-převora kláštera, starosty města a jiných. Po tomto úkonu byly ostatky nesený za velké slávy ven z kostela. Město bylo vyzdobeno prapory. Za hlaholu zvonů, do něhož se mísily zvuky bubnů a trumpet, doprovázelo veliké množství lidí ostatky kolem náměstí. Bylo pozorovat veliké nadšení, radost a jásot. Po návratu byla schránka postavena před hlavní oltář a vikář zapěl vděčně Bože, chválíme tebe. Pak bylo tělo blahoslavené Zdislavy přeneseno do zvláštní pro ten účel připravené kaple v křížové klášterní chodbě.

Tam jako by v klášterní dominikánské cele dlela blahoslavená Zdislava, očekávajíc hodinu, kdy se bude moci vrátit na bývalé své trvalé místo v nově postaveném kostele. Trvalo to dosti dlouho. Roku 1708 věnovala jí tam hraběnka Fr. R. Kinská stříbrnou lampu a cenný koberec.

V následujících čtyřech letech stavba chrámu tak pokročila, že se již začalo s velikou kupolí. A tu najednou přišlo něco nemilého, nečekaného! Veliký dobrodinec kostela, hrabě pan Frant. Ant. Berka z Dubé, zemřel ve Vídni dne 24. dubna 1706. Na stavbu věnoval již 48.920 zlatých, nepočítaje v to materiál a jeho dovoz. Dne 10. května byl převezen do Jablonného a tam za velké účasti duchovenstva z celého kraje a lidu byl pochován prozatímně v podkostelních kryptách. Později byl jeho hrob upraven. Leží tam dodnes. Šlechtný mecenáš, jako blahoslavená Zdislava, chtěl odpočívat tam, kde si získal nejvíce zásluh. Ty zásluhy o jablonský kostel vděčně uznali jablonští a čeští dominikáni a vůbec celý řád, když totiž na celořádomém shromáždění v Římě roku 1706, několik neděl po jeho smrti, vyslovili mu velké díky uveřejněním jeho jména v řádových aktech a učinili ho účastným všech řádových přímluv. V České provincii bylo nařízeno všem členům kněžím, aby za něho sloužili mši svatou ve výroční den jeho smrti.

Jeho smrt znamenala velikou ránu pro jablonský kostel. Berka nezanechal žádných potomků, jím vymřela tato linie, a tak jablonské panství zdědili příbuzní Nosticové, kteří o pokračování ve stavbě kostela nejevili zájem, ačkoliv jen pod touto podmínkou Jablonné dědili. Tato trapná situace netrvala však dlouho. Panství jablonské zakrátko připadlo v dědictví známé hraběnce Františce Rosalii Kinské, která ve stavbě horlivě pokračovala. Roku 1711 byla dokončena kupole a nahoru upevněn pozlacený kříž, ar. 1713 položila základní kámen k hlavnímu oltáři. Šlechtná dobroditelka těšila se již na blízké svěcení nového velkolepého chrámu, k němuž pozvala pražského arcibiskupa a dala razit za tři tisíce zlatých stříbrné a zlaté mince, jež chtěla při slavnosti posvěcení rozdávat. Nedočkala se však, zemřela 25. ledna roku 1714.

Šlechtná žena byla tato hraběnka Kinská, rozená Berková. Pravá ctitelka a následovnice blahoslavené Zdislavy, jíž se svou dobročinností, podporou chrámu a zbožností tolik podobala. Jejím nákladem u nás v Kremnici ražené pamětní mince se nám dochovaly. Jsou dvojího druhu. Jedny větší s obrazem jejího a na druhé straně s obrazem kostela. Datum 1713. Druhé menší s obrazem kostela a na druhé straně s obrazem jeho patronů sv. Vavřince a blahoslavené Zdislavy, vedle sebe stojících. Kolem je nápis latinský: Sv. Vavřinec a bl. Zdislava, jablonští patroni.

Jablonské panství pak spravoval hrabě Václav Albrecht a zakrátko roku 1718 je od něho koupil hrabě Jan Joachim Pachta, jehož přičiněním a také pomocí jiných dobrodinců byla monumentální stavba kostela dokončena.

Na svátek zakladatele dominikánského řádu 4. srpna 1729 byl kostel slavnostně vysvěcen a započaly se v něm konat bohoslužby. Třicet let se stavěl ten kostel, rostl s mnohými potížemi, ale vyplatily se. Byli nadšeni dominikáni, byli spokojeni všichni dobrodinci. Palácový chrámový sloh, veliká kupole, mohutné pilíře a světlo kostela, to vše bylo něčím novým a mimořádným, co nebylo široko daleko. V těch krásných prostorách se pak rozléhal zpěv kněžských hodiněk dominikánských řeholníků a zpěv písní zbožných věřících. Ale dosud tam někdo scházel. Ta, pro kterou se stavělo,

blahoslavená Zdislava. Nyní již jen zbývalo, aby do chrámu vkročila ona, která téměř třicet let byla uctívána v křížové klášterní chodbě. Její hrobka v kostele na původním místě byla obnovena tak, že z ní vznikla podkostelní kaple, do níž vnikalo světlo z kostela horním otvorem. Nahoře v kostele naproti stál mariánský oltář s překrásnou sochou Panny Marie. Tam do hrobky byly nazpět přeneseny Zdislaviny ostatky z kláštera, a to dne 3. ledna 1731 za velké účasti.

Otvor spojující podkostelní hrobku blahoslavené Zdislavy s kostelem, byl opatřen z bezpečnostních důvodů železným mřížovím, které věnoval rodák jablonský, opat premonstrátského kláštera v Želivě, Daniel Schindler. Splnil tak slib učiněný blahoslavené Zdislavě. Mřížoví bylo ozdobeno obrazy svatého Vavřince, svatého Dominika a blahoslavené Zdislavy. Na mřížoví byly dávány svíce a zapalovány, takže hrob blahoslavené Zdislavy byl stále jakoby živý.

Hrob blahoslavené Zdislavy v této kryptě byl upraven roku 1716. Původní její hrob, totiž podélné kameny, byly po vyzvednutí jejího těla pečlivě chráněny, a nyní byly obezděny jinými kameny zvenčí, takže se nám dochoval skutečně původní hrob naší blahoslavenky. Pískovcový náhrobek, mausoleum, svrchu bylo přikryto deskou a na ni položena podélná skříňka, potažená červeným sametem a ozdobena drahým kovaním. Do ní pak byly přeloženy pozůstatky těla blahoslavené Zdislavy. Kolem dokola bylo rozvěšeno 24 barevných obrázků, připomínajících život a divy blahoslavené Zdislavy.

U hrobu Zdislavina se lidé mnoho modlili, a to jednotlivě i společně. Již v 16. století byly složeny k její cti hodinky, litanie a písně, a pražská konsistoř je schválila.

Konec 17. a začátek 18. století znamenal tedy velmi mnoho nového pro uctívání blahoslavené Zdislavy. Nový klášter, nový kostel, otevření jejího hrobu, vyzvednutí a přenesení jejích ostatků a nové jejich uložení do krypty v novém kostele. Legenda praví, že blahoslavená Zdislava prý pomáhala při stavbě tohoto kostela v 18. století, jako prý pomáhala při stavbě kostela ve století 13. Kapitán Kavka a jeden řeholník slyšeli v noci šramot na stavebním místě, jako by někdo vyprazdňoval vozík naplněný kamením.

Při stavbě se stalo také neštěstí. Jeden dělník se zřítíl se stavby dolů, ale jakoby zázrakem se mu nic vážnějšího nestalo. Tato jeho záchrana byla všeobecně připisována přímluvě blahoslavené Zdislavy. Však byla blahoslavená Zdislava stále vzývána nejen od věřících, ale hlavně od dominikánských řeholníků. Roku 1715 byl zvolen za převora jablonského konventu dne 5. července P. Hadrián Steffl, profesor bohovědy a velký milovník řeholní kázně. Tento převor přikázal jako svatou věc a dal ji zaznamenat do knihy poradců kláštera, aby totiž slavná mše svatá, sloužená v oktávě Obřezání Páně, naporučená od dob převora Hyacinta Maje ke cti bl. Zdislavy, byla sloužena za zvuků trub a bubnů a aby se v tom tak nadále vždy pokračovalo a mše se obětovala ke cti blahoslavené Zdislavy jako zvláštní ochránkyně, aby se u Boha mocně za ně přimlouvala. I když ta hudba se musí zaplatit od konventu.

Jablonský kostel byl zasvěcen v 13. století sv. Vavřinci, a když byl na začátku 18. století přestavěn v nový sloh barokní, byla za spolupatronku přibrána i blahoslavená Zdislava; vždyť hlavně kvůli ní se stavělo. Proto na frontální stěně chrámové byla postavena socha jednak svatého Vavřince, a to na evangelní, na pravé epištolní pak socha blahoslavené Zdislavy, aby bylo tak zřejmo, že svatý Vavřinec a blahoslavená Zdislava jsou „jablonští ochránci“.

Zdislavina pomoc všem, kdož přicházejí k jejímu hrobu.

Přestavba jablonského kostela, otevření hrobu blahoslavené Zdislavy, přenesení jejích ostatků a vše, co s tím souviselo, vzbudilo ještě větší zájem mezi širokými vrstvami věřících o blahoslavenou Zdislavu, k jejíž počtě se to vše dalo. Dominikáni její úctu horlivě podporovali a vždy spoléhali v tísnivých situacích na její přízeň. Za stavby kostela, když všechno kolem dokola bylo rozkopáno a rozděláno a znovu se stavělo, blahoslavená Zdislava měla svůj stánek v klášterním prostředí v nové křížové chodbě či kapli. A tam přicházeli věřící v nemenší míře zrovna tak jako dříve do kostela se

svými radostmi a zvláště bolestmi, v nichž čekali ulehčení mocí Boží na přímluvu blahoslavené Zdislavy.

P. Reginald Braun uvádí v životopise blahoslavené Zdislavy ve IV. dílu druhé části novou řadu vyslyšení, jež se stala na přímluvu blahoslavené Zdislavy. Pojednává o nich na dvaceti stránkách a uvádí jich dohromady čtyřicet pět. Všechny dokazují velkou důvěru a vroucí úctu k blahoslavené Zdislavě u těch, kteří k ní přicházeli, kteří hledali a našli pomoc ve svých strastech, a zároveň připomínají jejich vděčnost za nalezenou pomoc. Poněvadž jsou mezi nimi podobnosti, uvádíme zde jen některá vyslyšení z jejich velikého počtu.

1. Pan Jiří Benedikt Róssler, úředník panství barona Putze v Mimoni, obdržel od Boha na přímluvu blahoslavené Zdislavy ve své nemoci účinnou pomoc i žádoucí uzdravení, jak vysvítá z jeho vlastního svědectví, které doslova zní:

„Já Jiří Benedikt Róssler, t. č. úředník panství barona Putze v Mimoni, tímto vyznávám veřejně a před každým, že jsem roku 1703 měl velké bolesti v lopatkách a v kříži, že jsem ani mnohdy nevěděl, co si počít. Konečně jsem se z vnuknutí Božího pevně rozhodl putovat do Jablonného ke hrobu blahoslavené Zdislavy. Ten úmysl a slib jsem vykonal dne 26. prosince 1703. Putoval jsem tam i se ženou pěšky. V Jablonném jsem se modlil k Bohu a k blahoslavené Panně Marii a přijal svátost pokání a svátost nejsvětější. Vykonav svou pobožnost, vrátil jsem se zase pěšky domů a hned jsem milostí Boží a přímluvou blahoslavené Zdislavy pocítil úlevu a nabyl předešlého zdraví. K lepšímu dosvědčení, že to tak bylo, prosil jsem zdejšího pana faráře, který velmi dobře věděl o mé nemoci, aby se mimo mne též vlastnoručně podepsal a dal svou pečeť.

Dáno v Mimoni dne 23. prosince roku 1705.

L. S. Jiří Benedikt Róssler, vlastní rukou.

Že všechno tak jest, jak pan Jiří Benedikt Róssler uvádí, viděl jsem na vlastní oči a stvrzuji podpisem svého jména a svou pečeť.

Dáno na faře mimoňské dne 23. prosince 1705.

L. S. P. Bohumír Wielkind, farář v Mimoni, vlastní rukou."

2. Roku 1708 dne 26. května obětovala vážená a ctnostná paní Alžběta Bergmanová, měšťanka a pekařka v Jablonném, u hrobu blahoslavené Zdislavy dvě stříbrné oči, připevněné na černé tabulce, a to na znamení, že na přímluvu blahoslavené Zdislavy nabyla opět zdravých očí.

3. Roku 1708 onemocněla náhle malá dceruška pana kapitána Davida Antonína Gerstera zde v Jablonném, jménem Anna Marie, nebezpečnou horečkou. Když ji ale matka pobožně doporučila blahoslavené Zdislavě, děvčátko se brzy potom úplně pozdravilo. Proto dali rodiče připraveni z vděčnosti a na věčnou památku malovaný obrázek u hrobu blahoslavené Zdislavy. (Časem se však ztratil, dnes již ho neznáme.)

4. Roku 1709 obětovala urozená paní Anna Františka Rosalie, hraběnka z Kinských, toho času paní na Jablonném a zvláštní ctitelka naší blahoslavené Zdislavy, dvě stříbrné nohy, a to na věčnou památku za uzdravení svých nohou na přímluvu blahoslavené Zdislavy. - Roku 1710 dne 14. září dala též paní hraběnka připevnit u hrobu naší blahoslavené Zdislavy dvě stříbrná prsa z vděčnosti za uzdravení svých prsou, a to na přímluvu blahoslavené Zdislavy.

5. Roku 1713 měl Jakub Petsch, kandidát dominikánského řádu, mnoho důvodů a příčin, aby poznal a velebil milosrdnou a štědrú ruku Nejvyššího. Byl totiž krátce před vstoupením do: noviciátu zachvácen silnými horečkami a žádným z těch mnohých a rozličných prostředků, jež užíval, nemohl se pozdraviti. Proto se odhodlal - aby ve svém povolání nebyl zdržován - že bude hledati všecku pomoc a útěchu u Boha, a to skrze mocnou přímluvu naší blahoslavené Zdislavy. Navštěvoval tedy vícekrát hrob této naší svěřice a modlil se tam horlivě růženec. A dosáhl záhy úplného zdraví a mohl se věnovat svému povolání. Zimnice se pak nikdy více u něho neobjevila. Písemným svědectvím připsuje své uzdravení jedině Bohu a po Bohu přímluvě blahoslavené Zdislavy.

6. Roku 1717 dne 25. ledna byl stížen velkými bolestmi důst. pan novosvěcenec P. Josef Schindler, narozený v Jablonném. Doporučil se však blahoslavené Zdislavě a byl od nich osvobozen.

Poslal pak z Prahy na poděkování za obdrženou milost překrásný prmiční věnec, aby jím byl ozdoben hrob této svěťice.

7. V roce 1718 dne 12. prosince zavěsila paní Anna Appeltová k věčné památce za obdrženou milost na přímluvu blahoslavené Zdislavy malovaný obraz u hrobu této naší svěťice a dosvědčila, že její čtyři děti v jeden den nebezpečně onemocněly, a krátce potom se opět v jeden den všechny čtyři přímluvou blahoslavené Zdislavy najednou pozdravily.

8. Roku 1719 dne 21. ledna obětovala urozená paní hraběnka Antonie Pachtová, rozená baronka Scheidlerová, voskovou svíci sedmiliberní ke hrobu blahoslavené Zdislavy na poděkování, aby tak splnila slib. Měla totiž šťastný porod a její mladší syn hrabě Arnošt Karel byl od nemoci pozdraven.

9. V témž roce dne 9. února přinesla urozená paní hraběnka Pachtová do Jablonného ke hrobu blahoslavené Zdislavy dvě stříbrné oči, a to jménem paní hraběnky Polixeny Czabelitzké, která byla uzdravena od oční nemoci na mocnou přímluvu blahoslavené Zdislavy a tím takto chtěla projevit svou vděčnost.

10. V roce 1721 seznal zřejmě pan Šimon Hofer, tehda soudce města Jablonného, na sobě i na své ženě Juditě Alžbětě nebeské dobrodiní žádoucího uzdravení mocnou přímluvou naší blahoslavené Zdislavy. Neboť když se byl doporučil naší blahoslavené služebnici Boží, byl zbaven od silných a nebezpečných bolestí hrdla a pak také od skutečné sněti na noze. Jeho paní byla uzdravena od velikých bolestí na ruce. Tyto milosti, obdržené od Boha, dali uzdravení z vděčnosti zvěčniti na obraze zavěšeném u hrobu blahoslavené Zdislavy.

11. Roku 1722 měl veledůstojný pán P. Jiří Schmid, převor dominikánského kláštera v Jablonném, vzácný užitek z uzdravující moci naší matky Zdislavy. Byl totiž skoro úplně oslepl a přitom byl trápen více než čtyřiceti otevřenými ranami na nohách, a žádný lék mu nepřinášel ulehčení. Proto se utíkal se zvláštní důvěrou k naší blahoslavené Zdislavě a obvázal si hedvábím z jejího hrobu krk a nohy. Krátce potom byl uzdraven od obojího zla.

12. Roku 1723 pocítil mocnou přímluvu a zásluhy naší blahoslavené Zdislavy syn pana Bedřicha Vogta z České Lípy, solního úředníka. Trpěl krční hlízou. Užíval hedvábí z hrobu blahoslavené Zdislavy, které si uvázel kolem krku, a proto byl šťastně uzdraven.

13. V témže roce nabyt Jindřich Müller, měšťan a tkadlec v Jablonném, žádoucího zdraví od Boha na přímluvu a zásluhami blahoslavené Zdislavy. Trpěl totiž velikou ranou, a tím velikou bolestí na noze. Byl však od tohoto trápení osvobozen a uzdraven slibem, že půjde každoročně ke sv. zpovědi a ke sv. přijímání ke cti naší blahoslavené služebnice Boží Zdislavy.

14. Marie Frantzová z Jablonného byla čtyři léta trápena všelijakými nemocemi, pak záduchou, takže již skoro ani nemohla dýchat. Jelikož jí žádný pozemský lék nepomáhal, utekla se ve své největší nouzi po Bohu k blahoslavené Zdislavě. Od té chvíle se její stav stále zlepšoval, až se pozdravila úplně. Tuto milost svého uzdravení písemně osvědčila v Jablonném dne 10. května 1724.

15. Neméně měl v témže roce 1724 Jiří Muller, zvoník v Jablonném, vážnou příčinu, aby velebil mocnou přímluvu a zvláštní zásluhy naší blahoslavené Zdislavy. Dvakrát totiž se mu vymkla číška z kloubu, čímž mu byly způsobeny veliké bolesti. Žádoucího však ulehčení a též úplného uzdravení dosáhl tento trpitel zvláštní důvěrou k blahoslavené Zdislavě, k jejíž úctě se zkroušeně vyzpovídal a přistoupil k svatému přijímání.

Blahoslavená Zdislava pomáhala především nejbližším svým ctitelům a prosebníkům z Jablonného-ho a přifařených vesnic. Ale i ze severočeského pohraničí máme zprávy, jako z Rumburka, České Lípy a Mimoně a jiných, které nám dokazují jednak rozšířenou úctu blahoslavené Zdislavy, jednak její pomoc. Konečně se dovídáme o její pomoci ze vzdálených krajů a pak i z ciziny. Tak i ve Slezsku byla známá blahoslavená Zdislava a tamní její ctitelé pocítili její mimořádnou pomoc, jak nás o tom přesvědčuje tento doklad. Dominikánský bratr laik Vavřinec Seefeld z Velkého Hlohova poslal tehdejšímu jablonskému převorovi dopis, který zde uvádíme a který nám říká mnoho.

„Veledůstojný pane převore!

Od srdce přeji všechno dobré. Doufám, že Vaše důstojnost dostala mé psaní a osm florentských skrže posla, který odtud odváděl zpěváka. Zároveň posílám zde mnoho pozdravů od nejdůstojnějšího pána z Falckheimu, zdejšího arcijáhna, a jeho matky, paní z Lanškrounu. Uložili mi přitom, abych Vaší důstojnosti oznámil, jakých milostí obdrželi mnozí zdejší lidé od Boha skrze blahoslavenou matku Zdislavu, a to:

Paní Voršila z Kráckwitzů, manželka p. z Kráckwitzů a na Langen, vrchního úředníka knížectví velkohlohovského, dostala na levé ruce značnou návni kost. Použila proti tomu rozličných prostředků, avšak bez výsledku. Když ta paní ale ruku hedvábím z hrobu blahoslavené Zdislavy se zvláštní důvěrou k této světici obvázála, ihned pocítila úlevu a v několika dnech ona kost úplně a beze stopy zmizela. To mi ona paní též sama vypravovala. Hedvábí, které na rakev se svatými ostatky blahoslavené Zdislavy bylo položeno, obdržela od paní z Lanškrounu.

Dále mi pověděl pan arcijáhen a paní z Lanškrounu, že k nim přišli sem do Hlohova přátelé od Nisy, totiž pan František Troyla s manželkou Marií Františkou, sestrou to paní z Kráckwitzů. Urozený pán z Troyla měl však nebezpečnou krční nemoc, takže nemohl mluvit a jedl jen s obtíží. Když si pak přiložil hedvábí na nemocný krk a vzýval o pomoc blahoslavenou Zdislavu, ihned pocítil zlepšení a potom dosáhl úplného zdraví. Jeho manželka Marie Františka zase trpěla oteklými na těle, od čehož jí žádný lék nepomáhal. Teprve když s důvěrou obvázála nemocná místa a blahoslavenou matku Zdislavu prosila o pomoc, v touž skoro hodinu úplně ozdravěla. Z vděčnosti chtěli obětovati malovaný obraz ke cti blahoslavené Zdislavy. Konečně se rozhodli, že těch osm zlatých poslaných a dva dukáty věnují Vaší důstojnosti, aby se za ně pořídilo něco ke cti blahoslavené Zdislavy.

Taktéž dítě zde za dómem mělo tak pokřivenou páteř, že nemohlo ani seděti, tím méně státi. Když se to ale paní z Lanškrounu dověděla a zároveň byla požádána o nějakou pomoc, učinila ze země z hrobu blahoslavené Zdislavy a tříkrálové vody mast, a té bylo na ubohé dítě použito. Ku podivu mnohých dítě se úplně pozdravilo, i když pak za půl roku zemřelo.

Taktéž jeden muž ve vsi Kwailitzích, odtud jednu míli cesty vzdálené, byl trápen zimnicí. Tu pozbyl, když byl něco ze země z hrobu blahoslavené Zdislavy požil.

Toto všechno jsem musel oznámiti Vaší důstojnosti k větší slávě Boží a blahoslavené matky Zdislavy, když jsem k tomu byl vybídnut od svrchu jmenovaného pana arcijáhna a od paní z Lanškrounu, která zároveň Vaší důstojnost prosí o jeden lot nebo i více hedvábí, ale jen zvicerněného anebo soukaného. Ať je napřed dotýkáno na rakvi s ostatky blahoslavené Zdislavy. Milostivá paní z Lanškrounu má zvláštní radost, když může posloužiti trpícím nouzí a chudým, a horlivě rozšiřuje úctu blahoslavené Zdislavy.

Když by nejvyšší dobrotivý Bůh budoucí své milosti zde uděloval na přímmluvu a skrze zásluhy naší blahoslavené Zdislavy, a já se o tom dověděl, milerád to Vaší důstojnosti oznámím. Poroučím se Vaší důstojnosti a celému konventu, svěřenému Vaší důstojnosti. Všechny srdečně pozdravuji, jakož i všechny milé ctitele blahoslavené Zdislavy. A odporoučím je do milostivé ochrany Boží a do ochrany a přímmluvy naší milostivé matky Marie a naší blahoslavené matky Zdislavy. Sebe pak odporoučím nejponíženěji do svatého mementa a do laskavé vzpomínky a zůstávám Vaší důstojnosti

ve Velkém Hlohově dne 28. října 1721 stálý služebník a orodovník u Boha fr. Vavřinec Seelfeld, Ord. S. P. Dominici, v. r."

I ve vzdálených jižních krajích oslavil Bůh blahoslavenou svou služebnici Zdislavu; i tam udílel na její přímmluvu rozličné milosti. Tak roku 1722 byl pan Antonín Elsner, poddůstojník dělostřelec-tva v Oseku ve Slavonii, zázračně a šťastně uzdraven zásluhami a přímmluvou blahoslavené Zdislavy. Když byl totiž trpěl tři čtvrti roku zimnicí a žádný lék nepomáhal, požil tento nemocný s velkou důvěrou a pobožností něco ze země z hrobu naší blahoslavené Zdislavy, a byl od té hodiny zbaven své trapné nemoci. Že tuto nebeskou milost skutečně obdržel, potvrdil vlastnoručně psaným svědectvím a svou vlastní pečeti.

Téhož roku 1722 dostalo se milosti uzdravení na mocnou přímluvu blahoslavené Zdislavy urozenému pánu z Rebentischu, císařskému komorníku a finančnímu řediteli v Temešváru. Když požil země z hrobu této světice, byl úplně osvobozen a uzdraven od zastaralé a silné zimnice.

Spisovatelé a malíři šíří známost a úctu blahoslavené Zdislavy.

V jednotlivých desetiletích 17. a začátkem 18. století se již o blahoslavené Zdislavě dosti psalo, poněvadž se o ní mezi lidem hodně hovořilo. Barokní spisovatelé neříkají nám o leberské hradní paní v podstatě nic nového, než co o ní napsal na začátku 17. století pražský generální vikář Jiří Berthold z Braitenberku, ale mnohdy zachycují projevy úcty své doby a místa k blahoslavené Zdislavě. A o to nám právě jde. Zdislavské záběry v barokní literatuře jsou důkazem jejího uctívání. Jejím zdůrazňováním a oživováním chtěli vlastenečtí historikové připomenout současníkům vzácný zjev české minulosti, slávu českého rodu a jeho posvěcení.

Blahoslavená Zdislava je u těchto spisovatelů povětšinou uváděna v seznamu českých patronů. Píše o ní P. Albert Chanovský, J. Tanner, J. Grugeius a jiní. Mnozí se o ní rozepisují šíře. Tak Bohuslav Balbín (1621-1688) věnoval blahoslavené Zdislavě dosti pozornosti ve svých knihách, nejvíce v knize *Bohemia sancta*. K jejímu zjevu přilnul opravdu hluboko. Buď již ve svém mládí nebo jako misionář nebo jako profesor navštívil na studijních cestách hrad Lemberk, sídlo blahoslavené Zdislavy - hrad se mu zamlouval - a jablonský klášter a kostel a v něm hrob blahoslavené Zdislavy. Nebyl to ovšem chrám v nynější podobě. Balbín šel do Jablonného jako historik, který si všeho všímál a jako zbožný poutník, který se u hrobu vroucně modlil. Svou návštěvu zvěčnil slovy: „Kolem hrobu blahoslavené Zdislavy je vidět na obrazech mnoho zázraků z dávných dob. Aby tyto obrazy snad nezašly časem, bude dobře je popsat a pak pomocí zbožných dobrodinců je zjasnit novými barvami. Uctil jsem náhrobek této blahoslavené před mnoha lety a bylo mi, jako bych byl zalit zvlášť sladkou zbožností.“ Jeho věty jsou závažné. Svědčí nám o uctívání hrobu Zdislavina, Balbín by nelíbal nějak zanedbaný hrob, svědčí nám o síle té úcty, bylo mu tak dobře v srdci, svědčí nám o početném cyklu zdislavských obrazů, které po Balbínově návštěvě dal opravit vděčný Zdislavě pan Jindřich Henckel kolem roku 1660, jak jsme již slyšeli.

Jméno blahoslavené Zdislavy se dostalo i za hranice českých zemí a byly jí věnovány buď jen zmínky nebo kratší či delší pojednání. Zmiňuje se o ní antverpský kanovník Auber Lemir a pak hlavně dominikánský spisovatelé, jako Rafael Delaminec, snad Jihoslovan (1667), bývalý plzeňský převor, Dominik Maria Marchese, Frant. Ponzi a Bedř. Steill, Italové, Španěl Serafin Tomáš Miguel (1710) a nepodepsaný dominikán pařížský (1680). Všichni zdůrazňovali její kající život, zázraky na jejím hrobě v Jablonném a velkou úctu mezi lidem. Pařížský spisovatel ji chválí jako vzor pro vdané ženy. Tito spisovatelé dominikáni buď byli osobně v Čechách, nebo o ní četli nebo slyšeli od českých dominikánů na všeobecných shromážděních, kam byly několikrát doneseny listinné dokumenty o její úctě a jejích zázracích.

Z této doby pocházejí také tři zajímavé obrazy blahoslavené Zdislavy, jimiž malíři chtěli zvěčnit její dobré skutky a šířit její úctu. Známe obraz olomoucký, obraz ve františkánském klášteře v Dačicích a v kapli pod hradem Lemberkem.

Olomoucký obraz, nyní v dominikánském klášteře u Panny Marie, byl namalován roku 1695 některým dominikánem u svatého Michala. Brzy byla podle něho udělána kopie pro olomoucké sestry dominikánky II. řádu, žijící v klášteře u svaté Kateřiny. Nyní je obraz v témže klášteře, patřícím ale sestrám voršilkám. Na obraze vidíme kolem kříže s rozvětvenou růží a růžencovými tajemstvími mnoho dominikánských světců, ctitelů Mariiných. Mezi nimi je i blahoslavená Zdislava. Stojí dole oblečena v dominikánské roucho, drží v ruku jablonský kostel s klášteřem a dívá se vzhůru ke Kristu. Vedle ní stojí andílek a drží veliký svitek s tímto slovním doprovodem a výkladem k obrazu Zdislavinu:

„Hle, pomocnice sklíčených, uzdravení nemocných, světa div, vznešená matka Zdislava z přeslavného a starobylého rodu hrabat Berků, pohřbena po přesvatém životě v klášteře sv. Vavřince

bratří kazatelů české provincie. V životě i po smrti proslavena zázraky. Jako patronku svého národa uctívají tě věřící, která v Jablonném odpočíváš."

Žádný ze světců a světic na obraze nemá takového slovného zdůraznění jako blahoslavená Zdislava, která je nazývána divem světa, uzdravením nemocných a pomocnicí sklíčených. Obraz byl malován v Olomouci v době, kdy se v Jablonném na jejím hrobě dala přečetná vyslyšení, která byla pak protokolárně zapisována a pak odeslána do Říma. Vidíme také, že blahoslavená Zdislava byla již tehdy vzývána jako národní patronka, a to i na Moravě, ač její hrob byl ve vzdálených severních Čechách. A ještě je zde zdůrazněna malířem jedna stránka života Zdislavina. Totiž její úcta k P. Marii. Světci na obraze růžencovém mají v rukou růži, kterou vidíme i u blahoslavené Zdislavy; je to symbol její lásky k Matce Boží. I ony tituly, dané zde blahoslavené Zdislavě, se téměř shodují s názvy dávanými obyčejně Matce Boží.

Zdislavina moc a důvěra v Matku Spasitelovu je ještě výrazněji znázorněna na obraze ze 17. století na oltáři v kapli blahoslavené Zdislavy pod Lemberkem. Obraz je malován na dřevě. Svým pojetím vyjadřuje církevní nauku o Panně Marii jako Prostřednici všech milostí.

Obraz představuje nejsvětější Trojici, v právo o něco níže je vidět v oblacích P. Marii, rovněž s anděly. Dole pak na levé straně klečí blahoslavená Zdislava před kaplí lemborskou a před ní stojí zástup nemocných a chudých, kteří prosebně hledí k blahoslavené Zdislavě a očekávají od ní pomoci. Blahoslavená Zdislava, Matka chudých, hledí však nahoru k Matce Boží a z úst jí vychází k ní vroucí prosba: *Monstrate esse matrem - Ukaž, že jsi matka!* Panna Maria s otevřenou náručí vysílá zase svou prosbu k Božímu Synu a volá: *Ukaž, že jsi Syn!* A Vykupitel světa, držící kříž, obklopený anděly, držícími ostatní nástroje umučení, se obrací ke svému nebeskému Otci, držícímu v ruce svět, a vysílá prosbu: *Ukaž, že jsi Otec!* Nad Otcem a Synem se vznáší Duch svatý v podobě holubičky.

Jestliže blahoslavená Zdislava pomáhala nemocným, pak jedině mocí Matky Boží a mocí Boží. Všechna pomoc lidstvu vychází z lůna nejsvětější Trojice přes Bohočlověka Ježíše Krista, přes jeho Matku Pannu Marii a mnohdy pak přes svaté, jako je to naznačeno na tomto zdislavsko-mariánském obraze, o němž se již zmiňuje P. Reg. Braun roku 1725 ve své knize a říká o něm, že je podle jeho mínění starý přes sto let.

Podobně s mariánsko-zdislavským motivem je malován obraz, který darovala roku 1709 hraběnka Rosalie Fr. Kinská, rozená Berková, františkánskému klášteři v Dačicích na Moravě. Maloval jej některý dominikánský bratr laik v jablonském klášteře. Vnitřní část je podobna obrazu z kaple pod Lemberkem, část krajová zase obrazům zdislavského cyklu v jablonském kostele. Ve dvaceti čtyřech obrázcích kulatých, umístěných ve dvouramenném kříži, je přemalováno čtyřicet výjevů ze života a zázraků blahoslavené Zdislavy podle obrazů jablonských. Uprostřed pak v elipsovém světlém prostoru je blahoslavená Zdislava klečící se sepjatýma rukama, obrácená vzhůru k Matce Boží v oblacích. Naproti pak Kristus s křížem, nejvýše pak Bůh Otec a nad nimi Duch svatý. Blahoslavená Zdislava klečí mezi hradem Lemberkem a jablonským kostelem a klášteřem. Tento zajímavý obraz dostatečně svědčí o rozšířené úctě blahoslavené Zdislavy u nás. Je to další fáze v přemalování cyklu zdislavského. Z Dačic se dostal záhadnou cestou do Plzně, odkud byl roku 1946 odkoupen, obnoven a umístěn v dominikánském klášteři v Praze.

V době třiceti let, kdy se stavěl nový jablonský kostel (1699-1729), kult blahoslavené Zdislavy tak pokročil, že se již vážně pomýšlelo na její blahorečení. Snad jen velkolepé slavnosti svatořečení blahoslaveného Jana Nepomuckého zastínily a oddálily blahorečení Zdislavino. Na začátku 18. století zaznamenávali kronikáři hlavně v Jablonném pečlivě všechno, co se týkalo blahoslavené Zdislavy.

Tak roku 1720 začal psát dějiny jablonského klášteře a dějiny úcty bl. Zdislavy dominikán P. Hyacint Khinel. Jeho záznamy se staly pak pramenem pro samostatný životopis Zdislavin, který roku 1725 tiskem vydal jablonský dominikán P. Reginald Braun. Knihu napsal na přání četných Zdislaviných ctitelů, připojil k ní malé hodinky k její cti, litanie, hymny a modlitby. Sám se nazývá pokorným chráněncem velké a blažené Boží služebnice. Předmluvu k jeho knížce s věnováním

blahoslavené Zdislavě napsal tehdejší jablonský převor P. Jiří Schmidt. Uvádíme ji zde celou, aby bylo poznat, jak nábožensky a vlastenecky byla blahoslavená Zdislava uctívána jako patronka české země.

„Pokorné věnování. Slavné vyvolence Boží milosti, mocné pomocníci a ochraňující patronce blažené Zdislavě, laskavé matce chudých, horlivé ošetřovatelce vdov a sirotků, převzácné perle české šlechty, obzvláště však proslulého rodu říšských hrabat Berků, slavné patronce, plné útěchy, slavného města Jablonného, ležícího v pohraničí, velké horlitelce o slávu Boží a pravou víru, zvláštní ozdobě posvátného řádu kazatelů, duchovní dceři svatého Otce a slavného patriarchy Dominika, mé nejmilostivější a předobrotivé paní.

Přeblažená patronko, atd. atd. Jako bývají domy velkých knížat a pánů zdobeny vzácnými obrazy a sochami, tak také knihy bývají poznamenávány a ozdobovány jasnými jmény osob, proslavených rodem. To jsou květy, kterými rádi zdobí své dílo, aby je tím více doporučili čtenáři pro jejich krásu a příjemnou vůni.

Přeblažená patronko, slavná Zdislavo! Když jsem si již před delším časem umínil a v mysli pevně stanovil znovu tiskem vydat, uveřejnit a rozšířit knihu o tvém slavném a podivuhodně svatém životě a tvé smrti, cenné před tváří Boží, a to především pro rozšíření větší slávy Boží, pak také k pěstování úcty jeho svatých a vyvolených, neméně ke vzdělání katolíků Kristových a ke zvláštní útěse pravověrných - nemusil jsem se dlouho rozmýšlet, jaké jméno mám předeslat tomuto dílku, aby bylo dobrotivě shlédnuto, aby laskavě bylo uvítáno a přijato od katolického světa, vhodně ozdobeno a okrášleno - jistě ne jiné než Tvé slavné jméno Zdislava, přeblažená patronko. Dobrotivě, pravím, nechť je shlédnuto, laskavě uvítáno a přijato toto dílko, když je mu předesláno tvé slavné jméno, které se v českém jazyku vykládá Sláva zdi, to je čest a sláva pevného města, ležícího v pohraničí Českého království, naší milé vlasti. Vhodně bude ozdobeno toto dílko, bude-li na jeho začátek položeno Tvoje pomocné jméno, které přecho bylo milostivou pomocí strádajícím, vytouženou útěchou a potěšením smutným a malomyslným, spásonosným lékem nemocným a bezpečným útočištěm a pomocí opuštěným. Toto dílko bude dostatečně korunováno a ozdobeno, bude-li mít vpředu Tvoje jméno. Předobrotivá patronko, Zdislavo, přeblažená jsi, poněvadž i Tvoje jméno v kalendáři našeho svatého řádu kazatelů mezi tolika stovkami svatých a blahoslavených je jediné a první, které v první den měsíce ledna po přesvatém jménu Ježíšově a s ním spojeno, jako by otvíralo bránu všem ostatním svatým řádu kazatelů, jako by Zdislava v první den ledna byla první mezi svatými.

Z této a z mnoha jiných příčin, které nyní opomím, abych nezdržoval, jako pokorný chránělec, chtěl a musel jsem toto dílko připojenou nejponíženější listinou co nejvíce povinné úcty Tobě, přeslavná patronko, přeblažená Zdislavo, připsat a věnovat a k Tvým svatým nohám položit, nikterak nepochybuje, že bude tím snáze přijato, ponese-li tvé slavné jméno a jím nejmilostivěji ozářeno na světlo vyjde.

Pročež, o přeblažená Zdislavo, pohlédni milostivými očima na tuto nejmenší oběť a dej, aby ona zároveň se svým nehodným autorem nebyla zamítnuta před tvým přelaskavým pohledem, jenž se jak snažně, tak ustavičně odporoučí a až do smrti se touží odporoučet ve vší pokoře Tvé nebeské ochraně a přízni.

Vždycky skládající naději v Tvou nebeskou milostivost a pomoc, nehodný chránělec, P. Fr. Jiří Schmidt O. P., toho času jablonský převor."

Tato věnovací předmluva je opravdu bohatá obsahem i slovy. Vytušíme z ní velikou a nelíčenou lásku jablonského dominikána k blahoslavené Zdislavě. Víme již, že byl na její přimluvu uzdraven od nemoci. Nemůže se dosti proto nasytit sladkosti jejího jména, znovu a znovu je vychutnává, prožívá a vykládá. Zdislava, toť pro něj sláva zdi, sláva něčeho pevného a krásného. I na Bickartově rytince, představující blahoslavenou Zdislavu, která je jako titulní obrázek této knížky, jest její jméno vykládáno podobně. Stojí tam v latinském znění: „Jež je stavitelkou staré, bude nyní slávou zdi nové, Zdislava, zářící divy, štedrá dobrotami." To je vysvětlení k obrázku, na němž vidíme bývalý kostel jablonský v ruce Zdislavině, nový pak v pozadí, v jehož kupoli se rozzařuje svatozář kolem Zdislavině hlavy. Je opravdu slávou nové zdi, nového kostela.

Spisek P. Reginalda Brauna s touto Schmidtovou předmluvou je cenný mimo jiné i proto, že je to první samostatné vydání životopisu blahoslavené Zdislavy. Na konci prvního dílu své práce uvádí P. Reginald prameny, odkud čerpal. Nařiká si, že ty nejstarší byly zničeny ohněm (v Jablonném často hořelo); ostatní čerpal z autentických autorů a z vlastního poznání. „Z viděného, z vlastní zkušenosti a z hodnověrného podání.“ Nakonec pak uvádí spisovatele, kteří psali o blahoslavené Zdislavě: Marchesiho, Pontana, Jana Tannera, Alberta Chanovského, Balbína, Delaminece, Steila a Jana Ebermana. Za toto dílo jsme tomuto nadšenému ctiteli Zdislavinu velmi povděční. Svědčí o zesílení literární činnosti o lemberské paní svatého života.

Portugalský dominikán P. Manuel z Limy vydal v Lisaboně čtyřsvazkové dílo o životech svatých dominikánského řádu, kde v prvním díle na den prvního ledna píše také o blahoslavené Zdislavě, o jejím hrobě, proslaveném zázraky, o její pomoci nemocným, jak je uctívána jako světice v celé české provincii. Tehdy většinou všichni životopisci popisují její život v den 1. ledna, kdy podle tradice zemřela. V Jablonném se její svátek slavil vždycky na začátku ledna, a to s velikou slávou, i když ještě nebyla prohlášena blahoslavenou. Její jméno, tolik vychválené P. Reginaldem Braunem, dávali si mnozí na křtu svatém. Tak můžeme číst v matrikách jablonských co chvíli, že tamní kněží křtili na jméno Zdislava.

Kult blahoslavené Zdislavy stále rostl, její ctnosti byly životopisci porůznu ustavičně připomínány, jako u augustiniána Táborského nebo Jana Karla Rohna. Jablonští dominikáni se znovu pokusili o církevní schválení a potvrzení této úcty.

Roku 1777 byl zvolen za podpěvora jablonského P. Václav Chmel, a ten si vzal za úkol, aby se uspíšilo blahořečení ctihodné Zdislavy, jejíž posvátné ostatky se v kostele přes pět set let uchovávají a jsou od zbožného lidu uctívány. Pracoval asi velmi horlivě a důkladně. Všechna akta, týkající se blahořečení, byla poslána českému provinciálovi P. Ignáci Swieteczkému; ten je vzal s sebou do Říma na generální řádové shromáždění, které se tam toho roku konalo. Česká provincie na tom shromáždění žádala v devíti bodech také o blahořečení Zdislavino, „jehož akta byla poslána do Říma již roku 1732 nebo 1733“. Kronikář jablonský připsal na konci svého zápisu o úsilí blahořečení toto: „Dej Bůh, aby blahořečení následovalo co nejdříve k zadostiučinění zbožným přáním ctitelů jmenované blažené Zdislavy!“

Ale co následovalo vbrzku? Roku 1788 dne 11. května na hod Boží svatodušní odpoledne o půl čtvrté hodině, kdy se v kostele zpívaly nešpory, vypukl ve městě oheň, který v několika hodinách zničil téměř celé město a zachvátil i dominikánský klášter a kostel. A to byla právě doba, kdy Josef II. rušil na všech stranách kláštery. Tak téhož roku na podzim byl zrušen dominikánský klášter v Jablonném, řeholníci, strážci hrobu blahoslavené Zdislavy, rozpuštěni, a kostel a část kláštera odevzdány světským kněžím. Z posledních dominikánů tam zemřel r. 1807 P. Konrád Ďamasco, apoštolský muž, a roku 1813 P. Honorius Kraus. Tehdejší dominikáni a ctitelé blahoslavené Zdislavy nedočkali se jejího povýšení na oltář.

Bývalá hradní paní a matka chudých povýšena na oltář.

Blahořečení ctihodné Zdislavy se uskutečnilo až na začátku 20. století. Vzdálenou přípravou k němu byla snaha litoměřického biskupa Augustina Bartoloměje Hilleho, který se roku 1850 obrátil do Říma na dominikánského velmistra P. Vincence Ajella s prosbou, aby se ujal procesu blahořečení Zdislavina u kongregace obřadů. Nevíme však, co bylo v celé záležitosti uděláno.

Po čtyřiceti pěti letech nastala chvíle, kdy bylo rázně přikročeno k dlouho se vlekoucí věci a záležitost byla vzata do pevných rukou. Jablonský děkan Josef Tschörch, hned po svém uvedení v úřad, pustil se do práce s největší horlivostí. Dne 4. října 1895 se obrátil na litoměřického biskupa J. Schóbla z řádu křížovníků, aby se ujal procesu blahořečení lemberské paní, která má hrob v jeho diecési. Jeho návrh byl přijat a snahy podporovány. Sám ovšem dělal pro beatifikaci velmi mnoho. Velmi často promlouval o blahoslavené Zdislavě a úctu k ní budil a oživoval i knížkou, kterou vydal

roku 1902. Jablonští věřící a poutníci z daleka ctí blahoslavenou Zdislavu jako mocnou přímluv-kyni. Velmi často se modlívali u jejího hrobu, dávali na mši svatou k její cti a přáli si ji mít u jejího hrobu, zdobili její hrob svíčkami, květinami, dávali na její hrob rozmanité roušky s přesvědčením, že pomáhají od nemocí, a kolem 1. ledna se zúčastňovali její oslavy, a to mší svatou dopoledne a odpoledne litaniami u jejího oltáře. Blahoslavená Zdislava byla uctívána jako patronka farnosti a jako patronka města.

Byl tedy zaveden diecéšní proces pro její blahořečení. Farní úřad v Jablonném sestavil seznam těch věřících, kteří přísahou stvrdili, že obdrželi od Boha na přímluvu blahoslavené Zdislavy rozličné milosti. Některé případy zde uvádíme.

1. Františka Wittigová, rozená v Jablonném r. 1832, vypovídala: Důstojníci z Německa, kteří bydleli u posledního dominikánského faráře Damasco v Jablonném, si stěžovali, že jim doma onemocněly děti. Na radu pana faráře doporučili děti blahoslavené Zdislavě, a v několika dnech dostali psaní, v nichž jim jejich manželky s podivem zvěstují, že se děti najednou pozdravily. Důstojníci na poděkování obětovali dvě veliké svíce ke cti blahoslavené Zdislavy.

Na patě hory, kde stojí zámek Lemberk, je studně Zdislavina. Vodou z té studně si natírají mnozí oči, a můj švagr Antonín Máj říkával, že této vodě děkuje za zdraví svých očí.

Farář Josef Kašper, nyní již mrtvý, byl kdysi nemocen, a má teta Anna Wittigová ho obsluhovala. Jisté noci prosil, aby mu předříkávali modlitbičku k blahoslavené Zdislavě a slíbil, že první mši svatou* bude sloužiti u oltáře blahoslavené Zdislavy. A skutečně i tenkrát se uzdravil. Má sestra Vilemína Wittigová utišila silnou bolest v uších tím, že přikládala na bolavé místo žem z hrobu blahoslavené Zdislavy.

2. Augustin Majer, narozený roku 1852 v Jablonném, rolník a tkadlec, vypovídal: Starší má sestra říkávala, že musela přinésti mé matce, která měla zimnici, vodu ze studně blahoslavené Zdislavy, vodou tou že se omyla, a byla zdráva. Proto matka nás děti častěji brávala k oné studni a tam jsme se modlili růženec.

3. Farář v Jablonném Josef Tschórch dosvědčil: V čas cholery, asi po válce roku 1866, lidé se všeobecně utíkali k blahoslavené Zdislavě. Průvodem se šlo k její studni. Je pamětihodno, že se všeobecně věří, že obyvatelé Jablonného její přímluvou byli od cholery uchráněni. Skutečnost jest, že v nejbližším okolí mnoho lidí dostalo cholera, v Jablonném však nikdo ne onemocněl. - Vody ze studně užívají věřící veskrze proti nemocem hrdla a očí. - Znáám velice mnoho případů, že lidé beznadějně nemocní, když jiné pomoci neměli, utíkali se k blahoslavené Zdislavě, užívali vody ze studně této světičky, a pozdravili se. Na příklad Františka Petzoldová v Jablonném, teta mé hospodyně Marie Petzoldové, byla takový mrzák, že musela chodit o berlích, a pozdravila se. Jistá paní z Mariánského údolí byla náhle v noci osvobozena od dlouholeté krční nemoci, která se zevně jevila jako nádor.

4. Anna Wotůčková, vdova čtyřiašedesát let stará, vypovídala: Její otec měl bolavé oči, a proto se obrátil s důvěrou k blahoslavené Zdislavě. Na její svátek zvlášť chodil k její studni, tam se modlil a myl, a byl uzdraven.

5. Marie Kóhlerová, vdaná, mající šestapadesát let, v Jablonném, vypovídá: V mém mládí, když mi bylo dvacet nebo dvaadvacet let, bylo mi ukázáno dítě jménem Regina. Přišlo na svět slepé. Jeho matka si proto u mne mnoho naříkala. Samá jsem to dítě viděla. Užívali všech možných prostředků, ale vše nadarmo. „Obstarali jsme tedy“ - tak vypravovala matka - „vodu ze studně Zdislaviny u Lemberka. Namočili jsme v této vodě čisté plátno, to jsme kladli na dítě a vzývali jsme přitom světičky o přímluvu. Dítě se brzy uzdravilo a mělo oči úplně zdravé a normální. Děvče to vychodilo školu a nyní je provdané.“

6. V prosebných listech svatému Otci o blahořečení služebnice Boží připomínají mnozí rozličné milosti obdržené prostřednictvím bl. Zdislavy. Hrabě František Clam-Gallas napsal: „Já sám tuto Zdislavu ctím jako blahoslavenou. Světnice, kdysi obývané na mém hradě blahoslavenou Zdislavou, uchovávám v úctě, a přímluvě této blahoslavené musím co nejvděčněji připsat uzdravení svého dítěte.“ Z vděčnosti věnovala paní Hraběnka Clam-Gallasová padesát zlatých na výlohy spojené s blahořečením Zdislaviny.

7. Děkan a vikář ze Semil Jan Štajnygr ve své žádosti napsal: „Její účinnou moc u Boha jsem zakusil. Poněvadž můj farní kostel v Semilech byl malý a nedostačující, bylo třeba postavit nový. Avšak tomuto dobrému dílu, aniž se čekalo, povstaly veliké překážky. Minulého roku (1901) modlil jsem se u hrobu blahoslavené Zdislavy v jablonském kostele a vyprošoval jsem si její pomoc především pro nový kostel, potřebný v Semilech, a to s celou důvěrou. A učinil jsem také slib, že jí postavím oltář v novém kostele k její cti a že budu její úctu šířit slovem i perem ve své farnosti a v celém Českém království. - Naplněn velkou útěchou a políbiv uctivě hrob blahoslavené Zdislavy, vrátil jsem se domů. A v nejbližší poradě o novém kostele v Semilech, která se konala před městskou radou, shledal jsem podivuhodnou změnu smýšlení. Všichni totiž souhlasili, aby se kostel stavěl, a to co nejdříve, poněvadž si to všichni farníci tak vřele přejí. A tu změnu smýšlení musím připisati přímělu blahoslavené Zdislavy.“

Z dominikánského řádu byl jmenován pro tuto záležitost vicepostulátor P. Benedikt Kunderát, profesor bohovědy na řádovém učilišti. Po čtyři léta, od roku 1896 až do roku 1900, neúnavně pracoval, aby splnil svůj úkol, totiž aby přesnými a hodnověrnými doklady ukázal, že ctihodná Zdislava byla od své smrti roku 1252 v každém ze sedmi uplynulých století nepřetržitě ctěna jako žena svatá. To vše vyžadovalo vytrvalé práce. P. Benedikt jezdil a prohlédl všechny hlavní archivy, jako v Jablonném, v Praze, v Brně, v Olomouci, ve Vídni a jinde. Z ciziny si dal poslat důležité listiny, folianty, jako z Mnichova a Vratislavi. Prohlížel obrazy, sochy, rytinky, mince, životopisy svatých, modlitby a písně. V této práci mu pomáhali odborníci z laiků a kněžstva. S biskupskou konsistoří litoměřickou v čele s p. biskupem měl o této záležitosti celkem na osmasedmdesát porad, v kterých předkládal své nálezy.

Práce byly korunovány kladným výsledkem, a tak mohl být diecéšní proces ukončen a veškerý důkazový materiál poslán do Říma ke konečnému řízení a rozhodnutí. Stalo se tak v září roku 1900. O zdařilém výsledku dlouholetého zkoumání byla uvědomena česká veřejnost. Arcibiskupové, biskupové, bohovědné fakulty, učiliště, ústavy a řády, jednotlivé děkanáty, význační jednotlivci a město Jablonné byly požádány, aby připojili své přání brzkého blahorečení ctihodné Zdislavy.

Pražský arcibiskup kardinál Leo Skrbenský ve svém přípisě žádal o potvrzení úcty blahoslavené Zdislavy, aby tak věřícímu lidu byla v ní dána nová patronka a nebeská příměluvkyně, která by chránila jeho víru. Církev katolická je v Českém království těžce stíhána, věřící potřebují co nejvíce příměluvců u Boha, proto doufá v kladné rozhodnutí. Žádost je datována v Praze 8. prosince 1902. Olomoucký arcibiskup Theodor Kohn psal r. 1903 v listě žádajícím o její blahorečení: Abychom v ní měli bezpečný příklad života více svatého a mocnou příměluvkyni na nebesích, v těchto dobách tak potřebnou. Brněnský biskup Frant. Salesius Bauer zdůraznil ve své prosbě, že se v jeho diecési blahoslavená Zdislava narodila a že diecesáni budou v ní mít význačný příklad křesťanského života a dobrotivou orodovnici u Boha. Českobudějovický biskup Martin Josef Říha poukázal na značnou nepřízeň vůči Církvi sv. a na potřebu nové patronky před trůnem Božím pro věřící český lid. Litoměřický biskup M. J. Schöbl, iniciátor procesu, se přimlouval za blahorečení ctihodné Zdislavy, tolik uctívané v jeho diecési, hlavně v Jablonném, kde je pochována, a to pro větší slávu Boží a rozmach zbožnosti lidu a kněží. Kapitulní vikář královéhradecký viděl v uskutečnění oslavení blahoslavené Zdislavy veliký duchovní prospěch pro český lid.

A tak podobně v každé z těchto třiatřiceti žádostí o beatifikaci české ženy Zdislavy je vyjádřen od žádosti a naznačeny účinky, které s sebou přinese pro český lid úřední uznání její úcty. Jménem svých biskupů žádali takto o blahorečení všichni věřící českých zemí. A nejenom že žádali svatou, Stolici; modlili se k Bohu za uskutečnění tak významné události v českých duchovních dějinách.

V Římě byly všechny spisy a doklady, týkající se nepřetržitě úcty ctěné Zdislavy, důkladně a dlouho zkoumány v mnoha poradách, až konečně byly uznány za dostatečné a schváleny dne 27. srpna 1907 posv. kongregací obřadů za předsednictví kardinála Josefa Vivese y Tuto a odevzdány ke konečnému potvrzení papeži Piu X. Ten následujícího dne 28. srpna 1907 dokumenty podepsal, úctu ctihodné Zdislavě oficiálně schválil, jinými slovy touto cestou služebnici Boží Zdislavu blahorečil. Ctihodná Zdislava byla vřazena do počtu blahoslavených.

Toto blahořečení české ženy bylo radostně přijato a oslaveno jednak v Římě, v celém dominikánském řádě, na Moravě a v Cechách, a hlavně v litoměřické diecési, která v ní pozdravila první svou blahoslavenku a zároveň patronku. Posv. kongregace schválila pak za půl roku poté 11. února 1908 církevní kněžské hodinky a mši svatou ke cti blahoslavené Zdislavy a ustanovila její svátek v našich zemích na den 30. května.

Od toho roku se slaví její svátek a Církev svatá ho' ohlašuje - aspoň v dominikánském řádě na celém světě - když den před tím ráno v chóru čte v martyrologiu, v kalendáři svatých, tato slova: „V Jablonném v Cechách blahoslavené Zdislavy Berkovny, vznešené kněžny, která od blahoslaveného Česlava oblečena rouchem řádu svatého Otce Dominika, vynikala hlubokou modlitbou, pokáním a skutky lásky v životě a po smrti se zaskvěla pověstí zázraků.“ Nešporami pak začíná její oslava, která se cele rozvine ve svátek samý v kněžských hodinkách, modlitbách a při mši svaté.

„Chvalme Boha našeho o slavnosti svaté Zdislavy!“ zní úvodní a ústřední výzva toho dne k dalším chválám Božím a Zdislaviným, které se skládají ze žalmů, krásných antifon, životopisu blahoslavenky a výkladu evangelia majícího vztah k oslavované ženě. Její oslava vrcholí při mši svaté, v jejíž přípravné části jsou zdůrazňovány Zdislaviny ctnosti. Jsou krásně a hutně naznačeny ve sváteční modlitbě, která se ten den říká celkem sedmkrát. Vynikala především ctností víry, kterou se ustavičně nořila v modlitbě v Boha, a ctností lásky, kterou bez ustání pečovala o bližní. Toho je i nám nejvíce třeba, proto o to prosíme Boha pro její zásluhy na její svátek. Vděčným. „Tebe, Boha, chválíme“ a radostným „Velebí duše má Hospodina“, děkujeme Bohu, že dal našemu národu tak krásný vzor křesťanského horlivého života, který vyrostl uprostřed nás, aby na prvním místě nám svítil, vedl nás a povzbuzoval k dokonalému životu.

Vzor trojího stavu životního je oslavován v blahoslavené Zdislavě, jak se výslovně praví v beatifikačním dekretu. Splnila dokonale povinnosti dcery vůči rodičům, povinnosti manželky vůči muži a povinnosti matky vůči dětem. To bylo poslání blahoslavené Zdislavy za jejího života, a to je smysl a důvod, proč o ní píšeme a proč ji oslavujeme. Bůh skrze ni mluví i dnes našemu lidu a skrze ni i dnes činí divy, když dává světlo a milost bloudícím duším a zdraví a sílu nemocným tělům.

Roku 1947 jsme slavili čtyřicáté výročí Zdislavina blahořečení. Její úcta za tu dobu se značně rozrostla, hlavně v posledních letech. Jablonský klášter s chrámem a jejím hrobem byl odevzdán opět roku 1945 původním jeho obyvatelům a strážcům, kněžím řádu svatého Dominika, a stává se více a více poutním místem věřících Cechů. Při svém putování českými zeměmi zastavil se u jejího hrobu ve velkolepém jablonském chrámu i svatý Vojtěch. Každoročně kolem jejího svátku 30. května putují k ní její ctitelé. Je přáním všech, aby blahoslavená Zdislava spolu se svou současnicí blahoslavenou Anežkou byla co nejdříve prohlášena za svatou. Jí svatořečení již nic nepřidá, ale prospěje nám, když si pak ještě více připomeneme její slavný život před Bohem a půjdeme za ní.

Tak to vyjádřil a slíbil jménem československých věřících žen a vůbec celého národa vyšehradský kanovník Msgr. Dr. Ant. Stříž, když při slavné pouti u jejího okrášleného a osvětleného hrobu pronesl tuto modlitbu a příslib:

„Blahoslavená Zdislavo, zářivá perlo, zasazená do věnce českých hor, bělostný květe, vyrostlý z našeho národa, chloubou našich zbožných předků, odlesku nebeské krásy!

Bůh tě dal našemu národu a vyzdobil tě překrásnými vlohami ctností, které jsi ve své duši od útlého mládí pěstovala. Živá víra, vroucí láska k Bohu, horoucí zbožnost, liliová čistota ozdobily tvé dětství i tvá dívčí léta. Svou oddaností Inula jsi k manželovi, s nímž tě Bůh spojil. Pečlivě jsi vychovávala Bohu své děti, vštěpujíc jim pravé křesťanské ctnosti. Nedala ses zlákatí výhodami, které ti nabízel svět, a vidouc v chudých a trpících své bratry a sestry, věnovala jsi jim své služby, své síly, své jmění, sama žijíc skromně a v odříkání. Snažila ses mateřsky o zušlechtění a povznesení svěřeného lidu, a jako důkaz své obětovné lásky zanechala jsi budoucím pokolením útulky křesťanského milosrdenství a chrám, aby se z něho rozlévaly milosti do celého kraje.

Blažená Zdislavo! Lid, který zakoušel štědrých dobrodiní tvého mateřského srdce, byl si vědom, že tvou smrtí se neskončila tvá požehnaná činnost a že za odměnu tvého svatého života Bůh ti dal i na věčnosti moc, abys u jeho trůnu vymáhala nová a ještě větší dobrodiní, a proto důvěrně se obraceli naši předkové na tebe ve svých potřebách a tísních, a nebyli zklamáni. Pověst o tvé divotvorné moci pronikla i k jiným křesťanským národům a velebili tvé jméno, tvé ctnosti, tvé zásluhy.

Blažená Zdislavo, vznešená kněžno a matko naše! Viz nás zde, jak k tobě dnes přicházíme, abychom tě uctili, abychom ti projevili svou vděčnost, oddanost a lásku. Slyš zvuky své rodné řeči, slyš hlasy těch, kteří jsou ti rodem nejbližší!

Uznáváme, že se ti v minulých dobách nedostávalo od nás úcty, jaká tobě příslušela. Litujeme, že mnozí v tvém národě ani tvého jména neznali a tvůj stánek zůstával opuštěn a zapomenut od těch, kteří přede všemi byli povinni tebe uctívat jakožto svou dobrotivou matku a ochránkyni. Ale, blažená Zdislavo, ty jsi dovedla na zemi odpouštět křivdy, i nemůžeš ani nyní uzavřít své srdce, když pokorně přicházíme odprosit tě za tuto neblahou netečnost a nevšímavost.

Viz nás zde shromážděné před tělesnou schránkou své oslavené duše, a shlédni vlídně na projev úcty a oddanosti, který ti přinášíme jménem celého národa. Byla to jistě tvá přímluva, která spolu s přímluvou ostatních našich svatých patronů nám umožnila, abychom byli vysvobozeni z moci nepřátelské a mohli se v míru a svobodě shromáždit v této tvé svatyni.

Přicházíme k tobě se slibem, že chceme od nynějška viděti v tobě zářivý vzor ctností, že chceme k tobě upřímnou láskou lnouti, úctu k tobě šířiti v našich rodinách a osadách a že se přičiníme, abychom svůj život zařídili podle tvého jasného vzoru, a tím tobě činili radost.

V důvěře pak, že ty, dobrá kněžno a naše matko, přijímáš v láskyplném usmíření tyto naše úmysly, přednášíme ti prosby o pomoc, bez které bychom tyto úmysly nemohli uskutečnit. A čím také bychom mohli lépe vyznati svou víru ve tvou slávu a důvěru ve tvou moc u Boha, nežli tím, že se této tvé dobroty a moci budeme dovolávati? Vždyť sám Bůh, podivuhodný ve svých svatých, nás vybízí, abychom se na jeho vyvolené s důvěrou obraceli, a tím těžili z dobroty a moci, kterou je vyznamenal.

Zač tě máme prositi, mocná naše přímluvkyně a zástíto? Tolik potřeb a zájmů máme na srdci - a nepochybujeme, že jsou to i tvoje zájmy. Nahlédni do našich srdcí a čti v nich! Vidíš tam tolik tužeb, které vyvolávají potřeby naše osobní i rodinné, potřeby celého národa!"

PRAMENY A LITERATURA

Akta beatifikačního procesu blahoslavené Zdislavy, Řím, 1907.

Beran Dr. Josef: Blahoslavená Zdislava - příbuzná „Dalimilova"? Časopis společnosti přátel starožitností českých. XLVI. 1938.

Birnbaumová Alžběta: Zeny doby přemyslovské. Svazky úvah a studií. Číslo 17. Praha 1940.

Blašíek O. J. - P. J. M. Preiss: Dominikánský kostel svatého Vavřince v Jablonném. Šámal: Zobrazování blahoslavené Zdislavy. Edice Krystal, Olomouc 1948.

Braun P. Reginald O. P.: Schutz und gnadenvolles Heiligthum der löblichen Boemischen Granitz-Stadt Jahbel, das ist Wunderbarlich Seeliger Lebens - Wandel und Kostbarer Todt der Seeligen Zdislavae. Cölln 1725.

Časopis Růže dominikánská. Roč. 2. 10. 21. 22. 23. 24. 30. 41. 43. 51. 52. 54. 55. 56. 57.

Dalimilova kronika. Novým jazykem přepsal V. Flajšhans. Praha 1920.

Dlouhá Běla: Devítidenní pobožnost k blahoslavené Zdislavě Berkovně. Vydal III. řád sv. Dominika v Praze 1940.

Dominikánky ss. v Repčíně: Blahoslavená Zdislava, první česká světice z řádu dominikánského. Pamětní spis řádu kazatelského, Praha 1916.

Drož MUDr. Bedřich: Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě. 1903.

- Dunbar Agnes B. C.: A Dictionary of Saintly Women. London 1905.
- Eckert Fr. Církev vítězná. Praha 1892.
- Ganay M. C.: Les Bienheureuses Dominicaines, 1190-1577. D' après des documentes inédites, Paris, 1913.
- Ihamburger W. MUDr: Medicinische Topografie und Geschichte der ... Herrschaft Lámberg und der ... Stadt Gabel. Prag 1837.
- Chronica domus Sarensis. Vydání Roepellovo. Breslau 1854.
- ° Kalista Zdeněk: Blahoslavená Zdislava. Dominikánská edice Krystal, Olomouc 1941.
- Kalista Zdeněk: Blahoslavená Zdislava. Na hlubinu XVI, 1941.
- Kašpar Václav: České nebe. Vilímek, Praha 1939.
- Kratochvil P. Aug.: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Velkomeziříčský okres. Brno 1907.
- Kulda Beneš Method: Legendy. Životopisy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Měsíc leden. V Praze 1894.
- Neumann Doc. Dr. Aug.: Římské zprávy o českých dominikánech. Praha 1933.
- Novotný Václav: České dějiny.
- Otýpka Karel: O Přibyslavě, sestře svatého Václava, Praha 1942.
- Pinkava Viktor: Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lámberg in Böhmen. Gabel 1897.
- Pinkava Viktor: Blahoslavená Zdislava z Lemberka. Časopis katolického duchovenstva. 1908.
- Sallmann Joan, Dechant: Festschrift zum 200jáhr. Jubiläum der Dekanalkirche zum hl. Laurentius in D. Gabel. Warnsdorf 1929.
- Sedláček August: Hrady, zámky a tvrze království Českého. V Praze 1895. Díl X.
- Semilský Jan St.: Žďár a blahoslavená Zdislava. Katol. listy 1903, č. 309, 313, 314.
- Schlössinger Fr. W. O. P.: Leben und Verehrung der sel. Zdislava. Warnsdorf 1908.
- Schlössinger P. W. O. P.: Die sel. Zdislava. Dominikaner-Tertiarin. Verlag E. Schlusche, Lobnik 1936.
- Soukup P. Em.: Blahoslavená Zdislava Berkovna. Laický apoštolát. Vítězové, Olomouc, 1934.
- Svatoš Ambrož M. O. P.: Blahoslavená Zdislava. Jablonné v Podještědí, 1948.
- Svobodová Nina: Plamen milosrdenství. Hra o blahoslavené Zdislavě z Berků. Plzeň, 1937.
- Simák J. V.: Co ví a neví kritická historie o bl. Zdislavě. Časopis Bezděz IX. 1938. t
- Taurisano P. Innocenzo dei Pred.: La B. Zedislava dei Berka. Firenze, 1909.
- Tschórch J.: Die selige Zdislava in ihrem Leben und Wirken nach alten Urkunden zusammengestellt. D. Gabel 1902. »
- Vrátný P. Fr. Bartoloměj O. P.: Život blahoslavené Zdislavy z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Cechách. V Praze 1908.
- Woroniccki O. Jacek: Sw. Jacek Odrowaz. Katowice 1947.
- Woroniccki O. Jacek: Blogostawiony Czeslaw Dominika-nin. Opole 1947.
- Wostry Wilhelm: Die selige Zdislava von Gabel. Die Quellen ihrer Geschichte und ihrer Legende. Pojednání ve sborníku: D. Gabel in tausendjähriger Vergangenheit. D. Gabel 1926.
- Žák Frant T. J. Blahoslavená Zdislava. Verše. Životů svatých č. 9. V Praze 1910.

SEZNAM PÍSNÍ KE CTI BLAHOSLAVENÉ ZDISLAVY

- Rozplesej se, Moravěnkó, raduj se s ní, země česká... Hymnus ke cti blahoslavené Zdislavy v malých hodinkách bl. Zd. od Frant. Záka T. J. Autor nápěvu neudán. Praha 1908.
- Gentis bohemiae gloriam ... Hymnus ke cti blahoslavené Zdislavy. Autor Blasius Verghetti. Roma 1908.
- Bože velký, svatý, silný ... Chvalozpěv ke cti blahoslavené Zdislavy. Autor textu E. S. Autor nápěvu neudán. Slova a nápěv viz v časopise Růže dominikánská roč. 22, 1909.
- Chválu Bohu vroucí vzdejme ... Chvalozpěv ke cti blahoslavené Zdislavy. Nápěv a slova uveřejněny v časopise Růže dominikánská roč. 22, 1909. Autoři neuvedeni.

Když vířil boj a Církev když se chvěla ... Píseň k svatým řádu dominikánského. Slova P. Silvestra M. Braitto, nápěv Vojtěcha Říhovského. Druhé vydání, Olomouc, Dominikáni, 1925.

Zdislavo, tvé světlo jasné v Čechách nikdy neuhasne ... Slova Jos. Pospíšila, nápěv Jos. B. Foerstra. Ve sbírce písní k svatým patronům českým. Vydal G. Franci v Praze 1932.

Dej, před své slávy věčným majestátem ... Mešní píseň o bl. Jioslavené Zdislavě. Slova Běly Dlouhé, nápěv O. A. Tichého, ředitele kůru u sv. Víta. V Devítidenní pobožnosti k blahoslavené Zdislavě. Praha 1941.

Zdislavo, ty z Moravěnky do Cech přesazená růže ... Poutní píseň o blahoslavené Zdislavě. Slova Běly Dlouhé, nápěv O. A. Tichého. V Devítidenní pobožnosti. Praha 1941.

St. Zdislava zu Ehren nun unser Lob erschall'... Slova a nápěv P. Viléma Schlossingra O. P. Něm. zpěvník diecése litoměřické.

Zdislavo, hvězdo ctnostmi se skvoucí... Slova Dr. Čeňka

Tomáška, nápěv Dr. Emila Hradeckého. Vydal r. 1946 Svaž katolických žen a dívek v Praze II, Voršilská ulice č. 5.

Hle, pomocnice sklíčených, uzdravení nemocných ... Res-ponsorium ke cti blahoslavené Zdislavy. Nápěv na slova starobylého textu složil P. K. Kudr v Praze r. 1947. V rukopise.

SEZNAM OBRAZŮ A SOCH BL. ZDISLAVY .

Boleslav Stará. V ambitech mariánského kostela obraz blahoslavené Zdislavy od Ant. Bukolského 1937.

Bojkovice u Uh. Brodu. Okenní obraz blahoslavené Zdislavy v kapli ss. dominikánek. Podle návrhu ses. Stan. Ulčákové provedla firma Jaroš, uměleckoprůmyslové sklenářství, Praha. 1945-46.

Březová u Uh. Brodu. V kostele obrazy českých svatých patronů, i blahoslavené Zdislavy. Obrazy jsou malovány na stěně v roce 1943 ak. malířem Adolfem Hellerem z Nymburka.

Cheb. V dominikánském kostele svatého Václava na oltáři svatého Kříže na velkém obraze ve skupině 11ti dominikánských světců pod křížem. Blahoslavená Zdislava je vpravo, drží kostel. Obraz z konce 17. století.

Jablounek v Podj. 1.) Na pokraji města na cvikovské silnici na mostě socha blahoslavené Zdislavy se sochou svatého Jana Nepomuc. Druhá polovina 18. století. - 2.) Na jablonském kostele v průčelí socha bl. Zdislavy z pískovce ze začátku 18. století od Fr. Binnerta. - 3.) V jablonském kostele na čtyřech masivních pilířích čtyři oválovité malby blahoslavené Zdislavy od malíře Valtra z r. 1852. - 4.) Obraz blahoslavené Zdislavy na štítku připevněném na mřížoví kolem otvoru do hrobky. 1731. - 5.) Pod kostelem v hrobce blahoslavené Zdislavy 24 obrazů blahoslavené. Olejomalby z r. 1660. - 6.) V bočním levém atriu jablonského kostela těší socha blahoslavené Zdislavy, určená pro zdislavské průvody. - 7.) V sakristii menší obraz blahoslavené z 19. století. - 8.) Na klášterní chodbě obraz se čtyřmi výjevy ze života blahoslavené Zdislavy. 18. století. Podle něho byly vytvořeny čtyři oválovité malby na kostelních pilířích. - 9.) Na chodbě menší obraz blahoslavené z 19. století. Blahoslavená Zdislava oblečená v dominikánské roucho, stojí v oblouku, drží kostel a růženec. - 10.) Jiný menší obraz představuje blahoslavenou Zdislavu jako matku chudých. - 11.) Nástrovní malba blahoslavené Zdislavy z 18. století v místnosti poblíž vchodu z ulice.

Jerusalem. Smírná kaple. Okenní obraz blahoslavené Zdislavy od akad. malíře prof. Jar. V. Holečka z Boru u České Lípy. Kapli založil a vyzdobil prof. Msgre Ant. Bartoš z Brna.

Křižanov. V kostele svatého Václava. 1.) Na postranním oltáři vpravo socha blahoslavené Zdislavy nad svatostánkem z 20. století. - 2.) Blahoslavená Zdislava na okenním obraze se čtyřmi českými svatými patrony z roku 1933.

Lemberk. 1.) V sakristii hradní kaple velký obraz blahoslavené Zdislavy. Maloval jej Aristides Dies v Římě roku 1908. - 2.) Ve světničce blahoslavené Zdislavy dole v přízemí nástěnný menší obraz s několika výjevy bl. Zdislavy. 17. století. - 3.) V podlemberské kapli blahoslavené Zdislavy oltářní obraz na dřevě, představující blahoslavenou Zdislavu, Matku Boží a nejsvětější Trojici s prosbami:

Monstra te esse Matrem, Filium, Patrem. - 4.) U studánky blahoslavené Zdislavy ve skalním výklenku malá kamenná soška blahoslavené. Pořídil ji Ant. Seeliger z Jablonného v 18. století. Litoměřice. V kostele u dominikánů menší obraz blahoslavené Zdislavy z 20. století, podobný obrazu v sakristii jablonského kostela.

Nivnice u Uh. Brodu. Nástropní obraz blahoslaveném Zdislavy v kněžišti farního kostela. Olejomalba od akad. malíře Jana Daňka z Letovic. 1947.

Olomouc. V klášteře dominikánů. 1.) Na velkém růžencovém obraze, zv. Rosa mystica, který visí v chóru. Blahoslavená Zdislava je dole vlevo, drží kostel, vedle ní andílek se svítkem, na němž je lat. nápis: Ecce auxiliatrix etc. 1695. - 2.) Větší obraz blahoslavené Zdislavy na noviciátní chodbě od Aristida Diesa. Řím 1908. Kopie obrazu v sakristii na LemUerku. - 3.) Soška blahoslavené Zdislavy v chóru. Pracoval Vaněk r. 1934. - 4.) V klášteře ss. voršilek (býv. sester dominikánek II. řádu) velká kopie obrazu Rosa mystica z r. 1697. - 5.) V kapli ol. arcibiskupa oltářní freska J. Kóhlera-Blahoslavená Zdislava mezi světci.

Ostrava. V ústavní kapli sester svatého Kříže na oltáři vděčnosti. Blahoslavená Zdislava v zástupu rodiny českých světců a blahoslavených. Maloval akad. malíř Jan Obšil roku 1946. Viz brožuru ředitele Jana Boxana: Oltář vděčnosti. Ostrava, Dvořákova ul. č. 57.

Plzeň. 1.) V klášteře dominikánů v refektáři velký obraz blahoslavené Zdislavy od St. Menšíka z r. 1942. Blahoslavená v kruhu své rodiny. - 2.) V kostele svaté Anny na oltáři svaté Anežky Montepulč. socha blahoslavené Zdislavy. Dřevo, 18. století.

Praha 1.) U dominikánů v kostele svatého Jiljí na oltáři svatého Vincence Fer. menší obraz blahoslavené Zdislavy od F. B. Doubka z roku 1932. - V kapli blahoslavené Zdislavy u kostela svatého Jiljí 2.) Oltářní velký obraz od A. R. Thořové z roku 1939. Blahoslavená Zdislava s blahoslaveným Cesiavem před křížem.-3.) Velký obraz St. Menšíka z roku 1941 visící na pilíři. Blahoslavená Zdislava přijímá škapulř od otců dominikánů. - 4.) Na druhém pilíři od téhož autora velký obraz: Blahoslavená Zdislava v kruhu své rodiny. Podobný obraz v refektáři plzeňských dominikánů. - 5.) Okenní obraz od Mir. Nového. Blahoslavená Zdislava svolává požehnání na své ctitele. Vedle ní výňatek slov církevní modlitby na její svátek. 1939. - V dominikánském klášteře na chodbách 6.) Velký obraz od St. Menšíka z roku 1940. Blahoslavená Zdislava vychází z jablonského kostela. Původně byl určen pro kostel ve Lhotce u Prahy.

7.) Velký obraz blahoslavená Zdislava Matka chudých. Maloval Matoušů roku 1908. Původně byl ve svatojilském kostele. - 8.) Starobylý obraz blahoslavené Zdislavy, visící u refektáře. Uprostřed blahoslavená Zdislava mezi Jablonným a Lemberkem, nad ní P. Maria a nejsvětější Trojice. Kolem na větvích stromu 24 menších výjevů z jejího života, jak jsou vyobrazeny na 24 samostatných obrazech v jablonské hrobce. Obraz byl zakoupen v Plzni r. 1946 na děkanství. Původně byl pravděpodobně v Dačicích ve františkánském klášteře. - 9.) V klášterní bráně menší zasklený obraz blahoslavené Zdislavy od Mir. Nového z roku 1939.

10.) V sakristii u dominikánů kněžské roucho, ornát s výšivkou blahoslavené Zdislavy. Práce křest', akademie v Vraze z r. 1908. - 11.) Antependium. Nápis a obrázek bl. Zdislavy, adorující Nejsv. svátost oltářní. Práce Růžencové výroby 1942. - 12.) Rytinka na ciboriu. Na patě blahoslavená Zdislava adorující Nejsv. svátost oltářní. Maloval Od. Blaise, ryla firma Staněk v Praze 1941. Na víku nápis: Světice Zia-slava celá je Kristova. - 13.) V kapli u sester dominikánek v Asylu v Černé ulici. Okenní obraz od Mir. Nového z r. 1938. - 14.) V kostele svatého Václava v Bohnicích u Prahy. Obraz prof. C. Kloučka. - 15.) V kostele svatého Petra a Pavla na Vyšehradě. Menší sousoší postav českých patronu, mezi nimi i blahoslavená Zdislava. - 16.) Národní museum, numismatické oddělení. Pamětní medaile k vysvěcení kostela svatého Vavřince v Jablonném. Stříbro 1713. Ryl Daniel Warou. Viz Bedřicha Přibila: Soupis československých svátostek katolických medailí a jetonů. - 17.) Archiv země české. Dvě rytinky blahoslavené Zdislavy od Bickarta a od Neuráutera. Viz časopis Růže dominikánská r. 54.

Prostějov. Velká dřevěná socha blahoslavené Zdislavy v boční kapli kostela svatého Cyrila a Metoděje. V levé ruce drží model kostela, druhou rozdává chléb. U nohou berkovský znak. Naproti socha blahoslavené Mladý.

Repčín. V klášteře ss. dominikánek v kapli menší obraz blahoslavené Zdislavy jako zakladatelky kostela a kláštera v Jablonném a jako patronky mateřince ss. dominikánek v Řepčíně. Malovala s. Božena Vašicová, r. 1935.

Ostí n. L. V kostele u dominikánů na hlavním oltáři řezba blahoslavené Zdislavy z novější doby.

Zibřidice u Jablonného. V kostele na bočním oltáři velká socha blahoslavené Zdislavy. Blahoslavená Zdislava rozdává almužnu.

OBRÁZKOVÁ VÝZDOBA TÉTO KNIHY JE OD AUTORO:

Vojtěch Kubašta: Obálka. Blahoslavená Zdislava chrání jablonský kostel.

Vojtěch Kubašta: Obraz proti titulu. Blahoslavená Zdislava, paní svatého života.

Marie Vořechova: Zdislava prožila krásné mládí na Moravě, str. 18.

Marie Vořechova: Paní Zdislava s dětmi a služebnými, str. 52.

Augustin Kotrba: Bl. Zdislava, naše patronka, str. 114.

os. Ant. Schmidt: Rytina dominikánského kláštera a kostela v Jablonném, str. 138.

L. Hildebrandt: Půdorys dominikánského kostela v Jablonném, str. 157.

DOMINIKÁNSKÁ EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI. Svazek 93.

**P. AMBROŽ M. SVATOŠ O. P.: BLAHOSLAVENÁ ZDISLAVA.
VYTISKLA VALASSKÁ TISKÁRNA VE VALAS. MEZIRIČÍ L. P. 1948.
CENA BROŽ. 45 - Kčs.**

Nihil obstat: Dr O. M. Petru O. P., censor Ordinís.

Imprimi permittitur: P. Dr Reginaldus M. Dacík O. P. pro (Priore Provinciali, Olomucii, die 16. VI. 1948, Reg. fol. 324-53. Nihil obstat: P. Dr Ant. Cala O. P.;
censor ex offb.

Imprimatur: Ex delegatione: t Dr Stan. Zela eppus tit.

Olomucii, die 22. VII. 1948. Nr. 11490. •

OBSAH

PŘEDMLUVA J. E. NEJD. P. BISKUPA LITOMĚŘICKÉHO DR. STEPANA TROCHTY	1
VZÁCNÁ DCERA NAŠEHO NARODA	4
I. BL. ZDISLAVA NA MORAVĚ	6
II. ZDISLAVA V ČECHÁCH	18
III. BL. ZDISLAVA V ÚCTE NAŠEHO LIDU	39
PRAMENY A LITERATURA	60
OBSAH	65